

MIKSEI SUOMI SAANUT VUODEN 2006 OLYMPIALAISIA?

Talvikisahaun poliittiset jännitteet ja retorinen strategia

Ari Pusa

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2009

TIIVISTELMÄ

MIKSEI SUOMI SAANUT VUODEN 2006 OLYMPIALAISIA?

Talvikisahaun poliittiset jännitteet ja retorinen strategia

Ari Pusa

Valtio-oppi

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Jyrki Ruohomäki

89 sivua + 2 liitettä

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan niitä syitä ja taustatekijöitä, miksei Suomi saanut vuoden 2006 talviolympialaisia ja mitkä olivat hakuprosessin takana vaikuttaneet poliittiset jännitteet ja kulissien takana käyty valtapeli. Hakuprosessin ”Suuri peli” leikkaa eri konteksteja, kuten kansallistunteita, moraalialia, tekopyhyyttä, tasa-arvoa ja ekologista ajattelua.

Suomi oli järjestänyt Helsingissä vuoden 1952 kesäolympialaiset, jotka onnistuivat toisen maailmansodan jälkeisissä vahvan reaali- ja voimapolitiikan tunnelmissa hyvin. Suomi sai tunnustusta kisoistaan maailmalla. Vuoden 2006 talvikisojen hakemuksen takana oli uusia tämä ”Helsingin ihme”, ja toimia näin ensi kertaa sekä kesä- että talviolympialaisten isäntämaana. Samalla täyttyisi suomalaista urheiluelämää vaivannut puuttuva lenkki. Suomi ei ollut koskaan järjestänyt talvikisoja, vaikka se oli menestynyt erittäin hyvin olympialaisten talvilajeissa. Kilpailevien hankkeiden hakustrategia ja taktinen toiminta olivat lopulta tehokkaampia kuin suomalaisilla. Hakuprosessin sisäistä hierarkiaa häiritsi Pohjoismaiden huono yhteistyö. Lillehammer oli mukana Helsingin yhteistyökumppanina alppilajien järjestämisen takia, mutta Norjassa ei muuten innostuttu hankkeesta. Ruotsi ei tukenut Suomea millään tavalla. Keskeisen aineiston muodostavat hakuprosessissa mukana olevien haastattelut, jotka on tehty tätä tutkimusta varten. Haastatteluja tukevat sanomalehtien artikkelit hakuprosessin vaiheista ja etenemistä. Tutkimusmetodia on käytetty retorista analyysiä, jonka kautta päästään johtopäätökseen, ettei KOK:lla ollut poliittista tahtoa antaa ensi kertaa olympiahistoriassa talvikisoja kahden maan järjestettäväksi.

Avainsanat: retoriikka, strategia, olympia, Helsinki, urheilu

*Vain kriisi, joko todellinen tai kuviteltu,
johtaa todellisiin muutoksiin.*

*Kriisin puhjetessa riippuu vallalla olevista aatteista,
millaisiin toimiin ryhdytään.*

– Milton Friedman

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	6
1.1. Puuttuva lenkki – talvikisat Suomessa.....	6
1.2. KOK:n puheenjohtaja avaa hakupelin.....	8
1.3. KOK:n hallinta-apparaatin kriisi.....	10
1.4. Tutkimustehtävä.....	14
1.5 Tutkimusmenetelmät ja lähteet.....	17
1.6. Teoreettinen pohja.....	19
2. ROMANSSI – Suomi haluaa kisat	23
2.1. Edellisiä innostavia olympiahankkeita.....	23
2.1.1. Talvikisoja alettiin hakea jo 1930-luvulla.....	25
2.2. KOK innostaa hakemaan.....	27
2.3. Helsinki innostaa hakemaan.....	32
2.4. Valtio innostaa hakemaan.....	35
3. KOMEDIA – KOK yhteisenä toimijana.....	38
3.1. Filosofiasta tuotemerkiksi.....	39
3.2. KOK:n politiikka kamppailua valta-aseamista.....	41
3.3. Kriisistä uudistusmieliseksi.....	44
3.4. Yhteisöstä komissioiden valtaklikiksi.....	47
3.5. Rankaisevasta vallasta alistavaksi vallaksi	51
4. TRAGEDIA – ratkaisun hetket.....	53
4.1 Pohjoismaiden ratkaisu.....	54
4.1.1. Ilmasillasta ongelma.....	57
4.1.2. Valtapeli syntyy.....	60
4.2. Suomalaisten ratkaisu.....	62

4.2.1. Suomalaisten hakustrategia.....	66
4.3. KOK:n ratkaisu.....	69
4.4. Lopullinen ratkaisu.....	72
5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ.....	75
5.1. Alpit puuttuivat, ilmasilta esteenä.....	75
5.2. Hakupapereiden painoarvo jäi vähäiseksi.....	76
5.3. Puheenjohtajalla vahva vaikutus.....	77
5.4. Kisoja ei haluttu jakaa.....	78
5.5. Katteettomia lupauksia.....	80
LÄHDELUETTELO.....	84

1. JOHDANTO

1.1. Puuttuva lenkki – talvikisat Suomessa

Yksinäinen mies istuu junassa matkalla Lausannesta Zürichin lentokentällä. Miehellä on pullea salkku, josta kädet hakevat papereita. Ilme näyttää hieman ärtyneeltä ja mietteliäältä. Helsingin 2006 -kisayhdistyksen pääsihteeri **Jari Piirainen** tietää, että jotain on muuttunut – ehkä jopa peruuttamattomasti.

Piirainen on matkalla kotiin Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) tilaisuudesta. Siellä on kerrottu jokaiselle kuudelle vuoden 2006 olympialaisia talvikisoja hakeneelle kaupungille, etteivät ne enää voi kutsua KOK:n jäseniä vierailulle. Tieto oli paha isku Piiraiselle ja Helsingin hakuyhdistykselle, joka oli suunnitellut esittelevänsä Helsingin haun parhaat palat kisaisäntäpaikan valitseville KOK:n edustajille.

Helsingin hakutaktiikkaa muuttuu, mutta suuri suunnitelma, strategia, kisojen saamiseksi elää.

Eletään tammikuuta vuonna 1999.

Helsinki haki vuoden 2006 talviolympialaisia yhdessä Lahden ja Norjan Lillehammerin kanssa. Helsinki oli järjestänyt yleisesti ottaen onnistuneet kesäolympialaiset vuonna 1952 (Kokkonen, 280–281). Suomalaiset halusivat uusia tuon olympiakokemuksen järjestämällä yhtä hyvin vuoden 2006 talviolympialaiset (Helsinki 2006, 12).

Jos Helsinki saisi talvikisat, siitä tulisi olympiahistorian ensimmäinen kaupunki, joka on järjestänyt sekä kesä- että talviolympialaiset. Kesäolympialaisten avajaiset ja päättäjäiset olivat Helsingin olympiastadionilla, ja niin oli suunnitteilla myös talvikisojen kohdalla.

Kisahakemuksen tekijät uskoivat myös siihen, että Suomella on maailmalla hyvä maine arvokisojen järjestäjänä (Helsinki 2006, 14), koska Helsingissä oli järjestetty yleisurheilun, jääkiekkoilun ja taitoluistelun maailmanmestaruuskilpailuja.

Helsinki isännöi muun muassa kautta aikojen ensimmäiset yleisurheilun maailmanmestaruuskilpailut vuonna 1983.

Näin talvikisojen saaminen korjaisi tuon puuttuvan lenkin Suomessa pidetyistä arvokisoista.

Historiankirjoitus on todennut, että Helsingin kesäkisoilla oli suuri kansallinen merkitys sodasta toipuville suomalaisille (Kokkonen, 281). Olympialaiset olivat huomioarvoltaan suurin Suomessa järjestetty tapahtuma. Myös talvikisat saivat maailmalla paljon huomiota, vaikkei niitä voi kooltaan verrata kesäkisoihin tai jalkapallon maailmanmestaruuskisoihin, jotka ovat globaaleja tapahtumia.

Kesäkisoihin osallistuu yli 200 maata, kun talvikisoissa päästään noin sataan kansakuntaa. Kun Helsinki haki 2006 talvikisoja, Kansainvälisessä olympiakomiteassa (KOK) oli 202 jäsenmaata, mikä oli neljätöistä enemmän kuin samaan aikaan YK:ssa (Basics facts about the UN, 2004).

Helsinki järjesti vuoden 1952 kesäkisat poliittisesti hyvin jännittyneessä tilanteessa. Helsingin kisojen poliittista merkitystä väitöskirjassaan pohtinut Jouko Kokkonen tulee siihen tulokseen, että kylmän sodan vuosina urheilutapahtumat muuttuivat tärkeiksi kapitalistisen ja sosialistisen järjestelmän väliseksi kilpailuksi, jolloin nationalistisia tavoitteita ei juuri peitelty (Kokkonen, 281).

Helsingin 1952 kesäkisat olivat kiinnostava taitekohta myös geopolittisesti. Agnew'n mukaan suurvaltojen välillä oli voimakas kilpailu globaaliin määräävään asemaan pääsemisestä. Valtioiden kilpailun katsottiin samalla määrittävän koko valtiojärjestelmää, jolloin syntyi ”luonnollinen” hierarkkinen jako valtioiden välille (Agnew, 120–122). Helsingin kisoissa kohtasikin kaksi toisen maailmansodan isoa voittajaa, Yhdysvallat ja Neuvostoliitto, joka osallistui ensi kertaa olympialaisiin sodan jälkeen.

1.2. KOK:n puheenjohtaja avaa hakupelin

Virallinen pohja vuoden 2006 hakemukselle luotiin Lahdessa kesäkuussa 1997, kun Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) puheenjohtaja **Juan Antonio Samaranch** vieraili Helsingissä Paavo Nurmen 100-vuotisjuhlissa. Samaranch innosti Suomea miettimään talvikisojen isännöityä vielä kerran (Helsingin Sanomat, 18.6.1997). Samaranch tapasi suomalaisia urheiluvaikuttajia, jotka innostuivat hankkeesta..

Samaranch muistutti, että Suomi on menestynyt poikkeuksellisen hyvin talvilajeissa, muttei ole vielä koskaan järjestänyt talvikisoja.

Samaranch oli vakuuttunut, että talvikisojen hakeminen on tehty mahdolliseksi Suomen tapaisia pieniä urheilumaita ajatellen.

Nykyaikaisten olympiakisojen historiassa kisoja oli jaettu vain kerran kahden maan kesken. Tämä tapahtui vuoden 1956 kesäkisoissa, kun Australia kielsi hevosten tuonnin Melbourneen, ja kisojen ratsastukset järjestettiin Tukholmassa.

Näin Samaranch ja vuonna 1990 tehty sääntömuutos avasivat osaltaan mahdollisuuden hakea yhteisiä kisoja. Sääntömuutos ei koskenut kesäkisoja. Suomalaiset tulkitsivat vuoden 1990 sääntömuutoksen jaettujen kisojen mahdollisuudesta kuitenkin ehkä liian optimistisesti, eivätkä välttämättä haun alkuvaiheessa ymmärtäneet tai halunneet ymmärtää, että Samaranch halusi Helsingin lähtevän kisaan mukaan hänen taitavan diplomatiansa takia.

Joka tapauksessa Suomessa alkoi kyteä ajatus talvikisojen hakemisesta. Perusarkkitehtina oli toiminut Suomen olympiakomitean puheenjohtaja **Tapani Ilkka**, jonka pitkäaikainen haave kishakemus oli (Tallberg, 2009). Ilkalla oli erittäin hyvät kontaktit Norjan olympiakomiteaan. Toisena taustavaikuttajana oli opetusministeriön ylijohtaja **Harri Syväsalmi**, jolla oli vastaavasti toimivat suhteet Norjan saman alan viranomaisiin.

Tapani Ilkka tapasi Samaranchin Lausannessa lokakuussa 1994, kun Suomen valtio lahjoitti suomalaisen juoksijalegandan Paavo Nurmen patsaan Olympiamuseolle. Jo tuolloin Samaranch kehotti suomalaisia

pohtimaan hakemusta. ”Pitää kokeilla ja katsoa”, Samaranch sanoi suomalaisille (Ilkka, 2009).

Epävirallisesti keskusteluyhteys KOK:n ja suomalaisten välillä oli alkanut jo Norjan Lillehammerissa pidetyissä talvikisoissa saman vuoden helmikuussa. Telakkayhtiö Masa-Yardsin perustaja ja toimitusjohtaja **Martin Saarikangas** keskusteli kisoissa KOK:n puheenjohtajan Samaranchin kanssa, onko Suomella todellinen mahdollisuus hakea talvikisoja (Saarikangas, 2009). Vuoden 1994 kisoissa Saarikangas tapasi Samaranchin fuusioituneen Kvaerner Masa-Yardsin kakkosmiehenä. Puolentoista tunnin tapaamisessa oli mukana myös KOK:n toinen suomalainen jäsen **Peter Tallberg** (Tallberg). Tuo tapaaminen loi jo pohjaa varsinaiselle hakemiselle.

Saarikankaasta oli tullut hakukomitean puheenjohtaja maaliskuussa 1998. Ennen Saarikangasta Suomen olympiakomitea oli pyytänyt tehtävään Sanoma Oy:n pääomistajaa Aatos Erkko, joka kieltäytyi tehtävästä omiin kiireisiinsä vedoten. Erkko lähetti asiasta kirjeen Suomen olympiakomitean puheenjohtajalle Tapani Ilkalle (Ilkka).

Vuoden 1997 syyskuussa Suomen olympiakomitea keskusteli hakemuksesta Helsingin kaupungin kanssa, ja se päätti pyytää Lillehammer kumppaniksi (Helsingin Sanomat, 18.9.1997).

Lokakuussa 1997 Lillehammer hyväksyi periaatteessa Helsingin esityksen kisojen yhteistyöstä ja jakamisesta. Lillehammerin järjestelytoimikunnan puheenjohtaja **Gerhard Heiberg** oli myös KOK:n jäsen, minkä uskottiin parantavan yhteisen hakemuksen läpimenoa (Helsingin Sanomat 23.10.1997). Tämä luulo osoittautui myöhemmin vääräksi, kun paljastui, ettei Heiberg itsekään uskonut yhteisiin kisoihin saattavaksi että olisi tukenut hakemusta (Ilkka).

Helsingin, Lahden ja Lillehammerin kaupungit sekä Suomen ja Norjan olympiakomiteat allekirjoittavat aiesopimuksen 2006 kisojen hakemisesta. Lillehammer hyväksyi sopimuksen 7. tammikuuta 1998.

Hakemuksen taktiikassa päädyttiin retoriseen strategiaan, jossa korostettiin ympäristöystävällisyyttä ja suorituspaikkojen käytettävyyttä myös kisojen jälkeen (Helsinki 2006, 8–10). Muitakin strategisia valintoja toki oli, kuten ”nyt on vihdoon Suomen vuoro ja Suomi-sääntö” (Purontakanen, 2009). Myös puhdas luonto, lumivarmuus, turvallisuus ja kokemus kisajärjestelyistä olivat esillä, kun hakukonseptiota laadittiin. Lista laajeni haun edetessä ikään kuin taktisena palapelinä.

Helsingin hakukomitean pelkona kuitenkin, oli että KOK:n jäsenet eivät ratkaise kisaisännyyttä asiakysymysten perusteella. Päälimmäisinä olivat tunne ja politiikka. Vuoden 2006 kisojen hakemisen yhteydessä tässä olisi ollut muutoksen paikka (Pirainen).

Kisoja haettiin Helsingin nimellä, koska hakemuksessa sai olla vain yhden kaupungin nimi (KOK:n hakusäännöt, 1-2).

1.3. KOK:n hallinta-apparaatin kriisi

Myös olympialiikkeen näkökulmasta vuoden 2006 kisojen päätös kytkeytyi laajempaan kehitykseen. Samaan aikaan kun Helsinki haki kisoja vuoden 2006, KOK teki merkittävän sääntömuutoksen, jossa se kielsi lahjonnan ja hakijakaupunkien vaikuttamisen jäsenistöön (Second report of IOC, 10). Sisäistä lahjusskandaalista alkaneen kriisin myötä KOK joutui pohtimaan, kuka tai ketkä lopulta päättivät kisajärjestäjistä.

Tämä johti myös KOK:n ”hallinta-apparaatin” kriisiin. KOK:n toinen suomalainen jäsen **Pirjo Häggman** joutui eroamaan vuoden 2002 talvikisat järjestäneen Salt Lake Cityn hakemuksiin liittyvien epäselvyyksien takia (Helsingin Sanomat, 20.1.1999). Häggmanin ero saattoi heikentää suomalaisten uskottavuutta ja luoda särön haun loppuprosessissa.

Sveitsiläinen KOK:n jäsen **Marc Hodler** oli vihjannut, että Salt Lake Cityn vuoden 2002 talviolympialaisten kishakemukseen liittyi väärinkäytöksiä. Hän myös väitti, että korruptiota oli esiintynyt myös muita kisoja haettaessa

(Boulton, 13.12.1998). Hodler oli tällöin myös Kansainvälisen hiihtoliiton puheenjohtaja ja KOK:n varapuheenjohtaja.

KOK käynnisti Hodlerin väitteistä laajan tutkimuksen, jonka seurauksena KOK:n puheenjohtaja Juan Antonio Samaranch kielsi jäsenten matkat hakijakaupunkeihin (Helsingin Sanomat, 22.12.1998).

KOK:ssa alkoi sisäinen keskustelu siitä, pitääkö vuoden 2006 kisaisännän valinta ottaa kokonaan pois yleiskokoukselta ja siirtää pienelle erillisryhmälle, konklaaville. Ongelmaksi muodostui, miten tämä konklaavi kootaan ja ketä siihen kuuluu?

Toinen vaihtoehto oli, että KOK:n toimeenpaneva hallitus valitsee kisajärjestäjän, mutta tämän ei katsottu vastaavan KOK:n peruskirjan ajatusta yhteisestä olympiaperheestä (olympic family).

Seurauksena oli, että KOK:n hallitus päätti muuttaa valintamenettelyä. Valinta siirtyi erilliselle komissiolle. Tässä ”konklaavissa” oli kuusitoista jäsentä. Tämän komissio tehtävänä olisi valita kolme parasta esiehdokasta kesäkuun kokouksessa Soulissa.

Helsingin hakukomiteassa luultiin, että KOK:n lahjuskriisi ja sen synnyttämä suuri uudistustarve olivat tehneet työtä Helsingin hyväksi. Ajatuksena oli, että Helsinki saattaa sittenkin olla mukana oikeaan aikaan, oikealla tavalla ja oikeanlaisella hakemuksella (Lautsi, 18.6.1998).

Samaranch jatkoi suomalaisten innostamista kirjeellään vielä samaan aikaan, kun KOK tutki epäilyjä jäsenistönsä korruptiosta (Saarikangas).

Lahjontaskandaalia seurannut KOK:n kriisi vaikutti myös Helsingin hakutaktiikkaan. Ympäristöystävällisyyden ja kestävän kehityksen – strategian rinnalla Helsinki alkoi käyttää haussaan iskulausetta ”For the Love of Sports” (Chaker, 2009). Tällä pyrittiin vetoamaan KOK:n jäsenten tunteisiin, että Helsinki on tässä tilanteessa oikea ja urheiluhenkisin ratkaisu kisapaikaksi. Enemmän kuin iskulause tämä ”slogan” saattoi myös viimeinen hätähuuto hakemuksen puolesta.

Kun KOK:n valintakokous alkoi Soulissa 19. kesäkuuta 1999, suomalaisten toiveet kisojen saamiseksi olivat yhä korkealla, vaikka Helsingin hakukomitean puheenjohtaja Saarikangas epäili valinnan aitoutta. Saarikankaan mielestä sveitsiläisen Hodlerin käynnistämä lahjusskandaali ja sitä seurannut KOK:n vierailukiello oli ”Potemkinin-kulissi”, jonka tarkoituksena oli saada kisat juuri Sveitsiin.

Sveitsi oli antanut saman vuoden talvella KOK:lle verovapauden. Saarikankaan tietojen mukaan Samaranch oli luvannut vastapalvelukseksi antaa 2006 kisat nimenomaan Sveitsin Sionille (Saarikangas).

Aivan pelkkänä kulissina lahjusskandaalia tuskin voidaan pitää, sillä esimerkiksi Yhdysvaltojen liittovaltion poliisi FBI tutki KOK:n jäsenien tekemisiä (Petersson, 1999).

Oli lahjusskandaalista alkanut kriisi joko todellinen tai kuviteltu, se johti KOK:ssa todellisiin sääntömuutoksiin ja uudistuksiin. Kriisin puhjetessa riippui taas vallassa olevasta ”klikistä” ja aatteista, millaisiin toimiin ryhdyttiin.

Helsinki ei päässyt kahden parhaan kaupungin loppukilpailuun, johon KOK:n 16 jäsentä valitsivat Torinon ja Sionin. KOK:n äänestyksen kulkua Soulissa ei kerrottu, mutta Saarikankaan oman taustaselvityksen mukaan ensimmäisessä äänestyksessä kolmen finalistin joukkoon pääsivät Helsinki, Sion ja Torino (Saarikangas). Saarikangas kertoi tätä tutkimusta tehdessä, että hän sai Soulissa tiedolleen vahvistuksen valintakomission kahdelta jäseneltä.

Peter Tallberg kertoi saaneensa samanlaisen tiedon, vaikkei äänestyskomissio ole koskaan paljastanutkaan tuloksiaan (Tallberg). KOK on julistanut kaikki äänestyksiin liittyvät asiakirjat salaisiksi 20-30 vuodeksi (KOK:n vastaus tämän tutkimuksen tekijälle).

Vielä päivää ennen äänestystä Helsinki kuului ns. ennakkosuosikkeihin. Lahjusskandaalin aiheuttaman matkustuskiellon takia valitseminen oli KOK:n jäsenille erittäin vaikeaa. Monet joutuivat valintaa tehdessään tukeutumaan lähes pelkästään kisahakijoiden pitämiin esityksiin (Pirainen,

2009). Saarikankaan mukaan Suomen kannalta ratkaisevaa kuitenkin oli puheenjohtaja Samaranchin henkilökohtainen päätös, ettei kisoja sittenkään pidä jakaa.

Peter Tallberg arvioi, että päätös jakamattomista kisoista tehtiin järjestön komissioissa, joista keskeinen rooli oli hakijakaupungit läpikäyneellä arviointikomissioilla ja urheilijoiden etuja vaalivalla urheilijakomissiolla.

Suomelta puuttui loppupeleissä merkittävä poliittinen vaikuttaja, joka olisi pystynyt puhumaan haun taakse KOK:n jäseniä. Kilpailijoista Sion luotti KOK:n puheenjohtajaan ja hänen luomaan valtapiiriinsä. Torinon valttikorttina puolestaan oli **Primo Nebiolo**, joka oli Samaranchin hyvä ystävä, KOK:n vaikutusvaltainen jäsen ja Kansainvälisen yleisurheiluliiton puheenjohtaja (IAAF).

IAAF:ssa Nebiolo oli tottunut antamaan ja ottamaan etuisuuksia, kuten ilmaisia harjoitusleirejä ja matkoja, pienille maille, joiden tuen hän uskoi saavansa myös äänestettäessä 2006 talvikisojen isännyydestä (Helsingin Sanomat, 19.6.1999). Helsingin hakukomitean pääsihteerin Jari Piiraisen mukaan juuri Nebiololla oli keskeinen rooli, kun Afrikan maiden äänet jakaantuivat ratkaisevassa äänestyksessä niin, kuten suosittelija Nebiolo toivoi tai suorastaan oli määrännyt.

Helsinki esittäytyi Soulessa monipuolisella ja hausalla ohjelmalla (Helsingin Sanomat, 19.6.1999). Jos erilaisuudesta oli etua, niin sillä Helsingin uskottiin saaneen pisteitä. Helsinki, Lahti ja Lillehammer esittelivät jo lähes valmiit suorituspaikkansa. Näin Helsinki piti loppuun asti kiinni jo haun alkuvaiheessa valitsemastaan taktiikasta.

Suomessa olympiahakemuksella ei ollut merkittäviä vastustajia. Opiskelijoiden keskuudessa syntynyt antiolympialiike piti hanketta ekologisesti vääränä sekä alkuperäisen olympia-aatteen vastaisena. Tämä vastustus jäi kuitenkin toiminnaltaan laimeaksi ja epäpoliittiseksi. Antiolympiakomitean mielestä talvikisasopimuksen suurin ongelma oli se, että sopimus noudattaa Sveitsin lakia ja että mahdolliset riitatilanteet ratkaistaan Lausannessa urheilun ylimmässä välitystuomioistuimessa

CAS:ssa. Vastustajien mielestä haussa oli tältä pohjalta juridinen ongelma, koska Helsinki ei voinut antaa toiselle osapuolelle täyttä vastuuvapautta, mutta sitoo kaupungin noudattamaan toisen valtion lakeja Suomessa (Antiolympiakomitea, 2–4).

1.2. Tutkimustehtävä

Tämä tutkielma keskittyy vuoden 2006 talviolympialaisten hakuprosessiin ja tarkemmin niihin poliittisiin jännitteisiin, jotka saattoivat vaikuttaa, haitata tai jopa estää Helsingin valintaa kisapaikaksi. Koska aihetta ei ole aiemmin tutkittu, tutkimustehtävän rajausta vaatii erityistä huomiota. Aiheen neitseellisyys tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että tutkielma yrittää luoda näkyviin niitä päälinjoja, miksi kävi miten kävi.

Jari Kupila on tutkinut pro gradu -työssään keväällä 2005, miksi Helsinki sai vuoden 1952 olympialaiset? Tätä tutkimus on siis otsikoltaan sukua Kupilan selvitykselle. Kupilan työ on tehty Oulun yliopiston historian laitokselle, ja se eroaa olemukseltaan, luonteeltaan ja tutkimusmenetelmiltään täysin tästä Jyväskylän yliopiston valtio-opin laitokselle tehdystä työstä.

Helsingin talvikisahakemus kiinnostaa minua myös henkilökohtaisesti, koska seurasin prosessin etenemistä Helsingin Sanomien urheilutoimittajana lähes aitiopaikalta. Osa tässä tutkimuksessa käytetystä lähdemateriaalista on julkaistu Helsingin Sanomissa vuosina 1998–1999. Lisäksi tunsin ja tutustuin hakemuksen keskeisiin avainhenkilöihin, mikä helpotti heidän haastattelemistaan kymmenen vuotta hakuprosessin jälkeen.

Tässä mielessä minulla oli subjektipositio valittuun aiheeseen ja sen tutkimiseen. Tämä aiheessa sisällä olo helpotti ison aineiston – yli 400 sanomalehtiartikkelin – läpikäyntiä. Pidän tätä puolta myös tutkimuksen vahvuutena, aiheen tunteminen helpotti asioiden priorisointia. Toisin sanoen yritin ns. löytää ”rusinat pullasta”. Subjektipositioon voi liittyä myös

ongelmia, joista Dominic LaCapra on käsitellyt kirjassaan ”History in Transit”. LaCapran mukaan tutkijan oma persoona tuo tutkimukseen painolastia, jota ei voi paeta (LaCapra, 71). Tässä tutkimuksessa oman painoslastinani voi pitää, että suhtauduin Helsingin kisahakuun varsinkin sen alkuvaiheessa jälkikäteen tarkasteltuna ehkä turhan kriittisesti. Ehdotin mm., että Helsingin kannattaisi luopua kisoista (Pusa, 1.3.1998).

Valitessaan Helsingin kesäkisojen isännäksi 1952, KOK otti poliittisen riskin, sillä vuonna 1947 oli vaikea ennustaa, kuinka vapaa maa Suomi olisi viiden vuoden kuluttua tai kuinka toimiva demokratia maassa vallitsisi..

Jos tätä peilaa vuoden 2006 kisojen hakuun, niin tilanne oli totaalaisesti muuttunut. KOK:n hakuvaatimuksissa eritellään tarkasti kunkin hakijamaan poliittinen tilanne, demokratian taso, puolueiden lukumäärät, oppositio ja mahdolliset laillisuutta uhkaavat liikkeet (Helsinki 2006, 47–59).

Poliittinen jännite oli siirtynyt valtioiden välisestä reaali politiikasta järjestöjen, hakijoiden ja hakukomiteoiden väliseksi poliittiseksi peliksi, jossa keskeisenä vaikuttamisen keinoina olivat retoriikan keinot, sanat ja puheet.

Tässä tutkimuksessa yritän avata ja tulkita tätä hakuprosessin draamaa, jossa voi erottaa eri näytöksiä, toimijoita ja toimintaa sekä analysoida näiden suhteita.

Pääkohtiin, mitkä olivat vuoden 2006 kisahakemuksen poliittiset jännitteet ja miksei Helsinki saanut historian ensimmäisiä jaettuja kisoja, ei ole yhtä selittävää tekijää. On yritettävä nähdä kokonaisuus. Kokonaisuuden tukena on lukuisia yksityiskohtia, joilla on voinut olla retoriikan kannalta haitallisia kompastuskiviä Helsingin kannalta.

Entä mikä oli Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) rooli hakemusten takana ja miten se muuttui hakuprosessin aikana?

Kesäkisoja haettaessa kandidaattikaupungit saivat lahjoa KOK:n jäseniä lähes mielensä mukaisesti. Salt Lake Cityn 2002 hakemuksen yhteydessä

kulissien takana pelattiin kuitenkin likaista peliä, minkä johti myöhemmin KOK:ta ravistelleeseen lahjusskandaaliin ja sillä saattoi olla vaikutusta myös Helsingin hakemukseen. Toisen näkemyksen mukaan KOK:n lahjuskriisi oli pelkkä kulissi, jonka avulla äänestykseen haettiin oikeaa ja sopivaa lopputulosta. Jos näin oli, niin miten taktiikka onnistui?

Tiukennetut hakusäännöt eivät kuitenkaan estäneet KOK:n jäseniä tapaamista toisiaan epävirallisesti missä tahansa. Mikä oli tämän säännön merkitys Helsingin kisahankkeelle? Entä mikä oli KOK:sta eroamaan joutuneen Pirjo Häggmanin vaikutus äänestyksen lopputulokseen?

Mikä sai suomalaisen urheiluväen uskomaan, että kisoja kannattaa hakea? Toisin sanoen, kenen intressi oli, että Suomi hakee kisoja? Olivatko suomalaiset liian sinisilmäisiä ja hyväuskoisia KOK:n edessä?

Kun arviointikomissio vieraili Helsingissä, se oli yksi käännekohta hankkeelle. Varsinkin presidentti **Martti Ahtisaaren** myötämielinen suhtautuminen herätti uskoa urheiluväessä. Se toivoi, että Ahtisaaren maine maailmalla arvostettuna rauhanneuvotteluna voisi tuoda kisat Suomeen (Ilta-Sanomat 16.6. 999). Ratkaisevassa äänestystilanteessa Ahtisaaren asemaa valtiopäämiehenä ei kuitenkaan käytetty hyväksi.

Puuttuiko Suomelta puuttui siis kansallinen ohjelma, jonka avulla se olisi saanut suomalaisia vaikuttajia merkittävälle paikoille maailman urheiluelämässä ja järjestöissä toisin kuin muilla hakijoilla, kuten lopulta kisat saaneella Torinolla oli?

Kuinka merkittävää lopulta oli, ettei Suomen urheiluelämällä ollut ”strategisen ujuttamisen systeemiä”, joka olisi vienyt sisään suomalaisia vaikuttajia organisaatioihin, rakenteisiin ja luottamustehtäviin?

Kilpailijoista Torinon tilanne oli toinen, kun sillä oli merkittäviä tukijoita KOK:ssa. Samoin oli Sionilla, jolla oli suora yhteys KOK:n puheenjohtajaan. Mikä oli näiden tukijoiden rooli hakuprosessissa? Onnistuivatko muut hakijat omassa retorisessa strategiassaan paremmin kuin Suomi? Siis pelattiinko Suomi ulos poliittisessa kamppailussa vai oliko asia jo valmiiksi päätetty siten, ettei todellista mahdollisuutta saada kisat

ollutkaan, vaikka Helsinki onnistui viimeisessä esittelyssään äänestyspaikalla hyvin?

Entä kuinka ratkaisevaa lopulta oli, ettei Pohjoismaissa syttynyt kisojen saamiseksi samanlaista intoa kuin Suomessa? Mitä vaikutti yhteistyökumppanina toimineiden norjalaisten strategia entä ruotsalaisten, jotka suunnittelivat omaa hakuaan ennen Helsingin, Lahden ja Lillehammerin yhteishakua? Miksi sitten kuitenkin kävi, kuten kävi?

1.3. Tutkimusmenetelmät ja lähteet

Helsingin kisahanketta 2006 käsittelevä tutkimusaineisto on koottu neljään museoon tai arkistoon. Koko hakemusaineisto on Helsingin kaupungin arkistossa, josta löytyvät niin yksittäiset maksukuitit, aikataulut kuin kirjeenvaihto hakukomitean ja KOK:n välillä. Näissä asiakirjoissa ei kuitenkaan ole ”paljastuksia”, eikä myöskään tutkimuksen kannalta oleellisia retorisia tulokulmia. Hakukirjat ovat myös Lahden ja Lillehammerin museoissa. Keskeinen arkisto on myös Suomen Urheilumuseossa. KOK:n osalta hakuasiakirjat ovat Olympiamuseossa Lausannessa. KOK:n arkistojä pääsee selaamaan sähköisesti osoitteessa http://www.olympic.org/uk/passion/studies/archives/index_uk.asp

Pääsy KOK:n historialliseen arkistoon (The International Olympic Committee’s Historical Archives) vaatii erillisen kirjautumisluvan KOK:lta. Kun pyysin KOK:lta lupaa tutkia vuoden 2006 hakupapereita yllätyin, koska KOK on julistanut nämä salaiseksi 20–30 vuodeksi. KOK:lta saamassani vastauksessa todetaan, että kyse on järjestön säännöistä, jotka koskevat kaikkia hakemuksiin liittyviä asiakirjoja (http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1014.pdf). Huomattavaa on, että KOK:n henkilöihin liittyvät kokouspöytäkirjat ovat salaisia 100 vuotta. Salassapitosääntö korostaa tässä tutkimuksessa siis henkilöhaastattelujen merkitystä.

Urheiluarkiston yhteydessä toimivassa Suomen Urheilukirjastossa on myös kattava kokoelma lähde- ja tutkimusmateriaalia sekä hakuteoksia, jotka käsittelevät Suomen urheiluhistoriaa yleensä. Hakuprosessin osalta keskeisiä lähteitä ovat myös sanomalehdet. Lähteinä on käytetty sekä Suomessa että ulkomailla ilmestyviä lehtiä. Lehtien valitseminen hakuprosessin valintakulun selvittämisen päälähteeksi on vaikuttanut se, ettei Helsingin 2006 -hausta ole tehty yhtään tutkimusta tai historiallista selvitystä.

Toisen keskeisen lähderungon muodostavat Helsingin haun keskeisten henkilöiden haastattelut. Hakukomitean vetäjänä toimi vuorineuvos Martin Saarikangas, Masa-Yardsin telakkajohtaja ja Suomen Liikunta ja Urheilun ensimmäisen puheenjohtaja. Saarikankaan johtaman hakukomitean kymmenen suomalaisjäsentä olivat seuraavat: Helsingin edustavat ylipormestari **Eva-Riitta Siitonen**, apulaiskaupunginjohtaja **Antti Viinikka** ja tiedotuspäällikkö **Pertti Mustonen**. Kaupunginvaltuuston jäsen **Tuija Brax** nimettiin myöhemmin apulaiskaupunginjohtaja Viinikan tilalle. Lahden edustajina olivat kaupunginjohtaja **Kari Salmi** ja teollisuusneuvos **Hannu Roine**.

Suomen olympiakomiteaa edustivat europarlamentaarikko **Marjo Matikainen-Kallström**, puheenjohtaja Tapani Ilkka ja pääsihteeri **Jouko Purontakanen**. Opetusministeriön edustajat olivat ylijohtaja Harri Syväsalmi ja erityisneuvonantaja **Raija Mattila**. Hakukomitean toimistoa hoitivat Olympiakomitean puolelta lajipäällikkö Jari Piirainen ja Helsingin kaupungin puolelta eroava liikuntajohtaja **Esko Ranto**. Norjalainen osapuoli nimesi viisi edustajaa, joista keskeisin oli Norjan urheilun keskusjärjestön ja olympiakomitean kansainvälisen osaston päällikkö **Marit Myrmäl**. Myöhemmin hakukomiteaan kutsuttiin vielä Suomen toinen edustaja KOK:ssa Pirjo Häggman, joka joutui sittemmin eroamaan lahjusepäilyjen takia Kansainvälisen olympiakomitean jäsenyydestä.

Tähän tutkimukseen on valittu haastateltaviksi kymmenen keskeisintä henkilöä: hakukomitean edustajina sen puheenjohtaja Martin Saarikangas ja

projektipäällikkö Jari Piirainen, Suomen olympiakomitean edustajina pääsihteeri Jouko Purontakanen ja haun aikana puheenjohtajana toiminut Tapani Ilkka, Kansainvälisen olympiakomitean edustajina Suomessa toimineet Pirjo Häggman ja Peter Tallberg, Helsingin kaupungin edustajana silloista ylipormestaria Eva-Riitta Siitosta ja Andre Chakeria, joka vastasi haun loppuvaiheessa sen kansainvälisestä esittelystä. Norjalaisista on haastateltu entinen huippuhihtäjä **Marit Myrmäl**, joka oli haun aikana Norjan olympiakomitean kansainvälisen osaston päällikkö. Lisämausteensa tuo hiihtovalmentaja **Immo Kuutsa**, joka tunsu Samaranchin henkilökohtaisesti.

1.4. Teorettinen pohja

Tutkimuksen teoriatausta muodostuu hakupapereiden, lehtijuttujen ja varsinkin haastateltavien argumenttien analyysin kautta: mitä haun yhteydessä sanottiin, missä pyrkimyksessä sanottiin ja miten näihin vastattiin.

Toiminnan analyysi tarkoittaa tässä yhteydessä poliittista toimintaa sanojen kautta ja taivuttelun taitoa eli retoriikkaa. Hakuprosessin politiikan tarkastelussa kieli ei ole pelkkä kommunikoinnin ja tiedonvälityksen väline, vaan paljon enemmän.

Hakuprosessia ei kuitenkaan voi tulkita pelkkänä retoriikkana, vaan se näyttää myös suurena politiikan pelinä, joka leikkaa useita eri konteksteja, kuten nationalistisia kansallistunteita, moraalittomia lahjusskandaaleita, tekopyhyyttä, tasa-arvoa ja ekologista ajattelua. Mielestäni näitä osa-alueita ei voi sivuuttaa, kun hakuprosessia halutaan tarkastella kokonaisvaltaisesti.

Hakuprosessin kielenkäyttöä tarkastellaan retoriikan näkökulmasta osana sosiaalisia ja poliittisia käytänteitä haun eri vaiheissa. Poliittisilla käytänteillä tarkoitetaan toimintaympäristöä, toimintaa ja toiminnan tulosta.

Helsingin 2006 hakuprosessin selvityksessä käy ilmi, että KOK:n toimintaa ohjasi näyttämöllisyys. KOK:lle kisaisännän valinta on aina ollut miltei yhtä suuri speaktaakkeli kuin itse kisat. Pierre Rosanvallonin mukaan kaikki valta tarvitsee näyttämöllepanoa, jolla se voi antaa tehtävilleen näkyvän ja aistittavan todellisuuspohjan ja pakottaa ihmiset (vrt. KOK:n jäsenet) alistumaan tahtoonsa (Rosanvallon, 187). Rosanvallion lainaa Dick Howardin muotoilua, jonka mukaan ”oikeastaan kaikki poliittinen valta alistaa alamaiset tahtoonsa näyttämöllisin keinoin” (Howard, 91). Vallankäyttäjänä KOK muodostaa urheilussa ”olympiallisen teatterin”, josta draaman lakeja purkaen voidaan erottaa romanssi, komedia ja tragedia.

Lähinnä Kenneth Burkelta lainattu retoriikan apparaatti pitää sisällään juuri tämän draaman kaaren, ja että jokaisella draamalla on oma erityinen luonteensa. Jokainen analysoidusta haastateltavasta sopii pääpiirteittäin näihin tyyppeihin.

Romanssista käy Helsingin olympiahakemuksen innostuneisuus ja hyväuskoisuus KOK:ta kohtaan. Matti Hyvärinen on lainannut Burken ilmausta, jossa liikkeet itse esittävät itsensä mielellään joko pateettisena epiikkana tai sitten romanssina; kertomuksena, jossa yhä uudet sankarit odottavat sankaria (Hyvärinen, 55).

Myös Northrop Frye on tutkinut draaman kaaren lakeja teoksessaan *Anatomy of Criticism*. Hän on käsitellyt romanssia, komediaa ja tragediaa vuodenaikojen mukaan, jossa komedia on kevät, romanssi kesä ja tragedia syksy (Frye, 163–223).

Komediaan viittaavaa taas on KOK:n sisäinen lahjuskriisi, joka johti erilaisiin kieltoihin ja muutoksiin hakumenettelyssä. Hakuprosessin lopputulos on Helsingin kannalta tragediaa.

Kari Palosen mukaan näiden tyyppien suhde jää usein epäselväksi, koska kyse on käsitteistöstä, jonka siirtäminen politiikan pelin kontekstiin ei aina ole itsestään selvää (Palonen, 156).

Yritän tulkita hakuprosessin draaman vaiheita Burken ”Scene Act Ratio” -ajatuksen ja John R. Searlen puheaktiteorian ”Speech Act” -ajatuksen kautta. Paikoin olen tukeutunut myös Kari Palosen ajatuksiin retoriikasta. Teoriatausta pohja perustuu Searlen puheaktiteoriaan, josta olen muodostanut retoriikan apparaatin ”työkalupakin” empiirisen aineiston tieteelliseen tarkasteluun.

Helsingin hakuprosessin tarkastelussa Burken ”Scene act Ratio” -ajatus voidaan yrittää kohdentaa niin, että hakuprosessi itsessään on tuo ”scene”; tapahtuma ja sen näyttäjä. Tällä tapahtumalla on aina suhteensa (ratio) johonkin. Hakuprosessissa suhde peilaa ”Speech Act”-ajatuksen, jossa tapahtumaa selvitetään puhutun ja käytetyn kielen, retoriikan avulla.

Searle kehitti edelleen JL Austinin ajatuksia, jossa huomio kiinnittyi mielentavoitteellisuuteen eli intentionaalisuuteen. Mieli on koko ajan pyrkimässä johonkin. Laajemmassa mielessä puheaktiteoria liittyy mielen, ajatuksen tai puheen intentionaalisuuteen, tarkoituksellisuuteen.

Austinin teoria jakoi kielen kahteen suureen ryhmään, lauseisiin ja lausumiin (Austin,). Lausumilla voidaan tässä yhteydessä ymmärtää sanotun puheen tai käytetyn kielen toiminnallisena kokonaisuutena. Esimerkiksi, kun tässä tutkimuksessa haastateltu Helsingin hakukomitean pääsihteeri Jari Piirainen sanoo, että ”haussa oli alusta asti poliittista valtapeliä mukana”, se sisältää toiminnallisen ajatuksen siitä, millaisena sanoja on ilmaissut uskonsa kisojen saamiseksi.

Austin jakoi lausumat kahteen osaan, illokutiivisiin ja perlokutiivisiin akteihin. Aktia voidaan pitää ilmiötyyppinä, tekona tai tässä tutkimuksessa ”hakunäytelmän” osana. Illokutiivinen akti voidaan saada selville, kun kysytään, mihin puhuja on sanoillaan pyrkinyt. Tämä ylittää aktin puhtaan kielellisen merkityksen. Siis miten sanotaan enemmän kuin mitä sanotaan. Puhuja käyttää tätä illokutiivista voimaa, kun hän pyrkii lausumallaan johonkin tulokseen.

Esimerkiksi, kun Piirainen sanoo, ”ettei Suomessa ole koskaan talvikisoja haettu yhtä vakavasti kuin nyt”, lausuman illokutiivinen voima on siinä että

Suomi oli hakemuksessaan tosissaan ja että hakemuksen lopputuloksen realisoitumiseen oli olemassa Suomessa riittävästi panoksia.

Perlokuutio on vastaavasti reaktio, jonka puhuja saa puheellaan aikaan.

Austinin kohdalla on se rajoite, ettei hänen teorioita voi oikein käyttää laajempien tekstien kohdalla. Siksi olen hakenut metodologista pohjaa Searlen illokuutioista tekemän ryhmittelyn pohjalta. Searle puhuu direktiivisistä, kommissiivisistä, ekspressiivisistä, representatiivisistä ja deklaratiiivisistä illokuuteista.

Direktiivisessä illokuutissa joku halutaan tekevän jotakin. Esimerkiksi mitä valtio, Helsinki ja suomalaiset ovat halunneet, vaatineet tai edellyttäneet hakijan tekevän. Käytän tästä illokuutista muotoa *määrävä akti*.

Varsinkin Kansainvälisen olympiakomitean toiminnasta voidaan Helsingin hakuprosessia eritellessä löytää useita viitteitä määräävästä aktista ja sen voimasta. Monet KOK:n ilmoitukset ja ohjeistukset olivat tyypiltään hyvin direktiivisiä, joissa vastapuolelle jätettiin käytännössä olematon vaikuttamisen henkireikä.

Kommissiivisessä illokuutissa halutaan itse tehdä jotakin, eli mitä Helsinki on hakijana halunnut tehdä tai on ollut kykenevä tekemään. Käytän tästä illokuutista muotoa *ehdollinen akti*.

Ekspressiivisessä illokuutissa ilmaistaan, millaisia tunteita tai millaisia tunteen omaisia reaktioita hakijalla on ollut. Käytän tästä muotoa *tunteellinen akti*. Nämä aktit voivat vaihdella sanomisen kiihkeydestä, käytetyistä äänenpainoista aina ruumiin kieleen sikäli, kun ovat olleet verifioitavissa.

Representatiivinen illokuutti ilmaisee lausumia, joita hakija on ilmaissut uskonsa kisojen saamiseksi. Puhun *lojaalisista akteista*. Tästä käy esimerkkinä presidentti Martti Ahtisaaren tukisanat olympiahankkeelle:

”Tämä on meidän unelmamme. Toteuttakaamme se yhdessä.” Ahtisaaren toiveesta kumpusi siis voimakas lojaalinen akti, jossa hän ilmaisi uskonsa ja toiveensa kisojen saamiseksi.

Deklaratiivinen illokuutti ilmaisee muutosta kielenulkoisessa todellisuudessa, eli minkä muutoksen puhuja on saanut aikaan. Käytän tästä muotoa *selittävän muutoksen akti*.

Joissain kohdin olen tukeutunut myös Deborah Tannenin ajatuksiin perustuvaan odotusanalyysiin (Tannen, 1979). Siinä karkeasti ottaen puhujan odotusarvoista, odotusrakenteista ja odotusten täytymisestä tai pettymisestä voidaan jo johtaa eräitä loppupäätelmiä. Esimerkiksi, kun hakuhankkeen projektipäällikkö kertoo, että ”jo alusta alkaen oli selvää että kisa käydään Sionin ja Torinon välillä”, niin lauseen odotusarvo sisältää ajatuksen, että peli on tavallaan jo hävitty.

Tannen on pilkkonut analyysiään odotuksen osoittimiin, joita ovat mm. toisto, korjaukset, paluu, varaukset ja kiellot. Listaa ei voi pitää metodina, mutta odotuksen arviointi on tulkitsijan tehtävä, ja se on auttanut selventämään hakuprosessin lukutapaa.

Matti Hyvärinen on käyttänyt tätä tekniikkaa väitöskirjassaan 1994.

Hannah Arendtin mukaan poliittinen toiminta on aina sidoksissa puheeseen ja kieleen (Arendt, 175–187). Hakuprosessin rakentaminen oli myös suuri puhumisen ja kielellisten tekojen projekti. Kuka hakijoista osasi parhaiten myydä oman hankkeensa KOK:lle? Puheaktin sijasta voi yhtä hyvin puhua viestintäaktista, joka istuu paremmin Helsingin hakuprosessin selvittämiseen. Lopulta kyse on enemmän viestin kuin puheen perille menosta, eli siitä, mihin tekijä tai esittäjä on oikeasti halunnut pyrkiä.

2. ROMANSSI – SUOMI HALUAA KISAT

Nykyaikaisia olympiakisoja on läpi olympia-aatteen romantisoitu ajatuksella maailman nuorison kohtaamisesta. Tässä luvussa romanssin käsite liitetään alkujaksona isoon draaman kaaren Helsingin olympiahankkeesta. Voi ajatella, että Suomi todella halusi vuoden 2006 talvikisat. Haulla oli historialliset juuret, koska ensimmäiset yritykset talvikisojen saamisesta tehtiin jo 1930-luvulla (Kokkonen 110–115).

Hakuprosessin romanssivaihetta voidaan pitää urhollisena yrityksenä vastusten voittamisen prosessissa, jossa päämääränä on tavoitteen, kruunun saavuttaminen. Romanssia voi pitää tässä yhteydessä myös Helsingin hakukomitean ja KOK:n välisenä seurustelusuhteena tai

kuherruskuukautena. Frey kuvaa poliittisessa asetelmassa romanssia toiveiden ja odotusten väliseksi unelmaksi, jossa seikkailu on keskeinen osa prosessia (Frey, 186).

Hakuprosessiin liittyvä innokkuus ja ”seikkailun halu” tavallaan sulki silmänsä näkemästä haun varjopuolia ja mahdollisia sudenkuoppia, jotka tulivat eteen vasta draaman seuraavassa vaiheessa, komediassa.

Hakuprosessin romanssissa Helsinki toi itsestään esille parhaat puolensa vedoten toisaalta puuttuvaan lenkkiinsä, ettei Suomessa ole vielä järjestetty talvikisoja yhtäältä siihen että innostus kisojen saamiseksi ole olemassa KOK:ssa, valtiolla, kansalla ja Helsingillä.

2. 1. Edellisiä innostavia olympiahankkeita

Ensimmäiset viritykset olympialaisista esitettiin jo vuonna 1915, kun Suomi oli ”juostu maailmankartalle” Tukholmassa 1912. Suomi nousi menestyksensä myötä Tukholmassa suurten olympiamaiden joukkoon. Pohja suomalaisten valtavalle olympiaperinnölle luotiin juuri näissä kisoissa (Sjöholm: Autonominen olympiamaa, 10–40).

Kolme vuotta kisojen jälkeen Suomen olympiakomitean jäsen Erik von Frenckell esitti julkisesti ajatuksen omista olympialaisista Helsingin Pallokentällä. Ehdotus oli rohkea, sillä Suomi kuului kaikin tavoin Venäjän valtapiiriin.

Suomen itsenäistyttyä von Frenckell esitti SVUL:n vuosikokouksessa maaliskuussa 1920, ”että suomalaisten olisi koetettava vaikuttaa siihen suuntaan, että seuraavat olympialaiset saataisiin puolueettomaan maahan, mieluummin Suomeen.” (Kokkonen: Oikeiden olympiakisojen maa, 108.)

Vuoden 1921 maaliskuussa KOK:n suomalaisjäsen ja Suomen olympiakomitean puheenjohtaja Ernst Krogerius ilmoitti Helsingin hakevan vuoden 1924 olympialaisia (Suomen Urheilulehti 21.5.1921). Krogerius oli lähettänyt kirjeen nykyaikaisten olympiakisojen aatteen isälle Pierre de Coubetinille, vaikka myönsi niiden saantimahdollisuudet pieniksi.

Krogerius haki nimenomaan kesäkisoja, koska talvikisojen arvostus oli vielä olematonta. Ensimmäiset talvikisat oli järjestetty 1924 Chamonix'ssa. Kisat olivat epäviralliset, koska KOK perusti talvikisat vasta seuraavana vuonna. KOK kuitenkin antoi Chamonix'lle ensimmäisten talvikisojen arvon (IOC: One Hundred Years, Vol. I, 275–276).

Kiinnostavaa spekulointia on, olisiko Suomi saanut järjestettäväkseen talvikisat jo 1920- tai 1930-luvulla, jos se olisi älynnyt niitä hakea?

Helsinki sai 1940 kisat, kun ne saanut Tokio luopui järjestelyistä. Toinen maailmansota pilasi kuitenkin suunnitelmat.

Pariisin rauhansopimus oli solmittu helmikuussa 1947, mutta se oli vielä vahvistamatta, kun KOK kokoontui kesäkuussa Tukholmassa.

KOK myönsi vuoden 1952 kesäkisat Helsingille 21. kesäkuuta 1947. Helsinki sai toisessa äänestyksessä 15 ääntä 28:sta.

Helsingin lisäksi kisoja tavoittelivat Amsterdam, Chicago, Detroit, Los Angeles, Minneapolis ja Philadelphia. Mukana oli siis viisi kaupunkia Yhdysvalloista, joka kuului juuri päättyneen maailmansodan voittajiin.

2.1.1. Talvikisoja alettiin hakea jo 1930-luvulla

1930-luvulla suosittiin sekä talvi- että kesäkisojen antamista samalle maalle. Näin KOK siis tavallaan palasi vanhaan suositukseensa vuoden 1990 sääntömuutoksella, joka salli kisoja jakamisen. Talvikisojen isänniksi ehdolla olivat 1930-luvulla Lahti, Tampere yhdessä Nokian kanssa ja Kuopio. Varsinaista hakemusta ei kuitenkaan tuolloin vielä tarvinnut jättää, vaan silloin riitti, että hakija itse ilmoittaa kiinnostustaan. Näin tätä 1930-luvun toimintaa ei pidetä talvikisojen varsinaisen haluyrityksenä (Kokkonen, 110–115).

Vuosina 1958–1959 Lahti haki vuoden 1964 talvikisoja. Kilvan voitti ylivoimaisesti Itävallan Innsbruck. Lahti jäi ilman ääniä. Kuopiokin innostui hakemaan vuoden 1968 talvikisoja.

Lahti urakoi myös vuoden 1968 talvikisojen eteen, ja tällä kertaa se pääsi toiselle äänestyskierrökselle.

Seuraava hakuyritys oli vuoden 1972 talvikisoihin. Nyt Lahti jäi jaetulle kolmannelle sijalle yhdessä Salt Lake Cityn kanssa. Salt Lake City sai aikanaan vuoden 2002 kisat. Noiden kisojen hakemisella oli vaikutusta myös Helsingin 2006 -hankkeelle.

Vuosina 1968–1969 Lahdessa laadittiin aiempaan tarkempi talousarvio vuoden 1976 varalle, mutta kisoja ei kuitenkaan anottu.

Kolmen yrityksen jälkeen Lahdessa ymmärrettiin, että talvikisoja on syytä hakea paikallispatiotismin sijaan koko kansakunnan kisoina (Kanerva, 233).

Valtiolta ei haettu vanhaan tapaan vain tappiotakuita, vaan sen odotettiin osallistuvan myös rakennuskuluihin.

Kuvaavaa on, että kun KOK:n johto vieraili Suomessa lokakuussa 1969, puheenjohtaja Awery Brundagen kysyi suomalaisilta haluavatko nämä kisoja vai ei, niin vastauksena oli ”kyllä”, mutta kun hän kysyi samaa lahtelaisilta vastauksena oli ”ehkä”. Kun Lahti sai tarpeekseen kisojen hakemisesta, tuli Tampereen vuoro yrittää. Tampere haki 1976 talvikisoja, ja ylsi äänestyksessä toiselle kierrokselle.

Tampere jäi kuitenkin statistin rooliin, kun suurkaupungit olivat innostuneet hakemaan kisoja ja KOK:n jäsenien huoneisiin virtasi toistaan kalliimpia lahjoja (Kanerva, 233.) Denver sai kisat, mutta luopui niistä myöhemmin. KOK pani kisat uudelleen hakuun, ja Tampere uskaltautui jälleen mukaan. Tällä kertaa kisoista päätti kireän aikataulun takia suoraan KOK:n hallitus.

Tampere oli kuitenkin aikaansa edellä, sillä se yritti uuden kaupunginjohtajansa Pekka Paavolan johdolla saada jaetut kisat yhdessä Innsbruckin kanssa.

KOK:n säännöt eivät vielä tuolloinkaan taipuneet myötämielisiksi jaetuille kisoille. Tuon ajatuksen vuoro tuli siis vasta vuonna 1990, kun KOK kirjasi sääntöihinsä kohdan, jonka mukaan talvikisat voidaan järjestää naapurimaissa (Helsinki 2006, 12).

2. 2. KOK innostaa hakemaan

Asemaansa vahvistaakseen KOK on pyrkinyt integroimaan tärkeimmät urheilumuodot sisälleen. Suurimpien kansainvälisten urheiluliittojen puheenjohtajat ovat saaneet ”automaattijäsenyyden”

ja saman tien tunkeutuneet lähelle tosiasiallista järjestöjohtoa ja vallankäyttöä. KOK:n perinteisille jäsenille oli todellisuudessa jäänyt merkittävä vallankäytön muoto: olympiaisäntäkaupungin vaali. Toki muitakin oli, mutta olympiakaupungin valinta oli näistä pyrkimyksistä kirkkain (Tallberg). Näin ollen oli selvää, etteivät jäsenet halunneet menettää tätä ”iänikuista nautintaoikeuttaan”.

Lahti oli hakenut talviolympiakisoja kolme kertaa perätysten. Kaikki yritykset vuosina 1964, 1968 ja 1972 epäonnistuiivat. Lahden luopuessa Tampere tuli tilalle ja jätti hakemuksen vuoden 1976 olympialaisista. Hakemus oli epärealistinen (Kanerva, 232). Näin Helsinki lähti hakemaan Suomeen viidennen kerran talvikisoja.

Keskeinen rooli viidennen hakukerran muotoutumisessa oli Kansainvälisellä olympiakomitealla ja sen puheenjohtajalla Juan-Antonio Samaranchilla, joka tapasi suomalaisia Lillehammerin talvikisoissa 1994. Suomalaisista paikalla olivat KOK:n jäsen Peter Tallberg ja Kvaerner Masa-Yardin johtaja Martin Saarikangas, joka oli varustamon kautta merkittävässä asemassa Norjassa, ja siksi tunnettu henkilö tapaamaan KOK:n puheenjohtajaa.

Saarikankaan mukaan keskustelussa oli esillä nimenomaan Suomen mahdollinen talvikisaisännyys jonkin toisen maan kanssa. Yksinään Suomi ei pystyisi kisoja järjestämään, koska Suomessa ei ollut Alpeja.

Suomalaiset halusivat Samaranchilta vastaukset kahteen kysymykseen: 1) Onko KOK vakavissaan, että vuoden 1990 sääntömuutos jaetuista kisoista on totta vai vain pelkkä vihjaus, 2) tarkoittaako KOK todella sitä, mitä se sanoo?

Saarikankaan mukaan Samaranch vakuutti, että vuoden 1990 sääntömuutos on tehty juuri Suomen kaltaisia maita ajatellen. Vaikka kyseessä oli tässä

vaiheessa ehdollinen akti, vastaanottajat tulkitsivat sen hyvin direktiiviseksi. KOK avasi näin puheenjohtajansa suulla mahdollisuuden ikkunan kisojen hakemiseksi. Saarikankaan mukaan tämä oli tärkeä lähtökohta, kun Suomi edes miettii kisojen hakemista (Saarikangas).

Asiaan palattiin vuonna 1996 sanomalehtihaastattelussa, kun Helsingin Sanomat kysyi asiaa Samaranchilta tämän työhuoneessa Lausannessa 5. joulukuuta. Suomen itsenäisyyspäivänä julkaistussa artikkelissa Samaranch toteaa, että Helsingin Sanomien laajassa haastattelussa itsenäisyyspäivänä 1996 KOK:n silloinen puheenjohtaja Juan Antonio Samaranch suorastaan kehotti Suomea hakemaan kisoja. Samaranchin mukaan Suomi on ennen kaikkea talviurheilumaa, ja olisi selvää, että Suomen pitäisi järjestää talvikisat.

Samaranch innostuu ylistämään Suomea talviurheilumaana, eikä voi olla ihmettelemättä, miksei Suomi ole vielä järjestänyt talvikisoja. ”Minusta on täysin mahdollista, että Suomi voisi järjestää talvikisat joskus 2000-luvulla. Jo KOK:n ennakkopäätös (1990) odottaa, että jokin maa, vaikka Suomi, järjestäisi jaetut talvikisat. Alppilajeissa Suomi voisi tehdä yhteistyötä muiden Pohjoismaiden kanssa. Suomi on merkittävä maa talviurheilussa. Teillä ihmiset rakastavat urheilua.” (Pusa, 6.12. 996).

Samaranch palasi Suomen mahdolliseen olympiaisännyyteen seuraavan vuoden kesäkuussa ja elokuussa. Samaranch toisti mahdollisuuden Paavo Nurmen 100-vuotisjuhlien yhteydessä Helsingissä. Tuolloin suomalaiset keskustelivat myös mahdollisuudesta järjestää toisen kerran kesäkisat, mutta tämän ehdotuksen Samaranch tyrmäsi. Sen sijaan hän ehdotti jälleen jaettuja talvikisoja. ”Tähän asti tilanne oli ollut se, että Helsinki oli havitellut kesäkisoja ja Lahti talvikisoja. Samaranch kuitenkin kysyi, miksi Helsinki ei voisi järjestää talvikisoja.” (Purontakanen).

Elokuussa Samaranch otti asian esille esitellessään Ateenassa vuoden 2006 talviolympialaisten järjestäjäehdokkaista. Hän mainitsi myös Suomen ja Ruotsin yhteisisännöiden eräänä vuoden 2006 talviolympialaisten vaihtoehtona. Yhden varauksen Samaranch kuitenkin teki. Tukholma hakee vuoden 2004 kesäkisoja. Mikäli Ruotsin pääkaupunki kisat järjestäisi, se

tarkoittaisi ainakin sitä, että Suomen pitäisi etsiä olympiakumppania jostakin muualta (Helsingin Sanomat, 5.8.1997).

Talvikisoja haettiin Suomeen tunnuslauseella *Helsinki 2006 Nordic Games*. Iskulause kuvasti kahta asiaa: 1) Kyseessä olivat talvilajien kisat ja 2) kisat järjestettäisiin kahdessa Pohjoismaassa, Suomessa ja Norjassa. Englanninkielisen vinkin antoi suomalaisille Samaranch, kun maiden olympiakomiteoiden johtajat tapasivat espanjalaisen Tukholmassa (Hufvudstadsbladet, 15.11.1997). Samaranch oli toistuvasti kysynyt Suomen olympiakomitean puheenjohtajalta Tapani Iikalta ja Peter Tallbergilta olivatko suomalaiset jo aloittaneet neuvottelut hakemisesta ja olivatko he löytäneet kumppania (Ilkka, 2009).

Searlen teoriaan tukeutuen voi sanoa, että Samaranch otti jo tässä vaiheessa hyvin vahvan roolin KOK:n kisoista päättävänä henkilönä. Hänen aktinsa ei enää ollut pelkästään ehdollista, vaan myös lähellä määräävää ja deklaratiiivisen selittävää, ettei Ruotsi välttämättä kelpaa tiettyjen reunaehto-
takia kumppaniksi. Ruotsin epävarmatilanne johti siihen, että suomalaiset päättivät etsiä yhteistyötä Norjasta. Helsingin hakukomitean johtoon myöhemmin tullut Saarikangas sanoo, että keskeinen intressi kisojen hakemisella norjalaisten kanssa oli Suomen olympiakomitealla, Suomen Liikunnalla ja Urheilulla, jonka puheenjohtajana Saarikangas oli, Helsingin ja Lahden kaupungeilla ja sitten valtiolla (Saarikangas).

Samaranchin innokkuutta kuvaa myös kirje, jonka hän lähetti suomalaiselle hiihtovalmentajalle **Immo Kuutsalle** 15. maaliskuuta 1999. Kuutsa on antanut KOK:n puheenjohtajan kirjeen käyttöön tätä tutkimusta varten (Kuutsa, 2009):

”Respecto a la candidatura de Helsinki, sabe bien que cambiamos la Carte Olimpica para permitir que paises como el suyo, Finlandia, pudiesen optar a la organization de los Juegos Olimpicos a pesar de que algunos disciplinas tuvieran que celebrarse en paises vecinos.

En cuanto a la elección, lo que le puedo manifestar es que son los Miembros del Comité Olímpico Internacional los deciden cuál debe ser la ciudad que tenga el honor y la responsabilidad de organizar los Juegos Olímpicos. Yo personalmente, como Presidente, nunca tomo parte en estas votaciones.”

Resiba un cordial saludo,

Juan Antonio SAMARANCH

Marques de Samaranch

”Koskien Helsingin hakemusta tiedätte hyvin, että muutimme olympialaista peruskirjaa salliaksemme maitten, kuten teidän maanne Suomen, hakea olympialaisten järjestelyoikeutta, vaikka joitakin lajeja jouduttaisiinkin järjestämään naapurimaissa.

Mitä valintaan tulee, haluan korostaa, että Kansainvälisen olympiakomitean jäsenet päättävät mikä kaupunki saa kunnian ja vastuun olympiakisojen järjestämisestä. Itse henkilökohtaisesti, puheenjohtajana, en koskaan osallistu näihin äänestyksiin.

Ystävällisesti tervehtien.” (Liite 1)

Juan Antonio Samaranch

Samaranchin markiisi

Jos Immo Kuutsaa on uskominen, niin Suomen talvikisahankkeen perusta luotiin helmikuun 18. päivänä 1992 Albertvillen talvikisoissa. Suomen ampumahiihtäjien tuolloinen päävalmentaja löi silloin Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) puheenjohtajan Juan Antonio Samaranchin kanssa kättä päälle, että vuoden 2006 talvikisat saadaan Suomeen. Kuutsa valokuvautti tilanteen, ja lähetti kuvan Samaranchille, joka vastasi kirjeeseen. Samaranch ei luvannut kisoja siltä seisomalta, mutta lähetti seitsemän vuotta myöhemmin Kuutsalle kirjeen, jossa hän muistutti KOK:n muuttaneen sääntöjään, jotta Suomi voisi hakea jaettuja kisoja. ”Tahdon näillä riveillä kiittää teitä (Kuutsaa) valokuvista, jotka oli otettu Albertvillen '92 kisoissa. Valokuvat on nyt toimitettu laajentamaan valokuva-arkistoamme.” (Kuutsa, 2009).

Suomalaiset ajattelivat ehkä liian kevyin perustein, että sääntö olisi tehty juuri heitä varten, kun perimmältään KOK pyrki siihen, että mahdollisimman moni kaupunki haki muutoksen myötä kisoja (Tallberg). Muutosta ei voi myöskään pitää erillisenä ”Suomi-sääntönä”, koska se oli voimassa ennen kuin Helsinki haki kisoja.

Myös maailmalle oli kuitenkin levinnyt käsitys, että vuoden 1990 sääntömuutos oli nimenomaan ”Suomi-sääntö” (Hula, Sport Business, 4/1998).

Helsingin hakemusta arvostellut entinen huippu-hiihtäjä ja tuleva EU-parlamentin jäsen Marjo Matikainen muistutti hakuyhdistystä, että KOK:n puheenjohtaja mairittelee isäntiään samanlaisilla korulauseilla kaikkialla, missä liikkuu. Matikaisen mielestä Samaranchin ainoa tavoitteensa on saada mahdollisemman monta hakijaa tavoittelemaan kisoja. KOK:n kannalta olisi ikävää, jos valintaprosessista tulisi pelkkä rutiinisasia (Lappalainen, Suomen Kuvalehti 47/97).

Tätä tukee myös se, että Samaranch vastasi Immo Kuutsan kirjeeseen seitsemän vuotta myöhemmin, eli juuri silloin, kun oli pelkona, että Helsinki luopuisi kesken kaiken hakemasta kisoja.

Matikaisen kommentit osoittavat, että hakuyhdistys suhtautui KOK:n puheenjohtajan innokkuuteen liian sinisilmäisesti, hyväuskoisesti ja kritiikittömästi.

Samaranch myös poisti itseltään poliittista vastuuta, kun hän ilmoitti, ettei hän voi KOK:n puheenjohtajana osallistua äänestyksiin. On kuitenkin muistettava, että maailman korkeimmalla urheilupäätäjällä oli silti valtavasti vaikutusvaltaa jäsenistönsä omilla mielipiteillään ja teoillaan (Hughes, 13.1.1999). ”KOK:n puheenjohtajan sana oli monta kertaa kuin laki. Tunsin haun aikana suurimman osan KOK:n jäsenistä, ja lähes kaikki kuuntelivat puheenjohtajaa” (Saarikangas).

Samaranch jatkoi suomalaisten innostamista vielä samaan aikaan, kun KOK tutki epäilyjä jäsenistönsä korruptiosta. Samaranch lähetti Helsingin hakukomitealla kirjeen KOK:n sisäisestä tutkinnasta. Kirjeellään Samaranch

halusi vakuuttaa suomalaiset, että tutkimuksista huolimatta KOK tukee täysin hakijakaupunkia ja että hakija voi yhä luottaa KOK:hon (Samaranch, 29.1.1999).

Yhteenvedona voi sanoa, että KOK:n puheenjohtajalla oli merkittävä rooli, kun Helsinki päätti hakea 2006 kisoja. Toisaalta hän ensin avasi mahdollisuuden portin yksityisellä tapaamisellaan, toisaalta virallisilla vierailuillaan ja sitten kirjeillään.

2.3. Helsinki innostaa hakemaan

Helsingin kaupunginvaltuusto päätti 14. tammikuuta 1998 äänin 64-18, että Helsinki on valmis järjestämään 2006 talviolympialaiset. Ehtona oli valtion kahden miljardin markan (noin 330 miljoonaa euroa) tappiotakuu.. Puolueista vihreät vastustavat hanketta. Argumenttina oli, että KOK on korruptoitunut. Vihreät myös vastustavat suorituspaikkojen kerskarakentamista (Helsingin Sanomat, 15.1.1998), vaikka Helsingin hakemus nimenomaan korosti ympäristöystävällisyyttä ja kisapaikkojen pysyvyyttä (Helsinki 2006, 67–87). Muiden puolueiden välillä hakemuksessa ei nähty huomattavia poliittisia suuntauksia hakemusta vastaan (Valtuuston pöytäkirjat, 14.1. 998). Lahden kaupunginvaltuusto hyväksyi yksimielisesti jo 9. tammikuuta, että kaupunki on mukana kisahankkeessa.

Kun valtuusto hakemuksen jättämisen, Helsingin kaupunginhallitus perusti yhdistyksen, joka vastasi kisojen hakemisesta. Helsinki 2006 -yhdistyksen puheenjohtajana toimi ylipormestari Eva-Riitta Siitonen.

19. tammikuuta 1998 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen tappiotakuusta. (Helsingin Sanomat 20.1.1998). Suomen olympiakomitean ja KOK:n laatima markkinointisopimus määräsi ehdoksi lopullisen hakemuksen jättämiseksi, että Suomen valtio myöntää hakuvaiheelle ja olympiakisajärjestelyille vähintään kahden miljardin markan takuut (Puitesopimus, 1).

Valtion takaukselle löytyi periaatepäätös vuodelta 1950, kun valtioneuvostolle oli annettu oikeus antaa valtion takuita Suomessa vuonna 1952 pidettävien olympialaisten järjestelymenoista (Suomen asetuskokoelma, n:o 147, 153).

Suomen olympiakomitea lähetti KOK:lle ilmoituksen, että se hakee 2006 kisoja. Helsingin ohella kisoja hakivat Sveitsin Sion, Italian Torino, Puolan Zakopane, Slovakian Podrad-Tatry ja Itävallan Klagenfurt.

Kun ilmoitus oli jätetty, Suomen olympiakomitean puheenjohtaja Tapani Ilkka ilmoitti, että Suomessa oli syytä viimeistään nyt lopettaa hymähtelyt hankkeen vakavuudesta. Ilkan mukaan KOK:n takaamat kaksi miljardia markkaa kansainvälisistä tv-oikeuksista olivat riittävä syy ottaa hakemus tosissaan (Helsingin Sanomat, 11.9.1998).

Muista hakijamaista Sveitsi oli isännöinyt kisoja kahdesti (1928 ja 1948), samoin Itävalta (1964 ja 1976). Vuoden 1976 talviolympiakisat oli alun perin myönnetty Denverille, mutta tämä luopui niistä kansanäänestyksen hylättyä julkisen kisarahoituksen.

Italia oli järjestänyt talvikisat kerran, vuonna 1956 Cortina d'Ampezzossa.

Helsingin kaupunginvaltuusto päätti äänin 60-20, että kaupunki hakee kisoja. Tässä vaiheessa valtuuston päätös oli enää pelkkä muodollisuus, vaikka eniten vastustajia oli vihreissä, joiden rivit jakaantuivat asiassa kahtia. ”Niissä (olympialaisissa) ole sitä jaloutta, mitä urheilun pitäisi edistää. Sitoumukset ovat aikamoiset, omatuntoni ei salli äänestää niiden puolesta”, sanoi vihreitten Kalle Könkkölä (Helsingin Sanomat 11.6.1998). Olympiahankkeen puolesta äänestänyt vihreitten Pekka Sauri kertoi ymmärtävänsä, että kriittisen älymystön tehtävä on vastustaa olympiahanketta.

Helsingin hakemuksessa oli 450 sivua, ja siinä vastataan kaikkiaan 296 kysymykseen. Ne käsittelivät 18 teemaa, jotka olivat vastausjärjestyksessä: hakijamaan kansalliset piirteet, hakemuksen laillisuus, tullimuodollisuudet, ympäristö ja meteorologia, rahoitus, markkinointi, kisaohjelma, urheilupaikkojen yleisesittely, yksittäisten lajien järjestäminen,

olympiakylä, terveystalvelut, turvallisuus, majoitus, liikenne, teknologia, media, olympia-aate ja kulttuuri sekä kisojen takuut.

Helsingin asiakirja on hyvin valmisteltu (Helsinki 2006 -hakuasiakirjat). Sitä on helppo lukea, ja se on selkeä yksityiskohtia myöten. Kaikkiin KOK:n asettamiin vastataan tarkasti ja johdonmukaisesti.

Yleissävy on kuitenkin tekninen, eikä teksti yritä ”myydä” kisoja lukijalleen. Kun näin oli, niin hakukirjojen perusteella tuo tärkeä ”myyminen” oli ilmeisen vaikeaa siten myös kisoista päättävälle KOK:n jäsenille.

Asiakirja ei tarpeeksi usein ja tarpeeksi painokkaasti alleviivaa sitä, että hakemus tarjoaa kisoja kolmella alueella, joiden sisäiset etäisyydet ovat lyhyet tai ratkaistavissa muilla toimivilla keinoilla, (ilmasilta Norjaan) jotka tarjoaisivat selviä etuja kisoihin osallistuville urheilijoille, mm. kisakylät ovat lähellä suorituspaikkoja.

Helsinki korosti olevansa vähäriskinen vaihtoehto, koska monet kisojen vaatimat rakennelmat olivat jo olemassa. Kisojen pääpaikkana Helsinki tarjoaa suuren kaupungin rientoja kulttuurin ja huvitusten alalla. Uutta on kisojen järjestäminen kahdessa maassa, Suomessa ja Norjassa:

”Suomi haluaisi tällä hakemuksella vastata historialliseen haasteeseen, ja järjestää talvikisat yhdessä naapurinsa Norjan kanssa...Helsinki ja koko Suomi yhdessä norjalaisten ystäviensä ja tukijoidensa kanssa on kiitollinen Kansainvälisen olympiakomitean sääntöartiklasta 38.2., joka antaa mahdollisuuden jaettujen talvikisojen järjestämiseen. Me todella toivomme ja uskomme, että voitamme KOK:n luottamuksen ja saamme suuren kunnian järjestää 2006 olympialaiset talvikisat (Helsinki 2006, 12).”

Hakupapereiden retoriikka henkii vahvaa luottamusta, että nyt todella on Helsingin vuoro saada kisat.

Hakupapereissa haetaan tukea myös vuoden 1952 kesäkisoista ja Helsingin historiallisesta Olympiastadionista. ”Talvikisat avattaisiin samalla stadionilla, jolla kesäkisat avattiin 1952. Näin Helsinki toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla olympiahengen festivaalia, jossa talvi yhdistyy

kesäkisojen ikimuistoiseen triumfiin ja muistoihin maailman rauhaa rohkaisseista kisoista (Helsinki 2006, 12).”

Hakemuksen lisäksi Helsinki joutui esittämään KOK:lle 100 000 dollarin, noin 548 000 markan (noin 55 000 euron) pankkikuitin kisojen ennakkomaksusta. Rahat palautettaisiin korkojen kera, jos Helsinki ei saisi kisoja. Jos Helsinki päättäisi vetää hakemuksensa takaisin, KOK pitää itsellään 25 000 dollaria. Yksityiskohtana mainittakoon, että hakuohjeiden mukaan 25 000 dollaria olisi pitänyt maksaa Lausannessa käteisenä, mutta tähän suomalaiset eivät suostuneet. Piirainen toi Lausanneen kaikkiaan 70 hakukirjaa. Ne jaettiin KOK:n jäsenille ja erilliselle valintakomitealle, jonka viidentoista hengen ryhmä vieraili Suomessa 15.–17. marraskuuta.

1.4. Valtio innostaa hakemaan

Japanilaisen Chiharu Igrayan johtaman KOK:n arviointikomission kolmipäiväinen vierailu päättyi presidentti Martti Ahtisaaren illallispöytään.

Hakemuksen suojelijana toiminut Ahtisaari antoi hakemukselle täyden tukensa. Hänen mielestään hakemus on kuin unelma, joka on hyvä toteuttaa yhdessä. ”Unelma elää: sitoa yhteen kesä- ja talviolympiakisojen fantastinen kansainvälinen traditio yhdessä paikassa. Paavo Nurmi saa seuraajan, olympiatuli syttyy jälleen Helsingin olympiastadionilla. Tämä on meidän unelmamme. Toteuttakaamme se yhdessä”, Ahtisaari sanoi (Helsingin Sanomat 18.1.1999). Ahtisaari ilmaisi puheessaan vahvan uskonsa ja toiveensa kisojen saamiseksi – ja ennen kaikkea myös odotusta.

Ahtisaarella ei ollut työnsä puolesta muuta mahdollisuutta kuin tukea Helsingin hanketta, mutta voi sanoa, että hän oli henkilökohtaisesti myös aidosti haun takana.

Diplomatiassa aiemmin kunnostautunut Ahtisaari itse oli sitä mieltä, että jokainen tilaisuus piti käyttää hyväkseen, ”kun tällaiseen kisaan lähdetään”.

Ahtisaari keskusteli Naganossa myös KOK:n puheenjohtajan Samaranchin kanssa. Ahtisaari ja Samaranch olivat samaa mieltä, että Helsingin konsepti hakea olympialaisia oli mielenkiintoinen. Ahtisaari kehui KOK:n laatimia sääntöjä hyväksi, kun antoivat Suomen tapaiselle pienelle maalle mahdollisuuden jakaa kisat kahden maan kanssa (Reponen, 18.2.1998). ”Kaikki tilaisuudet pitää käyttää hyväksi, jos tällaiseen kisaan lähdetään. Nyt on mentävä täysillä”, käytti Ahtisaari tuen ilmaisuna toiston menetelmää parikin kertaa.

Ahtisaari yritti omalta osaltaan puhaltaa henkeä Helsingin hakemukseen vetoamalla kaikenpuoliseen yhteistyöhön hakukomitean sisällä ja sen suhteista ulospäin: ”Jo täällä olen keskustellut tästä asiasta [Helsingin hakemus] Zimbabven olympiakomitean edustajan kanssa ja koetin saada häntä lämpiämään tälle ajatukselle. Luulen, että jatkossa joudutaan hyvinkin paljon keskustelemaan eri edustajien kanssa. Meidän jokaisen täytyy yhdessä viedä tätä eteenpäin. Vähän ennen tänne [Naganoon] tuloa minulla oli Helsingin kaupungin johdon kanssa keskustelu tästäkin asiasta. Kerroin heille, että tulen puffaamaan sitä myös täällä pitämässäni puheissa (Reponen).”

Myös Suomen Gallupin tekemä tutkimus oli antanut kansan tuen kisojen hakemiseksi.

Suomen hallitus hallitus asetti oman työryhmänsä selvittämään hankkeen kannattavuutta. Lopulta yksikään ministeri ei vastustanut hanketta, muttei toisaalta puolustanut sitä mitenkään erityisemmin, vaan antoi hakuyhdistyksen tehdä työnsä (Hufvudstadsbladet, 11.12.1997).

Urheiluministeri **Suvi-Anne Siimes** joutui osoittamaan poliittista vastuutaan KOK:n lahjusskandaalin aikana, kun hän oli valmis nostamaan valtion takauksen uuteen harkintaan, jos osoittautuisi, että kriisi karkottaisi hankkeesta sponsorit. Silloin ei myöskään valtion pitäisi olla hankkeessa suuresti mukana. Näin ministeri yhdisti kisojen taloudellisen hyödyn ja poliittisen linjauksen varsin selvällä tavalla (Klemm, 14.1.1999). Ministeri piti arviointikomission vierailua ja arviota Helsingin hakemukseen

myönteisenä (Iltalehti, 22.1. 1999). Näin hän ilmeisesti odotti komission loppuraportilta paljon.

Suomen olympiakomitean puheenjohtajana toiminut Tapani Ilkka piti valtion toimia täysin riittämättöminä. Hänen mukaansa valtiovallan edustajat olivat kyllä innostuneita, mutta heidän toimensa olivat riittämättömiä. Ilkan mukaan tämä ilmeni vähäeleisyytenä, eikä kisoja tukevia vahvoja retorisia kannanottoja tuotu esille.

Myös kilpailevilla hakijoilla oli omat suojeelijansa. Varsinkin kisat lopulta saaneella Torinolla oli vahvat vaikuttajat kulisseissa.

Kansainvälisen hiihtoliiton puheenjohtajana toimiva Gianfranco Kasper paljasti paljon myöhemmin lounaspöydässä Jari Piiraiselle, että jo alkujaan oli selvää, että Torino ja Sion ratkaisevat lopulta kisaisännyyden (Piirainen 2009). Kasper on itse sveitsiläinen.

Torinon kohdalla tärkein taustavaikuttaja oli Primo Nebiolo, joka oli Kansainvälisen yleisurheiluliiton pitkäaikainen puheenjohtaja.

Torinossa syntynyt Nebiolo (1923–1999) kärsi katkeran tappion, kun Ateena sai vuoden 1997 yleisurheilun MM-kisat Rooman nenän edestä. Torinon tappio olisi ollut uusi isku Nebiololle, joka oli KOK:n jäsen. KOK:n puheenjohtaja Juan Antonio Samaranch junaili aikoinaan Nebiololle henkilökohtaisen paikan KOK:ssa, joten Samaranch oli ikään kuin velkaa yhden kisat Nebiololle (Walle´n, Hufvudstadsbladet, 22.12. 1998).

Vuoden 2006 talvikisojen haussa ei osattu käyttää apuna niin paljon hakijakaupunkien valtioiden päämiehiä kuin nykyisin. Esimerkiksi Venäjän presidentin Vladimir Putinin on arveltu ratkaiseen vuoden 2014 talvikisojen isännöiden Sotshin hyväksi. Putinin henkilökohtainen esiintyminen englanniksi ja ranskaksi KOK:n valintakokouksessa Guatemalassa teki hyvän vaikutuksen päättävään jäsenistöön. Tallbergin mukaan kisat olisivat jääneet saamatta, ellei Putin olisi ollut paikalla (Helsingin Sanomat, 24.2.2008).

3. KOMEDIA – KOK YHTEISENÄ TOIMIJANA

Tutkielman toisessa osassa siirrytään Burken draaman kaaren seuraavaan vaiheeseen, komediaan. Tämä luku tarkastelee, millainen asema Kansainvälisellä olympiakomitealla on maailman suuriman urheilumahtina, miten sen koneisto toimii ja kuinka se asettuu tutkimuksen kohteena olevaan Helsingin hakuprosessiin? KOK:ssa hakuprosessissa aikana sattuneet muutokset saattoivat vaikuttaa jopa kisan lopputulokseen.

Haun komediavaiheessa ei ole enää kyse sosiaalisesta järjestäytymisestä, itsensä tekemisestä tykö tai selviytymisen osoittamisesta, vaan itsensä – hakuprosessin – löytämisestä yllättävässä ympäristössä.

Helsingin kannalta KOK:n lahjusskandaalin voi ajatella hyvin komedialliseksi, koska sen aikana suomalaiset huomasivat, ettei huolella suunniteltu, ”romantisoitu” haku enää toiminutkaan, kun mukaan astui järjestön sisäinen valtapeli, joka oli KOK:n kannalta oleellisempaa ja agendalistalla tärkeämpää kuin talvikisojen isäntäkaupunkien toiveet ja pyyteet.

Komediassa Helsingin hakuyhdistys yrittää luovia muiden hakijoiden mukana KOK:n muuttuvassa toimintaympäristössä. Hakuyhdistys yrittää välillä jopa epätoivoisesti hakea kontakteja KOK:n jäseniin, joka johtaa ”komediallisiin” toimiin. Kilpailijat onnistuvat suhteissaan valinnasta vastaaviin KOK:n jäseniin paremmin kuin suomalaiset, jotka ensi kertaa arvostelevat julkisesti toisiaan. Komedian myötä mukaan astuu myös tragedian varjo.

Pieni, kirjaimellisesti komediaan viittaava akti nähtiin, kun KOK:n arviointikomissio vieraili Suomessa marraskuussa 1998. Kisoja vastustava antiolympiakomitea tuli samaan tilaisuuteen komission kanssa ja viritteli esille lakanan, johon oli kirjoitettu punaisella tekstillä suomeksi ”Olympiakomedia ei naurata” (Turun Sanomat, 16.11.1998).

Antiolympiakomitean muita – sinänsä näppärästi keksittyjä – olympiahakemusta vastustavia komediallisia sävyjä saaneita iskulauseita

olivat ”Tee ympäristörikos – järjestä olympialaiset”!, ”Taru rengasten herrasta – KOK”, ”Rahat tai olympiahenki” ja ”Samaranchin olympia-aate: Osta Coca-Cola” (Helsingin Sanomat, 17.2.1998).

Vastustajat uskoivat, etteivät he olleet yksin, vaikka kansa urheiluhullua olikin. Suomen Gallupin tutkimukseen vedoten vastustajat korostivat, että noin 30 prosenttia vastustaa kisoja

Hakuprosessin vastustajat Suomessa olivat idealisteja, joiden mielestä urheilu on hieno ja tärkeä asia, mutta äärimmäisyyksiin viety huippu-urheilu ei ole sitä. Se on viihdeteollisuutta, joka ei tarvitse yhteiskunnan apua. Myös Helsingin hakustrategian ympäristöystävällisyys sai vastustusta. ”On tekopyhää mainostaa tällaista hanketta ympäristötekona. Muulla tavalla käytettynä samat resurssit voisivat hyödyntää ympäristöä ja kaupungin asukkaita enemmän (Helsingin Sanomat, 17.2.1998).

3.1. Filosofista yhteisölliseksi tuotemerkiksi

Paroni Pierre de Coubertin perusti Kansainvälinen olympiakomitean vuonna 1894 nostakseen unohtuneet Antiikin Kreikan olympialaiset takaisin loistoon. Olympiakisat ovat urheilussa jotain ainutlaatuista. Ne eivät vain ole arvokisat, vaan traditio, jonka juuret ulottuvat antiikin ja lähimenneisyyden viime vuosisadan idealismiin. Olympiakisojen taustalla on oma filosofiansa, jossa sen latinankielinen lentävä lause ”citius, altius, fortius” (nopeammin, korkeammalle, voimakkain) on olympialiikkeen motto (IOC: One Hundred Years, 10–15). Moton kehitti juuri de Coubertin omaksuttuaan sen domikaani-isä Henri Didonilta (IOC, 10–15).

Nyt KOK:sta on tullut 115 vuodessa maailman merkittävin urheilujärjestö, jolla on 205 jäsenmaata. KOK:ssa on siis enemmän jäsenmaita kuin YK:ssa, johon kuuluu tällä hetkellä 192 maata (www.ykliitto.fi). Matka filosofista tuotemerkiksi on kestänyt toista sataa vuotta.

Olympialiikkeen yhteisöllinen symboli on Kansainvälinen olympiakomitea (KOK), jonka jäsenyyteen on liittynyt ylhäisyyden ja aatelisuuden piirteitä.

Jäsenet eivät saa palkkaa työstään, mikä on omalta osaltaan johtanut järjestössä lahjuksien ja erilaisten etuisuuksien vastaanottoon. (Petersson).

1980-luvulla KOK alkoi itse maksaa jäsenistönsä matkat kokouspaikoille. Aloitteen tästä teki KOK:n yhdysvaltalainen jäsen Julian K. Roosevelt vuonna 1980. Perusteena oli, että KOK oli alkanut ansaita rahaa olympiakisojen tv-oikeuksista, jolloin sillä oli myös varaa kustantaa jäsenistönsä matkakulut.

Roosevelt (k. 1986) oli Yhdysvaltojen presidentin Theodore Rooseveltin serkku (Wikipedia/Roosevelt Family).

KOK:n tyypillinen jäsen oli lahjusskandaalin aikana 60–70-vuotias mies. Hänellä oli yleensä toimitusjohtajan tausta, useita luottamustehtäviä sekä pitkä kokemus eri urheilujärjestöjen johdossa. Lisätitteliksi kelpasi professori tai ainakin tohtori. Olympiaperhe oli miesten temmelyskenttä, koska vain yksitoista jäsentä oli naisia (Pusa, 23.11.1999)

Jokainen KOK:n jäsen on vannonut olympiavalan, joka velvoittaa mm. ”palvelemaan olympialiikettä ja kunnioittamaan KOK:n sääntöjä sekä pysymään irti poliittista ja kaupallisista kytkennöistä”. (KOK:n sääntöjen toisen kappaleen 1. pykälän 4:s momentti).

Kokonaisuudessaan KOK:n jäsenten vala kuuluu seuraavasti: ”Saatuani kunnian tulla Kansainvälisen olympiakomitean jäseneksi ja edustaa sitä maassani ja tunnustaen olevani tietoinen tähän jäsenyyteen liittyvistä velvoitteistani sitoudun palvelemaan olympialiikettä parhaan taitoni mukaan, noudattamaan ja varmistamaan, että olympialaisen peruskirjan kaikkia määräyksiä ja Kansainvälisen olympiakomitean päätöksiä, jotka katson peruuttamattomiksi omalta osaltani, noudatetaan, ja pysymään riippumattomana kaikista poliittisista ja kaupallisista painostuksista ja kaikista rodullisista ja uskonnollisista vaikutteista ja puolustamaan kaikissa oloissa Kansainvälisen olympiakomitean ja olympialiikkeen etuja (www.olympic.org).

Varsinkin valan kohta pysyä riippumattoman kaikista poliittisista ja kaupallisista painostuksista on osoittautunut vaikeaksi noudattaa KOK:n jäsenille, kuten tässä tutkimuksessa esille tuodut esimerkit osoittavat.

Kun KOK halusi kansainvälistyä, se joutui hakemaan uusia jäseniä perinteisemmistä kansankerroksista kuin aatelisista. Näin KOK:hon liittyi jäseniä ns. kolmansista maista, joiden edustajilla ei ollut samanlaista varallisuutta maksaa itse matkansa, kuten KOK:n vanhoilla jäsenillä (Nieminen). Tämä loi pohjaa sille, että KOK:n jäsenet eivät enää olleet lahjomattomia, kuten vanhat aateliset.

Nykyään jäseninä on eri komission kautta myös huippu-urheilijoita ja kansainvälisten lajiliittojen puheenjohtajia. KOK:n jäsenet eivät edusta maataan KOK:ssa, vaan KOK:ta maassaan (IOC, 10–50).

Kun Helsinki haki kisoja vuonna 1999, KOK:ssa oli enimmillään jopa 126 jäsentä. Lahjusskandaalin myötä jäsenmäärä rajattiin 115:een. Tässä kokoonpanossa on 70 pysyvää jäsentä, 15 vaihtuvaa urheilijajäsentä, 15 kansainvälisten urheilun lajiliittojen puheenjohtajaa, varapuheenjohtajaa tai pääsihteeriä ja 15 kansallisten olympiakomiteoiden puheenjohtajaa.

3.2. KOK:n politiikka kamppailua valta-asemista

Kaikki tärkeimmät päätökset KOK:ssa tekee neljätoistajäseninen hallitus, jota johtaa puheenjohtaja. Hallituksen tukena on 21 komissiota, jotka valmistelevat päätökset ja esittelevät ne hallitukselle. Urheilija-, koulutus- ja kasvatus-, koordinaatio-, eettinen-, rahoitus-, kansainvälisten suhteiden-, juridinen-, markkinointi-, lääketieteellinen-, nimitys-, kongressi-, numismaatikko-, ohjelma-, solidaarisuus-, media-, radio-, ja tv-, ympäristö-, urheilu ja laki-, urheilua kaikille-, tv-oikeudet-, ja uusi media-, sekä naiset ja urheilu-komissiot vastaavat käytännössä KOK:n asioista.

Yleiskokous päättää hallituksen jäsenistä, uusista jäsenistä, isoista budjettiasioista, kisaohjelmasta ja mikä tärkeintä seuraavan olympiakaupungin valinnasta.

Lisäksi kisapaikkaa valittaessa KOK perustaa erilliset arviointi- ja valintakomissiot. Näiden painoarvo on erityisen merkittävä, kuten jatkossa käy ilmi. Vaikka KOK:n puheenjohtaja ei äänestä, hänen asemansa on poikkeuksellisen vahva ja käytännössä hän johtaa koko järjestöä haluamallaan tavalla (Tallberg).

Voidaan sanoa, että KOK:n politiikka on yhdeltä keskeiseltä osaltaan kamppailua valta-asemista. Ajankohtaisia järjestön sisäisiä ongelmia tärkeämmiksi voivat muodostua itse valta-asetat.

Weberin käsityksen mukaan valta on sillä, joka valta-asemaan pääsee. Kun Samaranch piti puheenjohtajan vallan vahvana ja itsellään, hän tuki sillä Weberin näkemystä, että jos virkapaikkojen valtaaminen tulee politiikan pääsisällöksi, seurauksena on politiikan ”maallistuminen” (Weber, 48–51). Tätä maallistumista Samaranch ei halunnut kuin vasta pakon edessä.

Hallitus-komissiot-yleiskokous -akseli on Juan Antonio Samaranchin luoma järjestelmä. Samaranch oli 21 vuotta KOK:n puheenjohtajana (1980–2001).

KOK:n yleiskokouksessa noudatetaan aina samaa kaavaa, kun asioita esitellään. Siellä ei koskaan kysytä, kuka on asian puolesta vaan aina kysytään, kuka on vastaan? Suomen KOK:n edustajan Peter Tallbergin mukaan jo kysymyksen asettelu varmistaa, ettei hallituksen ja puheenjohtajan esitystä vastusteta. Jäsen saa pyytää lippuäänestystä, mutta tämä on harvinaista..

KOK tekee urheiluelämän tärkeimpiä päätöksiä, jonka kruunun jalokivenä ovat olympialaiset. Vuoteen 1992 kesä- ja talvikisat järjestettiin samana vuonna, mutta siitä lähtien kisat on järjestetty vuorotellen joka toinen vuosi. KOK järjesti ensimmäiset nykyaikaiset olympialaiset Ateenassa 1896. Ensimmäiset talvikisat pidettiin Chamonix’ssa 1924.

KOK on tänä päivänä myös valtava kaupallinen yritys. Tässä kehityksessä lähes kaikki on kaupan yksittäisistä kisatuotteista huippukalliisiin tv-oikeuksiin. Uutistoimisto AP:n mukaan KOK tavoittelee Euroopasta kaikkiaan miljardia dollaria (noin 800 miljoonaa euroa) vuoden 2014

talvikisojen ja vuoden 2016 kesäkisojen televisiointioikeuksista (Helsingin Sanomat 12.2.2009).

Hinnassa on reipas korotus, sillä Lontoon kesäkisat 2012 ja Vancouverin talvikisat 2010 Euroopan yleisradioliitto EBU sai vielä pakettihintaan 600 miljoonalla eurolla.

KOK vaatii jo hakuvaiheessa, että se saa hakijoilta kaikki oikeudet olympiarenkaat sisältävään kansalliseen olympiatunnukseen ja sen kaupallistamiseen (Sopimus markkinointioikeudesta, 1). Näin hakija luovuttaa kaiken olympiarenkailla olevan materiaalin KOK:n haltuun. Jos Helsinki olisi saanut kisat, markkinointisopimus olisi ollut voimassa vuoden 2008 loppuun.

Vastavuoroisesti KOK on ottanut aktiivisen poliittisen toimijan roolin, kun se tukee mm. kehitysmaiden urheilua, naisten asemaa, osallistuu aktiivisesti järjestötyöhön ja vaatii tiukempaa otetta dopingaineiden käyttöä vastaan.

KOK myös julistaa, että urheilu voi osaltaan silottaa kulttuurisia ja etnisiä kuiluja, luoda työpaikkoja ja liiketoimintaa, edistää suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa, vahvistaa sosiaalista yhdentymistä ja kannustaa terveisiin elämäntapoihin (www.olympic.org).

KOK on myös joutunut uudistamaan jäsenkuntaansa ja lisäämään urheilijajäsentensä määrää. Näin se haluaa olla ”koko urheilevan maailman keulakuva”.

KOK:n päämaja sijaitsee Sveitsin Lausannessa, jossa sillä on vapautus arvonlisäverosta.. Tämä oli Sveitsiltä huomattava helpotus KOK:lle, ja hakukilpailijat pelkäsivät sen nostavan Sionin osakkeita, koska verovapauden saaminen osui keskelle vuoden 2006 talvikisojen hakua. Helsingin projektipäällikön Jari Piiraisen mukaan näillä asioilla saattoi olla jotain tekemistä keskenään. ”Jos yhteyttä on, niin [haku]kisalta saattaa olla pohja pois (Turun Sanomat, 14.10.1998).

KOK on siis kaikin puolin näkyvissä oleva järjestö, mutta sillä on myös toinen puolensa. KOK edustaa kansakuntia, joiden voidaan ajatella olevan

mukana hyvin kuvitteellisessa yhteisössä. KOK:n tunnusmerkit tunnetaan, niitä kunnioitetaan ja jopa ihailaan, mutta juuri olympialaisten kautta nämä yhteenkuuluvuuden tunnukset muotoutuvat yhdeksi.

Benedict Andersonia mukaillen KOK:n kehitysprosessissa kansakunnat ja miljoonat ihmiset ovat tulleet asteittain tietoiseksi kuuluvansa tähän yhteisöön (Anderson, 85). Kuviteltuja yhteisöjä ovat Andersonin mukaan kaikki sellaiset yhteisön jäsenet, jotka eivät tunne toisiaan henkilökohtaisesti.

Benedict Andersonin määritelmän (Anderson, 39–40) mukaan kansakunnat ovat kuviteltuja poliittisia yhteisöjä, jotka kuvitellaan sisäisesti rajallisiksi ja täysivaltaisiksi. Kuviteltuja kansakunnat ovat Andersonin mukaan jo siksi, etteivät kaikki kansakuntien jäsenet voi tavata toisiaan, mutta tästä huolimatta tuntevat yhteyttä toisiinsa. Kaikki yhteisöt, jotka ovat suurempia kuin välittömään kontaktiin perustuvat, ovat väistämättä kuviteltuja – Anderson ei siis tarkoita, että kuvitellut yhteisöt olisivat jotenkin epätodellisia (Anderson, 38–40).

Kun Peking järjesti kesäolympialaiset 2008, on varsin ymmärrettävää ajatella, että toista miljardia kiinalaista eivät tunteneet toisiaan, mutta kisojen aikana he tunsivat olevansa yhtä ja samaa yhteisöä.

Suomalaisilla tämän yhteenkuuluvuuden tunne konkretisoitui vuoden 1952 kesäolympialaisissa, ja samaa yritystä oli vuoden 2006 talvikisahankkeessa.

3.2. Kriisistä uudistusmieliseksi

Asemaansa vahvistaakseen KOK on pyrkinyt integroimaan tärkeimmät urheilumuodot sisälleen. Suurimpien kansainvälisten urheiluliittojen puheenjohtajat ovat saaneet ”automaattijäsenyyden”

ja saman tien tunkeutuneet lähelle tosiasiallista järjestöjohtoa ja vallankäyttöä. KOK:n perinteisille jäsenille oli todellisuudessa jäänyt yhä vain yksi vallankäytön muoto: olympiaisäntäkaupungin vaali.

Näin ollen oli selvää, etteivät jäsenet halunneet menettää tätä ”iänikuista nautintaoikeuttaan”.

KOK tuskin olisi pystynyt uudistumaan, ellei se olisi joutunut pahaan kriisiin 1998–1999. Aikoinaan KOK:ta ja sen jäseniä syytettiin toivottoman vanhanaikaisesta idealismista, mutta lahjusskandaalin myötä syytökset kohdistuivat maallisiin, suorastaan raadollisiin piirteisiin (Nieminen, 28.12.1998).

Kansainvälisen hiihtoliiton puheenjohtaja ja KOK:n 80-vuotias Marc Hodler ei puhunut ainakaan kokemattomuuttaan, kun hän kertoi, että olympiakisoja hakevat kaupungit olivat jo pitkään ostaneet ääniä kisat saadakseen (The Salt Lake Tribune, 13.12.1998). Tällaisia huhuja oli ollut liikkeellä aikaisemminkin kisoja hakeneiden kaupunkien lietsomina, mutta koskaan ennen KOK:n jäsen ei ollut arvovallallaan asettunut väitteiden tueksi (Ilta-Sanomat, 15.12.1998).

Lisäksi Hodler väitti Italian Sestrieren saaneen vuoden 1998 alppihihdon maailmanmestaruuskilpailut Fiatin jakamalla autoilla (Boulton, The Salt Lake Tribune, 13.12.1998). Tämä linkki toistui myös Torinon hakuprosessin kohdalla, kun Fiatin omistama Agnellin suku tuki voimakkaasti talvikisojen hakua (Olympic Rewiev).

Italialaiset iskivät takaisin väitteellä, että Hodler haluaa vain parantaa Sveitsin Sionin mahdollisuuksia saada vuoden 2006 talvikisat, joita oli hakenut myös Italian Torino.

Tässä kohtaa kuvaan tulivat suomalaiset, koska Helsinki oli hakenut samoja kisoja kuin Sion ja Torino.

Hodlerin paljastuksen seurauksena KOK:ssa alkoi sisäinen puhdistus, jonka seurauksena kaikki korruptiosta tai lahjonnasta epäillyt jäsenet erosivat itse tai heidät erotettiin. Kaikkiaan kymmenen jäsentä sai varoituksen ja kymmenen erosi itse tai erotettiin (Wikipedia: Olympic Bid Scandal).

Puhdistusta ja selvitystä varten KOK:n yleiskokous perusti erillisen *ad hoc* -komission, jota voi kutsua myös totuuskomissioksi (Helsingin Sanomat, 15.12.1998). Ad hoc -komission tehtävä oli selvittää, kuinka suuri rotaatio KOK:ssa pitää tehdä, että se säilyttää uskottavuutensa maailman tärkeimpänä urheilujärjestönä.

Ad hoc -komission luonteena olivat argumentaatioiden siirrot, jossa esitettyä väitettä tai epäilyä täydennettiin vasta-argumentilla. Kaikki ad hoc -

keskustelun siirrot eivät ole virheellisiä: keskusteluun osallistuvilla täytyy olla oikeus täydentää ja korjata kantaansa (Kaakkuri-Knuuttila, 168). Niin toimittiin myös KOK:n sisäisessä selvityksessä, mutta ad hoc -komission ongelmana oli, että lopputuloksena syntynyt näkemys oli hajanainen ja perusteiltaan heikko, eikä sen avulla saatu kiinni ns. ”isoja kaloja”.

Täydellistä rotaatiota ei siis tehty, koska tutkimus koski vain talvikisojen hakemisen yhteydessä saatuja lahjoja ja tehtyjä lahjoituksia. Jos tutkinta olisi laajennettu koskemaan myös kesäkisojen hakua, rotaatio KOK:n sisällä olisi todennäköisesti ollut paljon rajumpi kuin nyt nähtiin (Tallberg).

Rotaatiolla tarkoitetaan tässä yhteydessä järjestön edustajien vuorottelua, joka voi olla poliittisessa mielessä myös ei-vapaaehtoista. Palosta lainaten kiintoisampaa kuin rotaation hylkääminen tai hyväksyminen sinänsä on paneutua niihin argumentteihin, joita tällaisessa keskustelussa nousee esiin (Palonen, 1988, 155).

Samaranch rajasi itsensä nopeasti pakkorotaation ulkopuolelle toteamalla, että KOK:n jäsenet olivat valinneet hänet puheenjohtajakseen, ja hänellä oli heidän luottamuksensa. ”Pysyn KOK:n puheenjohtajana niin kauan kuin viimeinen minuutti minulle annetusta mandaatista on kulunut (cnnsi.com).” Näin Samaranch tavallaan antoi ymmärtää, että KOK oli tilanteessa, jossa kuka tahansa ei sisäisessä rotaatiossa kykene toimimaan puheenjohtajana.

Samaranch ei käyttänyt lahjusskandaalista sen oikeaa nimeä, vaan käytti metaforaa, kun hän kutsui sitä toistuvasti ja säännöllisesti ”myrskyksi”. ”Käymme nyt läpi kovia aikoja, mutta vakuutan, että me selviämme tästä myrskystä ja rauha palaa (Time, 25.1.1999).”

Northrop Frye kuvaa metaforaa kielikuvaksi, jossa kahta toisiinsa liittämätöntä sanaa verrataan ilman kuin-sanaa. Frye liittää metaforan käytön runouteen ja ennen kaikkea symboliikkaan, jossa metafora vastaa kysymykseen ”mitä tämä merkitsee?” (Frey, 80). Freyn katsannossa metafora liittyy voimakkaiden tunteiden ilmaisuun, joita ei haluta sanoa niiden oikeilla nimillä. Freyn mielestä monet metaforat ovat

inartikulatiivisiä (inarticulate); asioita, joita ei voida sanoa ääneen tai niistä ei voida puhua ääneen (Frey, 81).

KOK:ssa näiden ”ääneen sanomattomien asioiden” käyttö metaforaa apuna käyttäen oli tyypillistä, ja hyvin tyypillistä se oli puheenjohtaja Samaranchille.

Jenningsin mukaan Samaranch oppi metaforien käytön jo ennen KOK:n puheenjohtajuutta, kun hän toimi Espanjan Neuvostoliiton suurlähettiläänä Moskovassa vuosina 1977–1980 (Jennings, 83). Tähän saattoi vaikuttaa myös Samaranchin tausta, kun hän oli paljon tekemisissä Espanjaa hallinneen diktaattorin Francisco Francon hallinnossa. Franco nimitti hänet Espanjan urheiluministeriksi vuonna 1966. Samalla hänestä tuli Espanjan olympiakomitean puheenjohtaja ja KOK:n jäsen (Samaranchin ura, olympic.org).

Samaan aikaan kun Helsinki haki kisoja vuoden 2006, KOK teki merkittävän sääntömuutoksen, jossa se kielsi lahjonnan ja hakijakaupunkien vaikuttamisen jäsenistöön. KOK:n jäsenet eivät saaneet enää vierailta hakijakaupungeissa (Second report of IOC, 10).

Sisäinen kriisi antoi tavallaan näkyvät kasvot KOK:lle kuvitteellisena ja kasvottomana yhteisönä.

3.3. Yhteisöstä komissioiden valtaklikiksi

Koska KOK:n jäsenet eivät enää saaneet vierailta hakijakaupungeissa, vierailuista vastasi erityinen arviointikomissio, joka sai tutustua kaupunkiin kolme vuorokautta. KOK:n jäsenille ei saanut antaa kalliita lahjoja. Ensimmäinen lahja sai maksaa korkeintaan 50 dollaria ja toinen 150 dollaria. Esimerkiksi Helsinki antoi ensimmäisenä lahjana KOK:n jäsenille villatumput.

Arviointikomission raportti Helsingistä on kirjoitettu diplomaattisen pyöreästi, mutta sieltä löytyy napakka luunappi kisojen jakamisesta Helsingin, Lahden ja Lillehammerin kesken. Arviointikomissio pitää

Helsingin ja Lillehammerin välimatkaa ”taakkana (burden), jolla voi olla kisojen onnistumisen kannalta sekä organisatorisia että operationaalisia vaikeuksia (Arviointikomission raportti KOK:lle 9.12.1998). Raportissa huolena myös oli, että urheilijat eivät ilmasillan takia koe urheilevansa samoissa kisoissa.

Tämä luunappi löysi todennäköisesti kohteensa myös Soulin valintakokouksessa. Hakuprosessin ajan haarukassa KOK:n komissiot toimivat siis hyvin johdonmukaisesti, ja toteuttivat Searlen jaottelussa lojaalisen, representatiivisen puheen toiminnan aktia. Toisin sanoen heille saattoi olla jo tässä vaiheessa uskomus siitä, ettei Helsinki tule saamaan kisoja, ja komissio oli näin ollen loppuun asti lojaali omalle käsitykselleen ja loppuarvioinnilleen Helsingin sijainnista hakukartalla.

Komissio myös pohti, mikä merkitys oli, kun Suomi oli EU:n jäsen ja Norja ei. Raportin mukaan tällä ei ole ratkaisevaa merkitystä, koska Norja on ”hyvin EU-myötäinen maa” (Arviointikomissio, 17). Komissio kiitti Helsinkiä, että se korostaa kisarakentamisessa kestäväää kehitystä ja että suurin osa kisapaikoista on valmiina.

Komissio oli saanut presidentti Martti Ahtisaarelta vakuutuksen, että kansa tukee kisoja (Arviointikomissio, 18–21). Ahtisaari vieraili helmikuussa 1998 Naganon talvikisoissa, joissa hän oli mukana, kun Helsinki esittäytyi paikalle olleille KOK:n jäsenille. Ahtisaari piti Helsinki-henkisen puheen, jossa hän asettui avoimesti tukemaan Helsingin olympiahanketta (Syvänen, 17.2.1998).

Muuten Ahtisaaren asemaa ei osattu hyödyntää hakemuksen loppuvaiheessa millään tavalla. Tällä olisi voinut olla merkitystä arviointikomission sanavalintoihin lopullisessa äänestyksessä Soulissa, jossa Ahtisaari ei ollut paikalla. Martin Saarikankaan mukaan Ahtisaaren poissaolo oli suomalaisilta virhe ja väärää taktiikkaa (Saarikangas). Tapani Ilkan mukaan valtiopäämiehen aseman käyttämistä ei edes ollut harkittu strategisena vaihtoehtona.

”Tilanne olisi toisin, jos Suomi hakisi kisoja vielä uudestaan”, Ilkka muistuttaa Ahtisaaren saamasta Nobelin rauhanpalkinnosta joulukuussa 2008 (Ilkka).

Maailmalla arviointikomission vierailu hakijakaupungeissa sai myös arvostelua. Englantilainen tutkiva journalisti Andrew Jennings uskoi jo puolitoista viikkoa komission Helsingin-vierailun jälkeen, että vuoden 2006 kisaisäntä päätetään kabineteissa ennen virallista äänestystä, kuten sitten ehkä kävikin (Laitinen, 26.11.1998).

Arviointikomission lisäksi myös toisen komission painoarvo kasvoi, kun KOK:n hallitus päätti muuttaa vuoden 2006 hakijakaupungin valintamenettelyä. Valinta siirtyi erilliselle komissiolle, jossa oli viisitoista jäsentä. Tämän komissio tehtävänä olisi valita kaksi parasta ehdokasta kesäkuun kokouksessa Soulessa (Helsingin Sanomat, 20.3.1999).

Tämä kahden kierroksen vaalitapa puhutti paljon hakijakaupungeissa. Kahden kierroksen vaali jätti tilaa taktikoinnille. Esille nousseen juonen mukaan KOK ajaisi finaaliin Sionin pariaksi väkisin Tataraa tai Zakopanea, joilla ei olisi mitään mahdollisuutta olympiaisännyteen (Keskisuomalainen/STT, 20.3.1999).

Tämän jälkeen kahden finalistin valitseminen ei ollut enää yleiskokouksen päätettävissä niin kuin ennen. Kun kohdeyleisö siis vaihtui, Suomi saattoi menettää mahdollisia sympatiaääniä, joita se olisi voinut saada ratkaisevassa 112 jäsenen äänestyksessä.

Hallituksen esityksen mukaan KOK:n jäsenet eivät saaneet vieraila hakijakaupungeissa. Menetelmällä KOK halusi varmistaa, ettei korruptiota tai lahjontaa enää esiinny, mutta samalla se ehkä tietämättään luovutti lisää päätäntävaltaa komissioille. Kun Helsinki järjesti taitoluistelun MM-kisat 22.–28. maaliskuuta, niihin piti alkujaan tulla 40–50 KOK:n jäsentä. Vierailukiellon myötä yhtään KOK:n jäsentä ei siis voitu kutsua kisoihin.

Tämä oli Helsingin kannalta huonoa tuuria, sillä KOK:n jäsenet olivat jo ehtineet vieraila muissa hakijakaupungeissa. Helsinki ei saanut esittäytyä ja näyttäytyä. Helsinki haki ensi kertaa talvikisoja, kun taas muut hakijat olivat

olleet mukana aiemmin, ja KOK:n jäsenet olivat käyneet niissä edellisten hakukertojen yhteydessä (Saarikangas).

Saarikangas pyysi henkilökohtaista tapaamista Samaranchin kanssa, mikä järjestyi tammikuussa 1999 Lausannessa. Saarikangas sanoi Samaranchille, että tämä on epäreilua. Kuinka voi myydä tuotetta, jota ei saa esitellä ostajalle – varsinkin kun muut ovat jo esittäneet oman tuotteensa (Haapavaara, 217.)

Saarikangas turvautui metaforaan: ”Tilanne olisi sama, jos kaupan olisi ollut kuusi autoa, joista kolmea on koeajettu, kahta näytetty, mutta yhtä [Helsinki] ei ole testattu eikä näytetty.” (Saarikangas). Samaranch ei Saarikankaan mukaan voinut tähän oikein vastata, mutta vakuutteli pian tapaamisen jälkeen, että Helsingillä ja Lillehammerilla on yhä mahdollisuus saada kisat vierailukiellosta huolimatta (Haapavaara, 217). Tämä tukee Tallbergin näkemystä, että KOK halusi pitää mahdollisemman monta hakijaa loppuun asti mukana kisassa.

Kisaisännyyttä hakevat kuusi kaupunkia esittäytyvät Naganon talvikisojen yhteydessä helmikuussa 1998. Kisaisännyys ratkaistaan Soulessa 19. kesäkuuta 1999. Aiemmin KOK oli päättänyt, että lopullinen äänestys on saman vuoden syyskuussa.

KOK:n ilmoitus kummastutti hakijoita, sillä jäseniään kuulematta se päätti lyhentää kisoihin liittyvää lobbausta – taustajoukkoihin vaikuttamista – kolmella kuukaudella.

Muutos herätti hakijoiden keskuudessa ristiriitaisia tunteita, koska vielä tässä vaiheessa hakijoilla oli käsitys, että he voivat lobata hakemuksiaan mielin määrin.

Naganon esittelytilaisuudessa sattui suomalaisten keskuudessa kiusallinen välikohtaus, kun KOK:n suomalaisjäsen Tallberg kritisoi suomalaisten passiivisuutta vuoden 2006 talviolympialaisten hakemisessa. Tallberg toivoi yhdessä Suomen toisen KOK:n jäsenen Pirjo Häggmanin kanssa, että Helsingillä olisi ollut Sveitsin Sionin tapaan oma lobbausryhmänsä esittelemässä Helsingin valmiutta kisojen saamiseksi (Urheilu Plus, 2/98). Helsingiläiset tekivät selvän arviointivirheen jäämällä pois Naganon

esittelytilaisuudesta. Naganossa oli koolla niin suuri joukko KOK:n tärkeitä vaikuttajia, että Helsingin olisi kannattanut olla aktiivisesti läsnä.

”Kysymys oli siitä, miten tämän tyyppinen työ pitää organisoida. Henkilökohtaiset kontaktit ovat ratkaisevia, ja niitä suomalaisilla ei ollut riittävästi, eikä tilanteita osattu käyttää hyväksi (Tallberg).”

Tässä suhteessa Suomen KOK-edustajat olivat varsin kainoja päinvastoin kuin Italian ja Sveitsin jäsenet uivat muiden KOK:n jäsenien joukossa – metaforaa jälleen käyttäen – ”kuin kalat vedessä” ja vetosivat henkilökohtaisilla suhteillaan äänestämään oman hakijakaupunkinsa puolesta. ”Olimme liian rehellisiä ja tunnollisia” (Tallberg).

Kun Pirjo Häggman oli eronnut KOK:sta, Tallbergin varovaisuus kasvoi entisestään, koska poliittinen jännite oli KOK:ssa sen kaltainen, ettei samasta maasta uskallettu enää hirveästi provosoida. Hakijamaista Suomi oli ainoa, jonka jäsen oli epäiltynä KOK:n skandaalissa.

3.4. Rankaisevasta vallasta alistavaksi vallaksi

KOK käytti sisäisessä puhdistuksessaan sääntöä, jota John Kenneth Galbraith on kutsunut vallan kolmossäännöksi. Sitä harjoitetaan ja pannaan toimeen kolmella välineellä. Oikeus käyttää sitä kumpusi KOK:n omasta institutionaalisesta asemasta – se on oman itsensä herra ja jo sinällään juridinen yhteisö, jolla on rankaisuvalta jäsenistöönensä (Petersson, Dagens Nyheter, 21.1.1999). Vain KOK voi erottaa omia jäseniään.

Puheenjohtajaa tämä rankaisuvalta ei kuitenkaan koskenut, vaikka hänen oli todistettu yhtä lailla ottaneen vastaan pieniä lahjoja, mm. kaksi arvokasta kivääriä (Hughes, The Times 13.1.1999).

Samaranch oli itse tunnettu kalliista maustaan. Kun hän vieraili esimerkiksi Soulissa, hän asui sviitissä, joka maksoi 4 000 USA:n dollaria yö. Samaranch yöpyi Shilla hotellissa kaikkiaan 17 yötä, kun hän kävi kaupungissa ennen vuoden 1988 kesäkisoja 1985–1987 (Jordan & Sullivan, Washington Post, 21.1.1999.)

Galbraith puhuu rankaisevasta, palkitsevasta ja alistavasta vallasta (Galbraith, 18–19). Rankaisevassa vallassa KOK erotti suoraan asemaansa väärin käyttäneet jäsenet. Hodlerin paljastukset koskivat kuitenkin lähinnä talvikisojen hakuun liittyviä epäselvyyksiä, jolloin voi ajatella, ettei tutkinta koskenut ehkä lainkaan koko jäsenistöä.

Palkitsevaa valtaa KOK käytti, kun se antoi armon niille jäsenilleen, jotka kertoivat avoimesti lahjontayrityksistä tai paljastivat, ketkä muut olivat saaneet lahjuksia. Alistuvassa vallassa suurin osa KOK:n jäsenistä alistui ylimmän johdon tahtoon tai suostutteluun tai sitoutumalla johonkin muuhun toimeen, joka näytti järjestön kannalta luonnolliselta, sovelialta tai oikealta. Galbraithin mukaan alistuminen on omien mieltymysten välitöntä heijastusta; itse alistumisen tosiasia jää havaitsematta. KOK:n kohdalla jäsenistö pääsi edelleen nauttimaan hyvistä eduista ja järjestön suomasta asemasta.

Voi siis sanoa, että KOK on iso organisaatio, joka taas liittyy hyvin paljon ja ensisijaisesti ehdollista tai korvaavaa valtaa. Pidetään ikään kuin selviönä, että se joka joutuu käyttämään valtaa, tarvitsee siihen organisaatiota.

Valtiossa monia korvaavan vallan muotoja pidetään paheksuttavina tai ne on erikseen lailla kielletty. Äänen ostaminen, virkamiesten lahjonta asioiden vaikuttamiseksi tai rahalliset vastasuoritukset sopimuksia tavoiteltaessa torjutaan laissa (Galbraith, 97), mutta KOK:ssa näin ei välttämättä ole ollut.

KOK:ssa ei olisi voinut olla vahvoja puheenjohtajia, jos organisaatio ei olisi antanut heille siihen valtuutusta.

Demokraattisesta yhteisöstä poiketen KOK:ssa ei juuri ole toisinajattelihoita. Raha ei välttämättä ole KOK:n keskeinen päämäärä, mutta sen määrä kertoo onnistumisesta.

Tämä ajatus vahvistaa KOK:ta kuvitteellisena yhteisönä, koska sen halussa olevat ja ylläpitämät markkinointilonkerot ovat jo jakautuneet niin monihaarisesti, etteivät KOK:n immateriaaliset oikeudet omistavat kansakunnat enää tarkkaan tiedä, kuka niitä johtaa tai miten niihin voi vaikuttaa (Tallberg, 2009).

Tulkitsen asian niin, että olympialiikkeen tulevaisuus on sidottu nykyisessä muodossaan kaupallisuuden, näkyvyyden ja markkinoinnin lainalaisuuksiin. Käytännössä KOK on urheiluviihteen business-organisaatio siinä, missä esimerkiksi amerikkalaiset urheilun ammattiliigat (Nieminen, 28.12.1998). Toiminnan traditionaalisessa ytimessä urheilussa on toki vielä alueita, joilla KOK:n jäsenet liikkuvat, valiokunnissa ja komissioissa vaikuttaen.

Nämä alueet liittyvät urheilun nykyaikaiseen diplomatiaan: kansainvälisyyteen, solidaarisuuteen, tasa-arvoon ja myös dopingkysymykseen.

4. TRAGEDIA – RATKAISUN HETKET

Hakuprosessin lopputulos oli suomalaisille tragedia. Romanssin huumassa alkanut hanke ei toteutunut, vaan mukana olleet pettyivät draaman loppunäytökseen. Helsinki 2006 -yhdistyksen kansainvälinen markkinointipäällikkö Andre Chaker itki Helsingin Sanomien etusivun kuvassa 20.6.1999, kun valinta oli ratkennut.

Chakerin kyyneleet kuvasivat hyvin suomalaisten tuskaa. Haussa ei kuitenkaan ollut kyse elegiasta, itkuvirrestä, vaan suomalaiset olivat tyytyväisiä omaan suoritukseensa ja esitykseensä.

Mitä tämä tragedia sitten tässä yhteydessä tarkoittaa? Tragedian ehtoihin kuuluu sankarin kuolema; olympiaunelman kuoppaaminen. Vaikka unelma romuttui kertahetitolla, sen pohja oli rakentunut jo komedian vaiheessa pala kerrallaan. Tragediassa tuskallisinta oli huomata, että Helsinki jäi lopullisessa ratkaisussa yksin. Se ei saanut tukea sen enempää KOK:sta kuin muistakaan Pohjoismaista. Samalla väistyi usko niihin samoihin ihanteisiin, joilla Suomi oli hakenut ja saanut vuoden 1952 kesäakisat.

Aristoteleen mukaan tragedian tarkoituksena on kuvata ihmisiä, jotka kohtaavat murheellisen kohtalon. Tragedia ja tragedian tutkimus on Aristoteleen mukaan esimerkiksi historiaa merkittävämpää (Aristoteles, 22–

23). Historia keskittyy lähinnä ”saavutusten luettelemiseen”, sen sijaan tragedia lisää tietoa ihmisen kokemuksen mahdollisuuksista. Teosta tulee traaginen sen vuoksi, että vapaaehtoisuudesta huolimatta ”sankari” on olosuhteiden tai tietämättömyytensä armoilla. Jokaiseen tragediaan kuuluu toisaalta ongelma, toisaalta ratkaisu (Aristoteles, 49).

Tragediaan kuuluu myös toipuminen: Suomessa elää vielä toive uudesta hausta, vaikkei sitä pidetä juuri nyt realistisena.

Tapani Ilkka tulkitsee asian niin, että koko hakuprosessista puuttui tragedia – vahva tunne, jolla olisi käännetty KOK:n mielenkiinto Helsingin hakemukseen taakse. ”Emme osanneet rakentaa kunnon tragediaa.” (Ilkka).

4.1. Pohjoismaiden ratkaisu

KOK:n sääntömuutokset ja uudistustoimet eivät olleet ainoita, joilla oli merkitystä Helsingin hakemukselle. Norjan Lillehammerista oli tullut Helsingin kumppani, koska siellä piti järjestää alppilajit, kelkkailu ja lumilautailu. Kolmas, mutta luonnollinen osapuoli oli Lahti, jossa oli valmis hiihtostadion latuverkostoineen ja hyppyrimäkineen.

Helsingin hakutaktiikka kiinnitti huomiota nimenomaan kelkkarataan, jota suomalaiset pitivät turhana 300 miljoonan markan kustannuksena (noin 50 miljoonaa euroa).

Kisahankkeen projektipäällikkönä toimeen Jari Piiraisen mukaan Helsingin kisahankkeen poliittiset jännitteet alkoivat jo silloin, kun Lillehammer hyväksyi aiesopimuksen 7. tammikuuta 1998. Piirainen katsoo, ettei Norjassa syntynyt kisojen saamiseksi samanlaista kansallista tahtoa kuin Suomessa. Helsingin kisahanketta. Norjan olympiakomitea tuki hanketta, muttei kansa (Piirainen).

Norjan olympiakomitean kansainvälisen osaston päällikkö Marit Myrmäl vahvistaa kysyttäessä Piiraisen käsityksen. ”Emme pystyneet luomaan minkäänlaista innostusta norjalaisten keskuudessa. Vain Lillehammerissa syntyi aitoa kiinnostusta Suomen kanssa jaettuun kisoihin. ’Kukat’ eivät Norjassa loistaneet.” (Myrmäl, 2009).

Myrmälin kukkavertaus tarkoittaa samaa kuin, että ”kansa kyllä tietää - ajatusta”. Northrop Freyn tulkinnoissa metaforasta ja symboliikasta. Frey käyttää ”kansa tietää -ajatuksesta” omaa metaforaansa ”luonto tietää - ajatusta”. ”Kukkakin tietää, koska sen on aika kukkia.” Freyn mukaan allegorinen tulkinta on yksi tapa tulkita tapahtumia ja ajatuksia (Frey, 89).

Suomen hakukomitean mielipiteet jakautuvat suhteessa norjalaisiin. Hanketta vetäneen Saarikankaan mukaan yhteistyö sujui hyvin. ”Norjalaisten kanssa ei ollut skismoja.” (Saarikangas). Myös Purontakasen näkemys tukee Saarikangasta. Skismoja ei ollutkaan maiden olympiakomiteoiden kesken, vaan yhteistyö niiden välillä sujui hyvin.

Sen sijaan Lillehammerin hakukomiteassa oli kaksijakoinen suhtautuminen kisahankkeeseen. Toisaalta he olisivat olla mukana historiallisissa jaetuissa kisoissa, toisaalta maa oli jo järjestänyt kahdet talvikisat (Oslo 1952 ja Lillehammer 1994), eikä sillä ollut kisoihin enää samaa luonnollista ensikertalaisen paloa kuin suomalaisilla.

Lisäksi Norjalla oli ajatuksena, että se hakee tulevaisuudessa kisoja yksinään, joten se ei halunnut pilata mahdollisuuksiaan yhteishakemuksella Helsingin kanssa.

Tapani Ilkan mukaan Norjassa oli alkuun innostusta kisoihin, mutta loppuvaiheessa se oli muuttunut suoranaiseksi vastustukseksi. Ilkan mukaan Norjan edustajana KOK:ssa toiminut Gerhard Heiberg oli yksi pahimmista vastustajista. ”Heiberg teki myyrän työtä. Hän vaikutti KOK:n jäseniin, vaikka oli itse mukana hakuprosessissa.” (Ilkka).

Ilkan mukaan suomalaiset eivät tiedostaneet tätä hakuprosessin aikana, vaan vasta myöhemmin kuin se oli jo myöhäistä. Odotusanalyysin mukaan suomalaiset odottivat norjalaisilta enemmän kuin he lopulta saivat.

Hiihdon olympiavoittaja ja Salt Lake Cityn olympiakisojen valvontakomiteassa toiminut Marjo Matikainen sanoi asian vielä suoremmin: ”Norjalaiset vetävät aina välistä” (Lappalainen, 47/1997).

Suomen Hiihtoliiton johtokunnan jäsenenä Matikainen oli ollut paljon tekemisessä norjalaisten kanssa. Hänen selvityksenä osoitti, että norjalaiset olivat asettaneet yhteistyösopimuksen ehdoksi, että kaikki olympiahankkeen

kustannukset ja riskit jäävät suomalaisten kannettaviksi. Norjalaiset vain myivät osaamistaan ja vuokraavat suorituspaikat.

Matikainen ei keksinyt Lillehammerin suostumiselle yhteistyöhön kuin yhden motiivin: Norjalaiset saisivat Suomen hakemuksen kautta niin hyvän vuokrasopimuksen, että he saisivat sillä katettua omien kisojensa 1994 tappioitaan. ”He tietävät, että Suomen on pakko löytää kumppani saadakseen haluamansa kisat, eikä heillä ole estoja käyttää toisen hädänalaista asemaa hyväkseen” (Lappalainen).

Norjalaisista haastateltu Marit Myrmäl ei allekirjoita Matikaisen väitettä sellaisenaan, vaan hänen mukaansa ”heidän piti toimia omien etujensa mukaisesti”. (Myrmäl).

Tapani Ilkan mukaan tämä intressien ja etupiirien voimakas yhteen törmääminen johti molemmissa maissa siihen, ettei yhteiselle haulle löytynyt kummassakaan maassa urheiluväen painavaa tukea. ”Tämä oli suurin pettymys koko hankkeessa. Urheiluperhe oli eripurainen.” (Ilkka).

Urheiluperheillä Ilkka tarkoittaa urheilun eri lajiliittoja. Tilanne oli hankala, kun Suomen urheiluliitto haki samaan aikaan Helsinkiin maailmanmestaruuskisoja vuodeksi 2005 ja Suomen palloliitto haaveili jalkapallon yhteisistä Euroopan mestaruuskilpailuista 2008.

Haaveista ensimmäinen toteutui, kun Helsinki järjesti yleisurheilun MM-kisat 2005. Ilkan mukaan kisat saatiin paljon sen ansiosta, että talvikisojen hakemisesta saatiin ”kansallinen” strateginen opetus.

Ilkan mukaan tämä tarkoitti sitä, että 2006 kisojen hakemisessa oli liikaa ”pönötystä”, eikä tunnetta osattu laittaa peliin.

Tässä tutkimuksessa ei puututa sen enempää Helsinkiin 2005 saatuihin yleisurheilun MM-kisoihin kuin todetaan, että Helsinki sai nuo kisat huomattavasti kevyemmällä ja enemmän tunteisiin vetoavalla haullla kuin vuonna 1999 (Ilkka).

4.1.1. Ilmasillasta ongelma

Yhteisen hakemuksen yksi visaisimmista ongelmista oli etäisyys. Matka Helsingistä Lillehammeriin kesti lentoineen ja siirtymisineen nelisen tuntia. Ilmasilta Helsingin ja Lillehammerin välillä rasitti myös hakemuksen ekologista luonnetta, vaikka hakemuksen lisänä oli Helsingin ympäristöterveyspäällikön lausunto ilmasillan vähäisistä ympäristövaikutuksista. ”Viidentoista päivän ilmasilta Helsingistä Lillehammeriin ja takaisin aiheuttaa 28 prosenttia vähemmän haitallisia päästöjä kuin yhden päivän autoliikenne Helsingin ympäristössä. Päästöt ovat todella pieniä, jos niitä vertaa Euroopan suurkaupunkeihin” (Ympäristökeskuksen raportti, 1–2).

Käytännössä Lillehammerin ilmasillan tutki viisihenkinen seurue 7-paikkaisella pienkoneella. Kokemus osoitti, että edestakaisen matkan Helsingistä Lillehammeriin voi tehdä päiväseltään. Arviointikomission tulkinnan mukaan tämä saattoi olla liikaa (Turun Sanomat, 17.11.1998).

Arviointikomissiolta jäi ilmasillan osalta kokonaan pohtimatta se, kenen tai keiden piti matkustaa Helsingistä Lillehammeriin ja takaisin päivän aikana. Urheilijoita se ei koskenut, tuskin myöskään katsojia tai viestimiä, joten jäljelle jäi käsitys, että matkan rasituksista olisivat kärsineet lähinnä KOK:n jäsenet, ja sitä kautta kisojen kokonaiskuva.

Kokonaan huomiotta on jäänyt Norjan ja Suomen suunnitelma, jonka mukaan kisoihin akkreditoituidut henkilöt – KOK:n jäsenet, media, urheilijat, valmentajat ja muu taustajoukko – olisi kuljetettu Oslon lentokentältä Lillehammeriin Norjan armeijan helikoptereilla. Tapani Ilkan laskelmien mukaan tämän joukon liikuttaminen olisi maksanut vain noin 200 000 markkaa (noin 33 000 euroa), vaikka lippujen hinnat olisi laskettu vuoden 2006 maksimihintojen mukaan. Käytännössä ilmasillan kautta liikuteltavaa väkeä olisi ollut vain muutama sata henkeä (Ilkka).

”Tämä oli ylitse pääsemättömän ymmärtämisen tilanne. Arviointikomissio ei tiennyt tätä kaikkea, vaan osa jopa luuli, että Suomen ja Norjan välille tarvitaan viisumi.” (Ilkka).

Projektipäällikkö Piirainen piti välimatkaa lähinnä henkisenä kysymyksenä, jonka yli lopullisen kisaisännän valinnan tekevän KOK:n jäsenten oli päästävä (Klemm, Turun Sanomat, 18.11.1998.). Lisäksi osa arviointikomission jäsenistä luuli, että Suomen ja Norjan välille tarvitaan viisumi, vaikkei sitä Pohjoismaiden välillä tarvittu. Tämä oli omiaan luomaan ennakkoluuloja komission eksoottisten maiden jäsenissä (Lemström, Hufvudstadsbladet 18.11.1998).

Hakukomitean Suomen Gallupilla teettämä tutkimus kertoi 11. syyskuuta 1998, että 63 prosenttia suomalaisista hyväksyi talviolympiahankkeen. Vastustajia oli 20 prosenttia ja ilman kantaa oli 18 prosenttia vastaajista (Suomen Gallup).

Norjassa kansan tuki oli kuitenkin pienempi kuin Suomessa, alle 50 prosenttia. (Helsinki 2006, 11–12).

Kannatuslukujen vertailussa Helsinki jäi kuitenkin peränpitäjäksi. Torinon alueella kisanhanke sai 83.4 prosentin kannatuksen ja Sionissakin vajaat 80 prosenttia. Niin ikään yhteisiä kisoja hakenut Podrad-Tatry sai taakseen peräti 97 prosentin kansan suosion (Helsingin Sanomat, 5.10.1998). Slovakialaisten kannatuslukema ei ollut realistinen, koska siellä mielipiteen ilmaisun traditio oli vielä vuonna 1998 erilainen kuin muissa hakijamaissa (Helsingin Sanomat, 12.11.1998).

Piiraisen mukaan Norjalla saattoi olla ajatuksena, että se hakee tulevaisuudessa kisoja yksinään, joten se ei halunnut pilata mahdollisuuksiaan yhteishakemuksella Helsingin kanssa (Piirainen).

Saarikankaan mukaan Lillehammer valikoitui yhteiskumppaniksi Helsingin hakemuksen strategian pohjalta: sillä oli valmiit suorituspaikat. Aivan hakuprosessin alussa hakukomitea mietti yhteistyötä Ruotsin Åren kanssa. Siellä ei kuitenkaan ollut valmiita suorituspaikkoja, joten idea ei olisi istunut Helsingin hakutaktiikkaan.

Tukholma oli mukana hakemassa vuoden 2004 kesäkisoja, mutta se putosi jatkosta jo toisella äänestyskierröksellä. Tämän jälkeen Ruotsissa alkoi

keskustelu, pitääkö Östersundin tai Åren hakea 2006 talvikisoja. Lopulta ruotsalaiset vetäytyivät hankkeesta, koska ehdolla olleisiin hakijakaupunkeihin olisi pitänyt rakentaa runsaasti uusia suorituspaikkoja. ”Meidän täytyy rakentaa kokonaan uusi strategia, tehdä uusi projekti ja katsoa, koska meidän tilaisuutemme tulee eteen”, Ruotsin jäsen KOK:ssa Gunilla Lindberg sanoi (Svensk Idrott, 10/97).

Marit Myrmälin mukaan tässä piili koko yhteisen hakemuksen ydin: Jos ja kun Ruotsi ei tue kisoja, Pohjoismainen yhteistyö on pelkkä kulissi (Myrmäl). Näin myös Myrmäl käytti kulissi-sanaa, kuten myös Martin Saarikangas, mutta tosin eri yhteydessä.

Juuri Östersundin ja Lillehammerin välinen hankaus oli johtanut pohjoismaisen yhteistyön vähenemiseen ja jopa karsastamiseen. Östersund oli hakenut suosikkina vuoden 1994 talvikisoja – samoja kisoja, jotka menivät yllättäen Lillehammerille. ”Pohjoismaalaiset tapasivat vielä kymmenen vuotta sitten melko usein, mutta sitten kun tuli tämä kilpailuasetelma Lillehammer–Östersund tämä hajosi (Tallberg, Urheilu Plus)”.

Aiemmin vastaava ”blokki” oli vallalla, kun ns. itäblokki äänesti vahvojen urheilumaiden Itä-Saksan ja Neuvostoliiton ohjaamana. Kun Neuvostoliitto hajosi 1991, tämän itäisen blokin äännet hajosivat. Tallberg palaa blokkiajattelussa – oli se sitten Pohjoismaat tai Itä-Eurooppa – siihen, ettei sillä ollut kovin paljon merkitystä, kun sitä vertaa kontaktien välisiin kontakteihin. ”Täytyy pystyä kommunikoimaan.” Niin palataan henkilökohtaisten suhteiden merkitykseen, jossa Helsingin hakemuksessa oli ilmiselviä aukkoja.

Ruotsalaiset eivät ilmaisseet millään tavalla tukevansa Helsingin-hakemusta. Päinvastoin suomalaisille jäi sellainen käsitys, ettei se ole edes suotavaa. Saarikankaan mukaan ruotsalaiset ajoivat olympiahankkeissa omia etujaan ja intressejään (Saarikangas).

Ruotsi oli hakenut talvikisoja kuusi kertaa saamatta niitä vielä koskaan. Tallbergin mukaan oli selvää, että jos ruotsalaiset olisivat tulleet Helsingin

hakemuksen taakse, se olisi pilannut esimerkiksi Östersundin oman hakemuksen jopa lopullisesti.

Kun Ruotsin olympiakomitea ei tukenut Östersundin hakemusta, ruotsalaiset ilmoittivat, että he eivät myöskään aio tukea Helsingin ja Lillehammerin yhteishakemusta (Nurmi, 28.11. 997).

Myös Helsingin kanssa samoja kisoja hakeneessa Sionissa kummasteltiin suomalaisten intoa tukeutua Norjaan. Sionin hakukomiteassa ihmeteltiin, miksei Suomi halunnut tehdä yhteistyötä Ruotsin kanssa, koska se olisi ollut luontevampaa kuin Lillehammerin puoleen kääntyminen (Pusa, 18.4. 1998). Samalla Sion kuitenkin pelkäsi Helsingin asemaa hakukilpailussa: ”Le grand danger, c’est Helsinki!” (Helsinki, suuri vaara), otsikoi sveitsiläinen Le Matin etusivunsa 21.12.1998. Le Matinin haastattelema nimetön KOK:n lähde kertoo, että Helsinki on yksi KOK:n suosikeista 2006 kisapaikaksi mutta että vierailukomission raportti voi muuttaa asetelmia. ”Vain Alpit puuttuvat – ja ehkä sen mukana kaikki?” Le Matin arvuutteli.

4.1.2. Valtapeli syntyy

Saarikankaan mukaan norjalaisten kanssa ei ollut haun aikana minkäänlaisia ”skismoja”. Myös Piiraisen mukaan norjalaisten into parani sitä mukaan, kun hakemus eteni. ”Mukana oli kuitenkin alusta asti poliittista valtapeliä.” (Piirainen).

Politiikan sanallisena tulkintana valtapeli on hyvä ilmaisu, kun sillä ymmärretään *juonittelua, kieroilua, kieppurointia ja ovelointia* (Palonen, 14).

Tallberg tukee Piiraisen näkemystä. ”Lillehammerille haku oli kakkosvaihtoehto. Sen näki kaikesta. Skismoja ei ollut, mutta Lillehammer piti itseään haussa lapsipuolen asemassa, eikä heillä sen takia ollut intoa (Tallberg)”.

Helsingin ylipormestari Eva-Riitta Siitonen ei päätenyt siihen johtopäätökseen, että norjalaiset olisivat pelanneet omaan pussiinsa, vaikkei

innostusta kisoihin ollutkaan samaa luokka kuin Suomessa. Sen sijaan Siitosta harmitti, että talouskysymyksissä Lillehammerin vaateet kasvoivat kiusallisesti matkan varrella (Siitonen, 2009).

Norjassa henki oli, että parhaimmissa tapauksissa jaetut kisat ovat kaksinkertainen ilo, mutta pahimmassa tapauksessa moninkertainen päänsärky (Width).

Norjalaiset esimerkiksi arvostelivat Helsingin hakemusta jo tuoreeltaan ennen kuin Suomen kuuden hengen delegaatio oli ehtinyt edes käydä hakemassa hakuohjeita KOK:n päämajasta Lausannesta, jonne kaikki kuusi hakijakaupunkia oli kutsuttu 26. maaliskuuta 1998.

Lillehammerin kaupunginjohtaja Audun Tron jätti Helsingille ilmoituksen, jossa hän vaati suomalaisilta lisää vauhtia hakemiseen.

Tron kasasi paineita Helsingin niskaan muistuttamalla, että talvikisojen hakemus on valtava urakka, asiakirjat on painettava ja käännettävä.

Norjalaiset itse käyttivät kolme vuotta vuoden 1994 kisojen hakemuksen tekemiseen. Tron muistutti, että suomalais-norjalaista hakemusta monimutkaistaa se, että mukana on kaksi eri kieltä puhuvaa maata ja kummassakin maassa on mukana useita kuntia ja kaupunkeja (Helsingin Sanomat, 26.3.1998).

Helsingille oli alkuun kiusallinen tieto, että Lillehammerin kaupungin johto oli valmiina hyppäämään olympiakelkkaan jo vuonna 2002, kun KOK epäili Salt Lake Cityn kykyä järjestää kisansa rahoitusvaikeuksien takia. Lillehammer ilmoittautui noiden kisojen varaisännäksi. (Turun Sanomat, 15.1.1999). Tilanne laukesi, kun Salt Lake City vakuutti KOK:n, että se pystyy järjestämään kisansa.

Arvostelun tarkoituksena oli muistuttaa, että Norja pystyy hoitamaan kisat itsekin. Arvostelun myötä hakemukselle ei löytynyt yhteistä säveltä eikä syntynyt toimivaa kaksinapaista akselia, joka olisi hakukilpailun loppuvaiheessa vakuuttanut KOK:n. Piiraisen jälkikäteen tekemän analyysin perusteella Suomi ei kuitenkaan olisi saanut kisoja, vaikka Norja olisi sitoutunut hankkeeseen enemmän kuin se teki (Piirainen 2009).

Saarikangas luotti täysin norjalaisten yhteistyökykyyn, mutta epäili lopullisessa äänestyksessä muuten pohjoismaisen lojaliteetin pitävyyttä. Saarikankaan mielestä ruotsalaiset pelasivat kaksilla korteilla, kun ensin tukivat Suomen hakemusta olla itse hakematta samoja kisoja, mutta vetivät sitten tukensa pois juuri ratkaisevalla hetkellä (Saarikangas).

Myös Ilkan mukaan Suomen ja Norjan yhteishakemus oli ruotsalaisille lähinnä ”kauhistus”.

Norjassa pettymys kisojen menettämisestä ei itkettänyt. Suurin osa norjalaisista ei edes tiennyt, että Norja oli hakemassa talviolympialaisia yhdessä suomalaisten kanssa (Width, 1998). Norjan valtaalehti Aftenposten myönsi ennen kisaisännöiden ratkaisua ilmestyneessä kommentissaan, ettei Norjassa ole yhteiskisoihin juuri uskottu, eivätkä ne ole oikein ketään innostaneetkaan (Aftenposten, 18.6.1999).

4.2. Suomalaisten ratkaisu

Vielä puoli vuotta ennen ratkaisevaa valintaa Helsingin asema hakijoiden joukossa vaikutti lupaavalta. Joulukuussa 1998 Helsingin hakuun ilmaantui särö, kun KOK alkoi tutkia jäsenistönsä saamia lahjoja ja lahjoituksia.. Alussa epäiltyjen listalla oli 25 nimeä 114 jäsenen joukossa. Suurimmillaan rahalahjat olivat olleet noin 70 000 dollaria (Hughes). Lopuksi neljäntoista jäsenen todettiin ottaneen eriasteisia lahjuksia. Tuloksena oli, että kuusi jäsentä erotettiin, neljä erosi omasta pyynnöstään ja loput saivat varoitukset. Epäiltyjen joukossa oli Suomen toinen edustaja KOK:ssa Pirjo Häggman. Häggmanin miehen Bjarnen epäiltiin saaneen rahalahjoituksen Salt Lake Cityn hakukampanjaa tukeneelta metsäalan yritykseltä. Bjarne Häggman piti rahaa palkkiona yritykselleen tekemästä konsultoinnista. Hän kertoi yrittäneensä palauttaa rahat, muttei onnistunut siinä (Bjarne Häggman, 2006). Hänen mukaansa ”konsulttipalkkio” ei viitannut millään tavalla siihen, että sillä olisi yritetty vaikuttaa Pirjo Häggmanin

äänestyskäyttäytymiseen, kun KOK vuonna 1995 päätti vuoden 2002 talvikisojen isännyydestä.

Häggmanit olivat muuttaneet erilleen 1993 ja avioero tuli voimaan 1995.

Tämä tuskin olisi vielä yksin riittänyt Häggmanin eroon KOK:sta, mutta paine kävi ylivoimaiseksi, kun paljastui, että Toronton hakukomitea oli maksanut Häggmanien talon vuokran, kun perhe asui vuosina 1989-1999 puolitoista vuotta Kanadassa. Pirjo Häggman kertoi myöhemmin, ettei hän tiennyt järjestelyistä mitään (Helsingin Sanomat, 28.5. 2000). Aluksi hän arveli vuokran kuuluneen aviomiehensä työsuhteen etuihin (Ilta-Sanomat , 19.1. 1999). Toronto oli hakenut vuoden 1996 kesäkisoja, muttei ollut saanut niitä.

Häggman päätti itse erota KOK:sta 19.1. 1999. Ero oli kiusallinen Helsinki 2006 -hakuyhdistykselle, johon puheenjohtajana toiminut Saarikangas oli Häggmanin kutsunut. Saarikankaan mukaan Häggmanin erolla ei ollut enää merkitystä, kun KOK äänesti kisaisännästä saman vuoden kesäkuussa (Saarikangas).

Myös Norjaa hakukomiteassa edustanut ja ratkaisevassa äänestyksessä paikalla ollut Mari Myrmäl arvioi, ettei Häggmanin eroaminen KOK:sta vaikuttanut lopputulokseen. (Myrmäl). ”Mielestäni KOK:n lahjusskandaali ei vaikuttanut Helsingin hakuun millään tavalla.”

Helsingin kisahankkeen kansainvälisenä pr-päällikkönä toiminut Andre Chaker näki tilanteen toisin. Hänen mukaansa tahra oli ja pysyi. Chaker on syntyjään Kanadan ranskalaisia, ja hän näki Häggmanin eron eri tavalla kuin suomalaiset:

”Meillä oli kriisi päällä, ja me olimme osa sitä, vaikka kuinka yrittäisi muuta väittää tai ajatella. Totuus oli, että oma jäsen oli kärehtänyt. Tämä kriisi pani meidät huonoon kuntoon. Meillä oli huono edustus KOK:ssa, millä on täytynyt olla merkitystä, kun tultiin lopulliseen äänestykseen. Suomella oli äänestysshetkellä KOK:ssa yksi jäsen, kun Sveitsillä ja Italialla oli molemmilla kuusi. Me emme saaneet riittävästi kontakteja muihin vaikuttajiin (Chaker, 2009).”

Suomalaiset pitivät Häggmanin eroa harkitsemattomana ja turhana. Chakerin mukaan Suomi sai erosta vain muutaman poliittisen irtopisteen rehellisyydestä, mutta hakuprosessin kannalta sillä menetettiin tärkeitä kontaktipintoja. KOK:n puheenjohtaja Samaranch pahoitteli Häggmanin eroa, koska hän oli itse pyytänyt Häggmanin KOK:n jäseniksi vuonna 1981. Häggman oli myös KOK:n ensimmäinen naisjäsen, kun hänet valittiin muutama minuutti ennen Venezuelan Flor Isava-Fonseca (IOC Biographies, 155).

Peter Tallbergin mukaan Häggman halusi erollaan vain tukea Suomen mahdollisuuksia saada kisat. ”Kai hän ajatteli, että jos hän nyt eroaa niin hän näyttää ainakin ymmärtäneensä tilanteen vakavuuden.” (Tallberg 2009). Suomalaiset tiesivät, että olympialiikkeessä arvostettiin erityisesti sitä, hakijakaupunkien ylin johto oli mukana hankkeessa. Suomi käytti tätä hyväkseen, kun hakijakaupungit esittäytyivät ensi kertaa KOK:lle Sevillassa toukokuussa 1998. Kokouslähteiden mukaan Helsingin ylipormestarin Eeva-Riitta Siitosen saapuminen Sevillaan vaikutti taktisesti onnistuneelta ratkaisulta (Keski-suomalainen/STT, 6.5.1998). Naisjohtajan esille tuloa pidettiin siis onnistuneena taktisena siirtona..

Naisasiassa Italian Torinolla paljastui lopulta valttikortti, kun kävi ilmi, että Primo Nebiolon vaimo oli kotoisin juuri Torinosta.

Häggmanin eron jälkeen Suomen olympiakomitea lähetti vielä KOK:lle kirjeen, jossa se pyysi, että Häggmanin tapaus käsitellään avoimesti ja että KOK suhtautuu eroon ymmärryksellä (Olympiakomitean kirje, liite 2). Suomen olympiakomitea ei yrittänyt enää saada tehtyä tekemättömäksi, eikä se olisi silloin vallitsevassa ilmapiirissä ollut enää mahdollistakaan (Tallberg ja Häggman, 2009).

Häggmanin (nykyään Wilmi-Rokkanen) tehtävänä Helsingin hakuyhdistyksessä nimenomaan oli pitää kontakteja KOK:n jäseniin. Hän myös vieraili eri arvokisoissa tapaamassa muita KOK:n jäseniä. Wilmi-Rokkanen ei usko, että hänen eronsa takana olisi ollut poliittista ajojahtia, vaan hän pitää sitä tasa-arvokysymyksenä.

”Jos olisin ollut mies, niin tuskin olisin eronnut, vaan olisin porskuttanut eteenpäin (Wilmi-Rokkanen, 2009).” Tämä panee Helsingin hakustrategian osin outoon valoon, koska tasa-arvon korostaminen oli yksi osa hakuprosessia.

Kun Häggman oli vielä mukana hakukomiteassa, suomalaiset kehaisivat mielellään hänen asemaansa. Komitean vetäjä Saarikangas jopa muistutti naisten saaneen Suomessa ensimmäisenä maailmassa äänioikeuden (Keskisuomalainen, 3.6.1998), kun oikeasti Suomen naiset saivat sen ensimmäisenä Euroopassa.

Häggmanin mukaan hänen oli lopulta pakko erota, koska hän ei saanut minkäänlaista tukea Suomesta tai Helsingin hakukomiteasta. ”Ainoa tuki tuli muilta KOK:n jäseniltä, joihin olin luonut hyvät suhteet.” Näin Häggmanin ero saattoi viedä Helsingin haulta muutamia ääniä, varsinkin KOK:n naisjäseniltä (Wilmi-Rokkanen ja Tallberg).

Tapani Ilkan mielestä suomalaiset tekivät vuonna 1980 taktisesti oikean liikkeen, kun he ajoivat Häggmanin KOK:hon ensimmäiseksi naisjäseneksi. Kriisin hetkellä Suomesta ei sitten enää löytynytäkään Häggmania tukevia mielipiteitä.

”Häggman jätettiin Suomen urheilupiireissä täysin yksin. Hänet pantiin KOK:hon nuorena naisena ja matalapalkkaisena pienten lasten äitinä ja liikunnanopettajana, mutta unohdettiin sinne.” (Ilkka).

Miten tämä kaikki oli mahdollista? Matti Hyvärisen ajatusta lainaten (Hyvärinen, 21) Suomessa oli alussa liike Häggmanin saamiseksi korkealle paikalle, mutta tämän jälkeen Suomessa ei ollut enää halua sitoutua tähän alkuperäiseen ”liikkeeseen” tai euforiaan, tässä tapauksessa Ilkan mainitsemaan tärkeään taktiseen siirtoon. Ilkan mukaan suomalaisessa urheiluelämässä syntyi Häggmanin eron takia ”kollektiivinen ristiriita”. (Ilkka).

Suomalaisten ja KOK:n asenteisiin täytyi vaikuttaa myös kansainvälinen mielipide. Maailman mediassa Häggmanin osuutta kutsuttiin mm. nimelle ”suomalainen fiasko” (Christie).

Häggmanin ruotsalainen kollega KOK:ssa Gunilla Lindberg piti suomalaisen päätöstä rohkeana, mutta oikeana (Aftonbladet, 20.1.1999). Saarikankaan mukaan Häggmanin ero sopi ruotsalaisille hyvin, koska se tuki heidän omaa näkemystään Helsingin hakemukseen: jos Ruotsi ei saa kisoja, niin sitten ei myöskään Suomi (Saarikangas).

4.2.1. Suomalaisen hakustrategia

Entä sitten suomalaisten strategia? Alussa on kerrottu, että strategian päälinjoina oli kestävä kehitys ja suorituspaikkojen pysyvyys. Tallbergin mukaan suurten linjojen teoriassa eli ns. strategiassa oli alkujaan tavattomia vaikeuksia. Käytännössä useimmat hakukomitean jäsenet toimivat pelkän kokemusperäisen arviointinsa perusteella ilman, että heillä oli selkeää suunnitelmaa, miten hakuprosessi etenee (Tallberg).

Carl von Clausewitzia tulkiten suurten sotapäälliköiden ja johtajien nerous perustuu siihen, että osuvat taktisia siirtoja arvioidessaan yleensä aina oikeaan. Mutta kun kyseessä ei ole omakohtainen toiminta, vaan neuvottelutilanne, niin silloin tarvitaan selkeitä käsityksiä asioiden sisäisten yhteyksien vakuuttamiseksi (von Clausewitz, 10).

Clausewitzia tulkiten oma kokemusperäinen arvio nousee silloin arvoonsa. Helsingin hakukomiteassa ei ollut ketään, jolla olisi ollut kokemusperäistä tuntumaa olympiakisojen hakumenettelyistä, kuten esimerkiksi Sionin ja Torinon taustajoukoilla oli.

Helsingin hakukomitean kohdalla kokemuksen puute näyttäytyi aluksi epävarmuutena. Tallbergin mukaan hakuprojektin retorinen strategia kestävästä kehityksestä tuli mukaan kuvaan paljon myöhemmin kuin on tiedetty. Aluksi asioita hoidettiin sen mukaan, miten käytäntö saneli. Strategia alkoi muodostua vasta pienten taktisten liikkeiden jälkeen ja niiden jättämän ajatuskuvioiden jälkeen. ”Suomella ja Helsingillä ei ollut missään vaiheessa strategisia kokouksia ennen kuin lähdettiin mukaan.” Vasta

projektipäällikkö Piiraisen mukaan tulo toi mukaan myös laajempaa strategista ajattelua, kuten kestävän kehityksen (Tallberg).

Mitä taktisia paloja strategiaan sitten liitettiin haun aikana? Päälinjaksi oli muotoutunut valmiiden suorituspaikkojen korostaminen. Tämän ansioista kisoista pitäisi tulla taloudellisesti tuottavat. Tapani Ilkka oli laskenut, että kisoista saatu tuotto olisi minimissään ollut 500 miljoonaa markkaa, noin 83 miljoonaa euroa. Jos kisat olisi saatu, voitto olisi säätiöity suomalaisen urheilun kehittämistyöhön. ”Tätä voittosummaa ei voitu sanoa silloin oikein ääneen, mutta hakustrategiaan sisältynyt ajatus pienten kustannusten kisoista tuki tätä ajattelua.” (Ilkka).

Kisahanketta arvostellut filosofi Ilkka Niiniluoto muistutti, että Lillehammerin talvikisat 1994 olivat tuottaneet kolmen miljardin markan (noin 500 miljoonaa euroa) tappiot. Tämä johtui kokonaan uusien suorituspaikkojen rakentamisesta.

Peter Tallberg muistuttaa kymmenen vuotta myöhemmin tehdyssä haastattelussa Tapani Ilkan tapaan, että Helsingin kisat olisivat olleet taloudellisesti erittäin tuottoisat. Pelkästään kisojen televisiointioikeuksista olisi kertynyt kaksi miljardia markkaa (noin 330 miljoonaa euroa), jotka KOK olisi taannut maksavansa (Tallberg). Huomattava summa johtuu nimenomaan olympialaisten tv-oikeuksien räjähdysmäisestä kasvusta.

Hakuasiakirjojen arvion mukaan kulujen jälkeen kisoista olisi jäänyt voittoa noin 80 miljoonaa markkaa, runsaat 13 miljoonaa euroa (Hakuasiakirjat, 30–40).

Niiniluodon esille tulo (Helsingin Sanomat 25.4.1998) oli kiinnostava, koska hän korosti, ettei Suomella ole mitään velvollisuutta järjestää kisoja vain sen takia ettei Suomessa ole koskaan pidetty talvikisoja.

Niiniluoto ehdotti, että hakustrategiaan lisätään ainakin kisojen sosiaalisia, hedonistisia, vitaalisia, esteettisiä ja eettisiä arvokysymyksiä. ”Toivon, että hankkeella olisi pysyviä positiivisia seuraamuksia. Sotakorvaukset kannatti maksaa, koska ne avasivat mahdollisuuden suomalaisen teollisuuden kehitykselle.”

Vaikkei hakuyhdistys lisännytkään Niiniluodon ”taktisia” arvokysymyksiä strategiaansa, viittaus sotakorvausten maksamiseen toimi erinomaisena tunteellisena aktina ja lisäsi varsinkin varttuneemman väen uskoa hankkeeseen (Niiniluoto).

Hakustrategian toinen päälinja oli ympäristöystävällisyys, koska luontoa rasittavaa uutta ja isoa kisapaikkarakentamista ei olisi juurikaan tarvinnut tehdä. Myös suorituspaikkojen jälkikäyttö olisi ollut korkea. Ainoa iso ongelma ympäristöystävällisyydessä oli ilmasilta Lillehammerin alppirinteisiin.

Kymmenkohtaisen taktiikkalistan muut kohdat olivat suorituspaikkojen testaus, yksi kisakyläratkaisu, Helsingin pääkaupunkiasema, suomalainen teknologia ja tietoliikenneosaaminen, suomalaisten hyvä urheilumenestys, Suomen maine arvokisojen järjestäjänä ja ettei Suomessa ole järjestetty talvikisoja sekä olympiahengen palauttaminen kohti alkuperäisiä pienimuotoisia kisoja (Suomen Urheilulehti, 14–15/1998).

Hakuyhdistys halusi korostaa Helsingin pääkaupunkiasemaa, koska talvikisoja oli totuttu järjestämään pääkaupunkien ulkopuolella.

Tämä johti hupaisiinkin heittoihin, kun Suomen olympiakomitean pääsihteerin Jouko Purontakaisen lausunto: ”Helsingissä on sentään jotain nähtävää niillekin, joita urheilu ei kiinnosta. Mitä on Sion: pelkkä sveitsiläinen tienristeys.” (Karjalainen, 6.5.1998).

Hakuyhdistyksen vetäjä Martin Saarikangas vetosi hakuretoriikassa myös olympialiikkeen kaikkein pyhimpään, kun hän vertasi Helsingin hakemusta olympiarenkasiin. Saarikankaan analogian selittävässä aktissa renkaiden sininen väri edusti Suomen kokemusta järjestää kansainvälisiä suurkisoja. Musta väri kuvasi suomalaisten osaamista asukasluukuun suhteutettuna olympiamenestyksenä – Suomi oli vuonna 1998 talviolympialaisten mitalitilastossa vielä ykkösenä ennen Norjaa – sekä teknologia- että tasa-arvo-osaamisena. Häggmanin ero ei tue tätä tasa-arvon periaatetta.

Punainen väri symboloi Suomen valmiutta, eli kestävästä kehitystä: suorituspaikoista 80 prosenttia oli valmiina. Vihreä rengas kuvasi sitten

ympäristöystävällisyyttä ja keltainen hakijan monipuolisuutta (Turun Sanomat, 5.6.1998).

Pekosta lainaten kilpailu eli määrän määräävyys ratkaisee kunkin mielipiteen painavuuden politiikassa (Pekonen, 93). Helsingin hakuprosessissa hankkeen vetäjän Saarikankaan persoona oli varsin ratkaiseva, kun strategia piti kirkastaa. Lippusymbolin käyttö oli tästä hyvä esimerkki.

4.3. KOK:n ratkaisu

Sveitsin Sionin asettuminen ehdolle hankaloitti KOK:n omaa asemaa. KOK oli saanut Sveitsiltä verovapauden, mikä antoi Sionin hakemukselle kiusallisen lisämausteen, että KOK suosisi omiaan (Walle'n, Hufvudstadsbladet, 1.9.1997). Suurin osa KOK:n jäsenistöstä ei kuitenkaan ollut sidoksissa Sveitsiin kuin oman järjestönsä kautta. Verovapaus kosketti myös vain järjestöä itseään ja sen maksuja, ei siis jäseniä.

KOK:n henkilö- ja virkamieskunnan keskuudessa Sion saattoi hyötyä asemastaan. Andre Chakerin mukaan KOK:n henkilökunta oli selvästi Sionin puolella, ja saattoi sitä kautta vaikuttaa myös joihinkin jäseniinsä (Chaker).

”Olimme äärimmäisiä tietoisia, mitä peliä pelattiin. Kun lahjuskriisi puhkesi, meidän oli enää mahdotonta myydä tuntematonta maata ja hakijaa.”(Chaker).

Chakerin mukaan lahjusskandaalin paljastanut sveitsiläinen Marc Hodler pelasi selvästi Sionin pussiin. Chaker oli paikalla kokouksessa, jossa Hodler nimitti Torinon edustajia ”rikolliseksi”.

”Vastaavasti Primo Nebiolo kävi Torinon edustajana omaan peliään Sionia vastaan. Hän oli hyvää pataa eksoottisten maiden edustajien kanssa, kun taas Sionin edustajat olivat ylimielisiä, eivätkä harrastaneet yhteistyötä muiden kanssa.” (Chaker).

Tästä on pääteltävissä se, ettei tämä sveitsiläisten arroganttisuus ainakaan parantunut heidän mahdollisuuksia, kun lopullisen ratkaisun paikka aikanaan tuli.

Chakerin mukaan Sionin ja Torinon nokittelun lopputuloksena oli, että ne molemmat halusivat juuri Helsingin finaaliäänestyksen toiselle kierrokselle, koska ne pitivät Helsinkiä taktisesti helpoimpana vastustajana.

Chaker uskoo, että tämä taktiikka syntyi vasta lahjusskandaalin myötä. Eli haun alkuvaiheessa Helsingin ulospelaaminen ei ollut vielä mukana suurten linjojen teoriassa ja strategisena päämääränä.

Voitaneen sanoa, että harvoilla KOK:n jäsenillä oli ennen lahjusskandaalia kovin selkeitä tai yksittäisiä näkemyksiä vuoden 2006 talvikisoja hakeneiden kaupunkien paremmuudesta. Vanhan tavan mukaan he odottivat pääsevänsä vierailemaan hakijapaikoissa, kunnes lahjusskandaali muutti käytännön ja säännöt. Käytännössä Helsingillä ei siis ollut enää tämän jälkeen mahdollisuutta vaikuttaa hakijoihin saatikka vakuuttaa hakemuksensa paremmuutta.

Näin KOK tavallaan loi hakijakaupunkien välille konfliktisuhteen, vaikka se ei ollut järjestön tarkoitus. Konfliktisuhteessa tämä avasi oven Torinon ja Sionin keskinäiselle juonittelulle, ja molemmat pyrkivät vaikuttamaan suoraan ja epävirallisesti KOK:n jäseniin.

Myös Suomen haussa oli mukana konfliktisuhteen piirteitä, kuten Purontakasen aiempi heitto, että Sion on pelkkä tienristeys Helsinkiin verrattuna. Ylipormestari Siitonen korosti Suomen olevan asialinjalla päinvastoin kuin ehkä muut hakijat (Keskisuomalainen/STT, 5.6.1998).

Eniten Siitonen hämmästytti KOK:n eliittirooli, kun kuitenkin kysymys oli urheilusta. ”Olympiakomitean silloisena puheenjohtajana Samaranch halusi kilpailuttaa mahdollisimman monta järjestäjää, ja tuloistahan suuri osa meni juuri olympiakomitealle. Tuo valtava elitismi ei minusta kuitenkaan tähän sopinut.” (Siitonen).

Siitosen mainitseman elitismin vastakohtana voidaan pitää populismia. Elitismillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa KOK:n korkeinta johtoa ja myös valinnasta vastaavia komissioita, jotka katsoivat olevansa paremmassa ja

johtavammassa asemassa kuin muut KOK:n jäsenet. Sinänsä koko KOK:n rakenne on hyvin elitistinen, koska sen jäsenillä on paljon vaikutusvaltaa urheilussa ja myös privilegioita (Nieminen).

Kun Suomi argumentoi, että urheilu on osa elämää ja että Helsinki voi vihdoin järjestää ensimmäiset jaetut talvikisat, niin Sion ja Torino keskittyivät mustamaalaamaan toisiaan saadakseen Helsingin vastustajakseen finaaliin. Finaalissa Sion uskoi sitten voittavansa Helsingin, kun Sveitsi oli antanut KOK:lle vastineeksi verovapauden. Torino taas uskoi puhuvansa KOK:n edustajat puolelleen ratkaisevassa äänestyksessä vahvojen vaikuttajiensa ja nimenomaan Primo Nebiolon henkilökohtaisilla suhteilla (Saarikangas ja Chaker).

Jenningsin mukaan tilanne oli urheiludemokratian kannalta kriittinen, kun järjestön kaksi vaikutusvaltaisinta henkilöä valitsivat puolensa: Samaranch kannatti verovapauden takia Sionia ja Nebiolo italialaisena Torinoa, johon hänellä oli Fiatin autotehtaan omistavan Agnellin suvun ansiosta hyvät suhteet (Jennings, 85).

Agnellin dynastian päämiehestä Giovanni (Gianni) Agnellista tuli myöhemmin Torinon järjestelytoimikunnan kunniapuheenjohtaja (Olympic Review, 2003). Fiatin tehtaot sijaitsevat Torinossa, ja Gianni Agnelli oli yhtymän pääomistaja.

Tallbergin mukaan Nebiolon ympärillä oli aina viisi-kuusi hänen tukihenkilöään, joilla oli valmiit kontaktit tarvittaviin ihmisiin. ”Myös edustukseen käytettävää rahaa oli lähes rajattomasti, vaikken usko, että varsinaisia ääniä sinällään ostettiin (Tallberg).”

Lopulta myös Samaranch pelasi – kuten norjalaiset Suomea vastaan – kaksilla korteilla. Samaranch toki halusi kisat vastapalveluksena Sionille, mutta Nebiolon ystävä halusi pelata pelin niin, että myös Torino pääsee ratkaisevalle äänestyskierrokselle.

Samaranchilla oli siis jonkinlainen tarve palkita sveitsiläiset, mutta auttaa myös Nebioloa. Ystävyyden lisäksi takana oli ainakin kaksi muuta syytä: 1) petetty lupaus, kun Ateena sai vuoden 2004 kesäkisat, eikä Rooma., 2) Fiatin ja Agnellien suvun laaja tuki urheilulle yleensä (Olympic Review).

Varmistettuaan näin asemansa Samaranch saattoi jättää lopullisen ratkaisun KOK:n yleiskokouksella, jolle arviointikomissio ja sitten äänestyskomissio tekivät tarvittavan pohjatyön ja varmistivat, että Sion ja Torino jäävät finaali-pariksi, kuten sitten kävi.

Tallbergin mukaan Samaranch kuitenkin lopulta luotti siihen, että Sveitsin KOK:lle myöntämä vapautus arvonlisäverosta toimisi oikeana indikaattorina ja ohjaisi äänestystulosta oikeaan suuntaan, Sionin valintaan.

4.4. Lopullinen ratkaisu

Lopullinen äänestys siirtyi KOK:n yleiskokoukselle, joka valitsi Torinon 53–36. Kokouksessa annettiin siis 89 ääntä.

Kuusitoistahenkisessä finalistein valintakomissiossa – on käytetty myös muotoa esivalitsijaryhmä – olivat Juan Antonio Samaranch KOK:n ja valintakomission puheenjohtajana, KOK:n vanhin istuva jäsen João Havelange (Brasilia), kansallisten olympiakomiteoiden liiton puheenjohtaja Mario Vazquez Rana (Meksiko) arviointikomission puheenjohtaja Chiharu Igaya (Japani), talvilajiliittojen edustajana Josef Fendt (Saksa), urheilijakomission edustajina Monacon prinssi Albert, Tomas Gustafson (Ruotsi) ja Vladimir Smirnov (Kazakstan). Loput kahdeksan valittiin äänestyksellä KOK:n jäsenien joukosta. Valituiksi tulivat: Fernando Lima Bello (Portugali), Valeri Borzov (Ukraina), Willi Kaltschmitt (Guatemala), Toni Khouri (Libanon), Jean-Claude Killy (Ranska), Gunilla Lindberg (Ruotsi), Shengrong Lu (Kiina) ja Sam Ramsamy (Etelä-Afrikka).

Ruotsilla oli kaksi valitsijaa siksi, että toinen jäsen Tomas Gustafson oli KOK:n erillisen urheilijakomission edustaja. Gunilla Lindberg oli KOK:n edustaja Ruotsissa, mutta hän tuli komissioon mukaan äänestyksen kautta. Suomalaisia kummastutti, ohjasiko Samaranch komission jäsenien äänestystä niin, että juuri Ruotsi sai myös toisen jäsenen esivalitsijaryhmään (Saarikangas).

Maaluettelosta voi päätellä, että viisi–kuusi KOK:n jäsentä eivät olleet talvikisavalintojen asiantuntijoita (Helsingin Sanomat 20.6.1999).

Valinnan koittaessa suomalaisilla oli siis vahva usko, että kuudesta hakijasta juuri Helsingillä on tarjota paras konsepti. Siitä huolimatta sen hanke veti Soulin kokouksessa vesiperän. KOK:ta vahvasti kirjoissaan kritisoinut Andrew Jennings arveli Yleisradion haastattelussa (Ylen arkisto, 18.6.1999) pari päivää ennen valintaa, että Sveitsin Sion saa kisat, koska KOK pitää majaa veroparatiisissa Lausannessa. Jenningsin mukaan Sveitsi odotti nyt vastalahjaa KOK:lta. Jennings ei arvannut, missä tunnetilassa KOK:n jäsenet olivat tulleet Souliin.

Kun ensimmäinen äänestys oli ohi, Samaranch oli kysynyt äänestyskomissiolta, voidaanko talvikisat jakaa. KOK:n puheenjohtaja halusi jäsenistönsä toimivan juuri haluamallaan tavalla, ettei kisoja sittenkään jaettaisi, ja näin Helsingin mahdollinen yllätysvoitto olisi estetty. Komission kazakstanilaiselta ja saksalaiselta jäseneltä saamiensa tietojen mukaan Saarikangas on tulkinnut, että äänestyskomission kaksi ruotsalaista jäsentä olivat voimakkaasti vastustaneet jaettuja kisoja. Ehdottajien mielestä jaetut kisat eivät olleet olympiahenkeen sopivia (Saarikangas).

Tämän pohjalta Samaranch ei ollut enää valmis jakamaan kisoja, vaan hän Saarikankaan mukaan yksipuolisesti omalla ilmoituksellaan sulki Suomelta sen saman mahdollisuuden ikkunan, jonka hän oli avannut pienen sisäpiirin kokouksessa Lillehammerissa ja Lausannessa 1994. Tai kuten Saarikangas sanoo: ”Samaranch ilmoitti yhteenvetomaisesti, ettei kisoja jaeta.” (Saarikangas).

Tämän jälkeen Samaranch oli varma, että KOK äänestää voittajaksi Sionin. KOK:n jäsenet halusivat kuitenkin näpäyttää voitonvarmana esiintynyttä Sionia ja kääntyivät Torinon valinnan kannalle. Kääntymiselle oli kaksi syytä: 1) KOK:n Sveitsiltä saamaa vapautusta arvonnisäverosta pidettiin järjestön jäsenten keskuudessa liian suurena räikeänä tukena, 2) KOK:n jäsenet olivat saaneet lahjusskandaalin jälkimainingeissa ”Sveitsi-myrkytyksen” ja antoivat sen näkyä äänestyksessä (Tallberg, 2009).

Valintakomitea valitsi yksimielisesti viimeiseen äänestykseen Torinon ja Sionin. ”Valitsimme kaksi ehdokasta, jotka voivat luoda kisoissaan oikean olympiatunnelman. Sen enempää en halua sanoa, koska päätös tehtiin suljettujen ovien takana”, ruotsalainen Gustafson sanoi ja kiisti, että KOK:n puheenjohtaja Juan Antonio Samaranch olisi kieltänyt puhumasta komitean työstä.

”Ehkä tämä hiljaisuus rikotaan, mutta minä en halua olla ensimmäinen, joka sen tekee. Valitettavasti en voi nyt sanoa muuta komitean työstä.” (Lautsi, 20.6.1999). Hetken harkittuaan Gustafson kuitenkin myönsi käsityksensä, että komitean päätös syntyi keskustelun, eikä painostuksen kautta.

Edes kysymykseen siitä, olisiko Helsinki ollut urheilijoiden kannalta paras vaihtoehto, Gustafson ei halunnut vastata suoraan.

”Torino on urheilijoiden kannalta hyvä paikka. Kisapaikkojen on oltava lähellä toisiaan, jotta syntyy oikea olympialaisten henki.”

Suomalaisia hakijoita jäi askarruttamaan, tuliko Helsingistä tämän pelin tai juonen pelinappula? Kun KOK päätti upottaa Sionin, sille piti saada finaalissa riittävän kova vastustaja: Torino.

Helsinki ja Suomi eivät ehkä olisi tätä paikkaa täyttäneet tai sopineet kuvioon.

Helsingin hakukomitean vetäjän Jari Piiraisen oman selvityksen mukaan KOK:lla ei loppujen lopuksi ollut tarkoituskaan antaa vuoden 2006 talvikisoja kuin joko Torinolle tai Sionille. ”Me neljä muuta hakijaa olimme mukana vain täydennyksenä. Maksoimme kuitenkin 14,8 miljoonaa markkaa (noin 2,5 miljoonaa euroa) hakemisesta.” (Piirainen 2009).

Torino istui tähän strategiaan mainiosti, kun taas hajasijoitettuja kisoja hakeva Helsinki olisi ollut riski. ”Se oli selvästi sitä, sillä minulta kysyttiin jatkuvasti, miten jaetut kisat voivat toimia ja miten ilmasilta Norjaan käytännössä onnistuu. Kaikista näistä keskusteluista välittyi viesti, ettei kisoja haluta sittenkään jakaa (Wilmi-Rokkanen).”

Torinolla ei ollut sitäkään pelkoa, että se joutuisi ahtaalle veronmaksajien kanssa. Tästä piti huolen valtio ja Fiat-konserni, josta tuli yksi kisojen

merkittävimmistä tukijoista (Tallberg, 2009). Fiat oli aktiivisesti mukana jo, kun Italian Sestriere oli saanut alppihiihdon MM-kisat 1997.

Haun ratkettua paljastui, että Torino oli vähäteltyt majoitusongelmaa. Jouko Purontakasen mukaan myös KOK väheksyi Torinon majoitusongelmaa, eikä se halunnut painostaa kisajärjestäjiä. Kansalliset olympiakomiteat Suomen komitea mukaan lukien kirjelmöivät KOK:lle asiasta kisojen jälkeen. Kampanjaan lähtivät mukaan myös ne maat, jotka hyötyivät epätasa-arvosta. Kirjelmöinnin pelkona on, että siitä voi seurata KOK:n kostotoimenpiteitä, jos kyseinen maa hakee joskus olympialaisia järjestettäväkseen (Purontakanen, 2009).

5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Vuoden 2006 talvikisojen isäntäkaupungin valintaa ei ratkaissut mikään yksittäinen tekijä. Asiassa vaikutti useita syitä, joiden yhteisvaikutus johti Helsingin valitsematta jättämiseen ja Torinon valintaan. Helsinki sai alkusysäyksen hakea kisoja Kansainvälisen olympiakomitean sääntömuutoksesta 1990, jolloin se päätti, että talvikisat voidaan jakaa usean hakijan kesken. Tämän ”hakuikkunan” avaaminen” oli ratkaiseva tieto, kun Helsinki päätti hakea vuoden 2006 talvikisoja.

5.1. Alpit puuttuivat, ilmasilta esteenä

Aikanaan kovalla kiireellä käynnistynyt Helsingin

olympiahanke näytti aluksi tukehtuvan omaan mahdottomuuteensa.

Tuhannen kilometrin etäisyys Lillehammeriin ja Alppien puute tuntuivat ylipääsemättömältä esteeltä. Kansainvälisen olympiakomitean (KOK) lahjuskriisi ja sen synnyttämä suuri uudistustarve olivat kuitenkin yhdessä ajan kanssa tehneet työtä Helsingin hyväksi. Helsinki ajatteli olevansa sittenkin mukana oikeaan aikaan, oikealla tavalla ja oikeanlaisella hakemuksella.

Käytännössä KOK:n ”koplaukset” panivat Helsingin miettimään strategiaa uudelleen. Hakukomitea aloitti työnsä lähes alusta.

Helsinki ensikertalaisena ja koko hakijajoukon pienimmällä hakubudjetilla toivoi tekevänsä jättiyllätyksen, kun vuoden 2006 talvikisaisännästä päätettiin.

Taustalla pelotti myös käsitys, ettei hakijakaupunki koskaan saa kisoja ensimmäisellä hakukerralla.

5.2. Hakupapereiden painoarvo jäi vähäiseksi

Vuoden 2006 talvikisojen kuuden hakijan hakuasiakirjojen painoarvo valinnassa oli lopulta aika vähäinen. Ne olivat äänestyksen 19. kesäkuuta tapahtuessa jo lähes vuoden vanhoja, ja niihin tutustuminen oli todennäköisesti jäänyt selailun asteelle useimmilta KOK:n jäseniltä.

Tämä lisäsi arviointikomission painoarvoa huomattavasti. Kussakin ehdokaskaupungissa vierailut arviointikomissio raportoi valintaan vaikuttavat tosiasiat huomattavasti tiiviimmässä muodossa kuin hakuasiakirja. Tämän tiivistelmän perusteella päätöksenteko oli helpompaa, koska ainakin periaatteessa komissio myös seuloi pois hakuasiakirjojen liian optimistiset arviot ja perusteettomimmat omia kisoja ”myyvät” väitteet.

Lahjusskandaaliin liittyvät paljastukset osoittivat, että ihanteellinen kuva kisaisännän valitsemisesta kunkin KOK:n jäsenen oman harkinnan perusteella oli jo pitkään ollut täynnä mielikuvia ja omia odotusarvoja. Jotkut KOK:n jäsenet olivat vaatineet ja saaneet hakijakaupungeilta ansiottomia etuisuuksia. Ääniä oli ehkä myyty ja ostettu, vaikkei tästä ole pitäviä todisteita.

Epävirallisesti kaikki oli ollut tiedossa jo pitkään, mutta vasta varapuheenjohtaja Marc Hodlerin uskallus riitti ottamaan asian julkisesti esille myös KOK:ssa, vaikka Suomen hakukomitean vetäjä Martin Saarikangas piti näitä paljastuksia pelkkänä kulissina, jonka tarkoituksena oli nostaa sveitsiläisten oma suosikki Sion voittajaksi. Talvikisojen valinnan yhteydessä jäsenten taivuttelu oli helpompaa kuin

kesäkisojen. Tallbergin arvion mukaan KOK:n jäsenestä vain puolet oli aidosti kiinnostuneita talvikisoista. Muille oli samantekevää, kuka kisat saa. Jo pitkään epäillyn lahjonnan tulo päivänvaloon piti olla loppujen lopuksi hyväkin Helsingin kannalta. Hämärämiesten luultiin pitävän ainakin hetken matalaa profiilia ja kesäkuun valinta voisi olla rehellisin pitkiin aikoihin. Suomalaiset eivät kuitenkaan osanneet ottaa huomioon komissioiden suurta vaikutusvaltaa epävarmoihin KOK:n jäseniin.

Jos KOK olisi ennen Soulin kesäkuista kokousta siirtänyt kisaisännän valinnan 11-jäseniselle hallitukselleen, väärinkäytösten mahdollisuus ja hällä väliä -valitsijoiden määrä olisivat pienentyneet ratkaisevasti. Niin ei kuitenkaan käynyt, koska KOK:n hallitus ei halunnut ottaa itselleen tällaista asemaa ja vastuuta.

5.3. Puheenjohtajalla vahva vaikutus

KOK:n puheenjohtajalla Juan Antonio Samaranchilla oli vahva vaikutus kisaisännyydestä päätettäessä. Samaranch oli aina julistautunut puolueettomaksi valinnan suhteen ja kehunut jokaista ehdokasta tasapuolisesti. Hän innosti hakijoita hakemaan kisoja, koska se lisäsi hakuprosessin kiinnostusta julkisuudessa.

Voimakkaalla puheenjohtajalla oli kymmeniä keinoja saada mielipiteensä KOK:n jäsenten tietoon. Kulissien takaiset juonittelut oli helppo hoitaa, koska KOK muistuttaa rakenteeltaan salaseuraa, johon suurin osa jäsenistä kutsutaan ja jonka päätöksistä ei voi valittaa mihinkään. Kun Samaranchin katsottiin Jenningsin mukaan junailleen vuoden 1992 kesäkisat kotikaupunkiinsa Barcelonaan ja vuoden 1996 kesäkisat KOK:n sponsorin Coca-Colan kotikaupunkiin Atlantaan, niin moni uskoi Samaranchin puheenjohtajakautensa päätteeksi haluavan palkita Sveitsin, jossa KOK:n päämaja sijaitsee. Toteutuessaan tämä olisi merkinnyt Sionin valintaa vuoden 2006 kisaisännäksi.

Hakuprosessin aikana oli jatkuvasti tullut esille KOK:n tarve uudistua.

Tärkeiksi kysymyksiksi olivat nousseet ympäristöasiat ja olympialaisten kilpailupaikkojen jatkokäyttö. Näissä molemmissa Helsinki voitti kilpailijansa. Helsingin kannalta valitettavasti oli vain niin, että aikaisemmilla valintakerroilla KOK:n jäsenet eivät olleet koskaan valinneet suosikkiaan asiakysymysten perusteella.

Päällimmäisinä olivat olleet tunne ja politiikka. Helsinki uskoi, että nyt tässäkin olisi muutoksen paikka. Helsinki tarjosi olympialiikkeelle jotain aivan uutta. Jaettuja olympiakisoja ei ollut vielä järjestetty. Myös ympäristökysymykset olivat kunnossa. Helsingin, Lahden ja Lillehammerin yhteisten olympialaisten tieltä ei tarvitse parturoida

yhtään vuorenrintettä tai muutenkaan tuhota arvokasta luontoa.

Kisapaikat olivat pikaluisteluhallia lukuun ottamatta valmiina.

Helsingin ei siksi tarvinnut muiden tapaan myydä mielikuvia.

Kun kisapaikat olivat valmiina, myös itse kisat voitaisiin järjestää niin kuin oli luvattu.

Oli suorastaan ihmeellistä, ettei KOK ollut aikaisemmin puuttunut siihen, miten paljon kisaisäntien suunnitelmat olivat muuttuneet valintojen jälkeen.

5.4. Kisoja ei haluttu jakaa

Lopulta KOK:lla itsellään ei kuitenkaan ollut valmiutta jakaa kisoja kahden valtion kesken. Päätöksen takana saattoi olla yhtäältä urheilullinen huoli, ettei jaettujen kisojen konsepti tässä tapauksessa toimi toisaalta tai toisaalta poliittinen jännite, joka pakotti KOK:n valitsemaan Torinon.

Torinon hyvät suhteet ja vastavuoroisuuskäytäntö loivat poliittista painetta KOK:n jäseniin päätöksen taustaksi. Keskeinen rooli oli myös kahdella KOK:n valtaklikillä, ensin kisojen arviointikomissiolla ja sitten ratkaisevalla hetkellä finalistien valintakomissiossa. Molemmissa komissioissa oli kuusitoista KOK:n jäsentä, joista osalla ei ollut juuri minkäänlaista kokemusta tai käsitystä talvikisoista.

Yleinen henki komissioissa oli, ettei talvikisoja jaeta. Varsinkin urheilijakomissiossa oli kuningasajatuksena, että urheilijoiden pitää asua

samassa paikassa. Kisapaikat tarkastaneen arviointikomission puheenjohtaja puolestaan tunsi sympatiaa Torinoä kohtaan, koska hän oli voittanut ensimmäisenä aasialaisena olympiahopeaa pujottelussa Italian Cortina d'Ampezzon kisoissa 1956. Hän ei myöskään syttynyt ajatukselle, että alppikisat olisivat eri maassa kuin varsinainen kisaisäntä. Tällä oli ratkaiseva merkitys myös valintakomissiolle, koska se pohjasi tietonsa arviointikomission puheenjohtajan näkemykseen.

Helsingin hakemuksen hyvät puolet eivät riittäneet vakuuttamaan KOK:n jäseniä, eikä KOK halunnut ottaa riskiä valitsemalla Helsingin. Tilanne olisi voinut olla toinen, jos Helsinki olisi voinut kutsua KOK:n jäseniä vierailuille, jolloin se olisi voinut ”lobata” kisoja tehokkaammin kuin mitä nyt oli KOK:n hakuohjeita koskeneen sääntömuutoksen takia mahdollista.

Lobbaaminen eli kisahakemuksen henkilökohtainen suullinen esittely ja vaikuttaminen mahdollisimman monelle KOK:n jäsenelle oli vähintään yhtä tärkeää kuin kirjalliset esitykset. Kaikki huipentui sitten valintakokoukseen, jossa kullakin hakijalla on tilaisuus 45 minuutin esitykseen ja 15 minuutin ”kyselytuntiin”. Epävarmimmat KOK:n jäsenet saattavat ratkaista suosikkinsa vasta tässä tilaisuudessa, mutta komissioiden näkemykseen tukeutuen.

Tulkitsen tässä tutkimuksessa lobbauksen niin, että sen avulla olisi voitu tulkita KOK:n jäsenten päätöksentekoa ja vaikuttaa siihen oikealla tavalla ja oikeaan aikaan.

Hakuprosessin analysointi osoittaa, että suomalaiset olivat tässä lobbaamisen taidossa hyvin vaatimattomia. Esimerkiksi helsinkiläisten poisjäänti Naganon talvikisoissa hakijakaupungeille järjestetystä esittelytilaisuudesta oli selvä arviointivirhe. Se saattoi antaa signaalin paikalla olleisiin KOK:n jäseniin, että 1) suomalaiset eivät ole tosissaan, 2) tai että kisat olisivat ikään kuin jo petattu Suomelle.

KOK:n on päätösten tekijänä kuitenkin niin arvaamaton, ettei siellä mikään ole etukäteen varmaan.

Myös presidentti Martti Ahtisaaren asemaa olisi pitänyt käyttää haussa enemmän hyödyksi kuin mitä suomalaiset tekivät. Tässä suomalaisille sattui

selvä taktinen virhe, kun Ahtisaari itse oli hyvin myötämielinen kisahankkeelle ja sen onnistumiselle.

Suomen hallitus suhtautui hakemukseen myönteisesti, mutta arviointikomission näkemyksestä sillä ei ollut lopulta oikeaa tietoa tai sitten esimerkiksi urheiluministeri Siimekselle ei ollut kerrottu komission kriittistä raporttia Norjan ja Suomen kisapaikkojen ilmasillasta.

Myöskään Suomen sisäisessä ”urheiluperheessä” ei syntynyt yhteistä rintamaa – jos tällainen sotilaallinen ilmaisu sallitaan – kisahakemuksen taakse. ”Ei ollut yhteinen juttu”, kuten Tapani Ilkka sanoi (Ilkka). ”Yhteisen jutun” puuttuminen johtui pienoiskoossa samasta asiasta kuin Suomen, Norjan ja Ruotsin skismasta: Suomessa eri lajiliitot halusivat turvata omalle lajilleen arvokisoja tulevaisuudessa; Norja ja Ruotsi taas halusivat varmistua, että ne saisivat joskus itse järjestettäväkseen talvikisat, Norja jo kolmannen kerran ja Ruotsi ensimmäisen kerran.

Pirjo Häggmanin eroaminen KOK:sta maksoi Suomelle muutaman äänen lopullisessa äänestyksessä. Suomi todennäköisesti menetti KOK:n kaikkien naisten äännet, mutta sillä tuskin olisi ollut ratkaisevaa merkitystä. Häggman oli syyllistynyt vain naiiviuteen ja sinisilmäisyyteen, muttei mihinkään niin vakavaan lahjusepäilyyn, että hänen olisi oikeasti pitänyt erota.

KOK:n itsensä kannalta vuoden 2006 hakuprosessi osoitti, että olympialiikkeen tulevaisuus on sidottu nykyisessä muodossaan kaupallisuuden, näkyvyyden ja markkinoinnin lainalaisuuksiin. Tästä esimerkkinä on komissioiden vahva halu olla jakamatta kisoja, vaikka siihen oli periaatteessa mahdollisuus. Yhden kisakaupungin keskus on markkinoinnin kannalta tehokkaampi kuin moneen paikkaan jaettu kisapaketti.

KOK on urheiluviihteen business-organisaatio siinä, missä esimerkiksi amerikkalaiset urheilun ammattiliigat (Nieminen, 28.12.1998). Toiminnan traditionaalisessa ytimessä urheilussa on toki vielä alueita, joilla KOK:n jäsenet liikkuvat, valiokunnissa ja komissioissa vaikuttaen.

Nämä alueet liittyvät urheilun nykyaikaiseen diplomatiaan: kansainvälisyyteen, solidaarisuuteen, tasa-arvoon ja myös dopingkysymykseen.

5.5. Katteettomia lupauksia

Vuoden 2006 hakuprosessi osoitti, että hakija voi luvata hakemuksessaan melkein mitä tahansa, josta ei kuitenkaan tarvitse pitää kiinni silloin, kun kisat varsinaisesti järjestetään. Kuten Torino osoitti, niin myöskään Helsingin kisahakemuksen kilpailijatkaan eivät pystyneet varmasti takaamaan, että kisapaikat nousevat juuri sinne, minne ne oli suunniteltu. Kaikki Helsingin kisapaikat olivat sellaisia, että niillä olisi ollut jatkossa käyttöä tai itse asiassa niillä on jo yhä jatkuvaa käyttöä.

Selvitys osoittaa, että suomalaishakijat noudattivat pikkutarkasti KOK:n sääntöjä ja varoivat visusti antamasta minkäänlaista aihetta esimerkiksi korruptiopuheisiin. Suomalaiset siis näyttivät luottavan täysin siihen, että kisaisännöiden voi voittaa puhtain keinoin.

Jouko Purontakasen mukaan suomalaisten hakemus oli ehkä ”liian rehellinen”, koska siinä luvattiin tehdä kaikki mitä oli luvattu.

Tai kuten Tapani Ilkka sanoo: ”Olimme paavillisempia kuin paavi itse.”

Muiden hakijoiden kanssa näin ei välttämättä ollut.

Esimerkiksi hakukisan suosikiksi eri arvioissa nostettu Sion aikoi rakentaa Valaisin laaksoon 10 000 hengen jäähallin. Alueella ei kuitenkaan ole yhtään Sveitsin ylimmän tason jääkiekkjoukkuetta ja kisojen jälkeen halli olisi ollut aivan liian suuri. Sveitsiläisten selityksen mukaan hallia olisi pienennetty kisojen jälkeen 3 000 katsojalle (Sionin hakemusasiakirja, 1998).

Toisaalta suomalaiset ymmärsivät – varsinkin projektipäällikkö Piirainen – aika aikaisessa vaiheessa, että tappion mahdollisuus oli olemassa ja ettei rahallakaan saa taakseen 54 ääntä.

Helsingin kannalta jännitettä kiristi norjalaisen osapuolen avoimesti vähättelevä suhtautuminen kisoihin. Norjassa ei ollut yhteistä tahtoa hakemuksen taakse. Näin jaettuja kisoja hakeva yhteisö ei pystynytkään esiintymään tarpeeksi vahvana ja yksituumaisena hakijana. Prosessia vaikeutti Norjan ja Ruotsin oman edun tavoittelu ja omien pyrkimysten mahdollisemman hyvä realisoituminen tulevien vuosien hakukisoissa.

Talvikisojen hakemisen lopputulos oli siis täysin päinvastainen kuin vuonna 1946, jolloin KOK myönsi Helsingille olympialaiset kesäkisat. Tuolloin KOK otti poliittisen riskin, joka tiivistyi neuvostomiehityksen uhkaan (Kokkonen, 10–20). Antamalla kesäkisat Suomeen KOK saattoi osoittaa aitoa reaalipoliittista epäpoliittisuutta ja mennä samalla Neuvostoliittoa puolitiehen vastaan.

Talvikisojen hakuprosessissa KOK:lla ei tarvinnut luotsata kansainvälisessä reaalipolitiikassa, kun aika oli kokonaan toinen. Näin valintaa ohjasivat muut tekijät, joita on tässä tutkimuksessa yritetty tuoda julki.

Helsingin talvikisahanke yhdistettynä KOK:n sisäiseen kriisiin kertovat omalla tavallaan, että todellisen päätösvallan katoaminen KOK:n jäseniltä ja eräiden jäsenten moraalinen horjunta osoittivat joka tapauksessa perinteisen järjestömallin turhuuden ja turhauttavuuden.

Kun KOK on pystynyt joustamaan niin monista traditioonsa kuuluneista periaatteista, miksei sitten organisoitumisen muodosta. Toiminnan käytännön johto tapahtuisi tietenkin jatkossakin liiketoiminnan ammattilaisten johdolla. ”Komiteajäsenyys” tai ”KOK-jäsenyys” eivät kuitenkaan enää toimi arvonsa mukaisella tavalla symbolitasollakaan.

Presidentti Urho Kekkonen esitti jo vuonna 1971, että KOK:n itselleen monopolisoimat tehtävät pitäisi siirtää YK:n kasvatus- ja kulttuurijärjestölle Unescolle. Vaikka Kekkosen kannanotto olikin tarkoitettu oman aikansa poliittiseen kulutukseen, siinä oli kehityksen siemen (Kujanpää, Turun Sanomat, 20.1.1999).

Vaikkei Helsinki saanut 2006 kisoja, Suomessa elää yhä haave talvikisojen järjestämisestä. Tämä edellyttää kuitenkin itsenäistä hakemusta ja uuden yhteistyökumppanin etsintää esimerkiksi Ruotsista, joka ei myöskään ole vielä koskaan järjestänyt talvikisoja, vaikka se on niitä monta kertaa hakenut.

Tämä tutkimus kuitenkin osoittaa, ettei Ruotsista ainakaan vuoden 2006 kisahakemuksen yhteydessä löytynyt minkäänlaista halua yhteistyöhön, päinvastoin. Myös suomalaisten usko ”Alppi-mafiaan”, eli siihen, että KOK antaa aina talvikisat maalle, joka pystyy järjestämään myös alppilajit, voi olla tulevien hakujen esteenä.

Uusi haku edellyttäisi perusteellisia keskusteluja KOK:n ylimmän johdon kanssa hakemuksen periaatteista, joita vuoden 1999 kohdalla oli ehkä rikottu.

Helsingin hakemus korosti voimakkaasti ympäristöystävällisyyttä ja kestäväen kehityksen kisoja, koska massiivisten kisojen aika on todennäköisesti ohi. Tämä strategia oli oikea valinta, eikä ollut ihme, että Helsingin hakudelegaation kansainvälinen toiminta keskittyi nimenomaan taloudellisen riskin minimointiin sekä jatkuvasti paisuneen suorituspaikkarakentamisen pysäyttämiseen.

Jälkiviisaana voi sanoa, että Helsingin hakemus oli tässä mielessä aikaansa edellä. Tosin on huomautettava, että hakustrategian muotoutumisessa oli ongelmia. Hakukomitea alkoi huomata asioita vasta matkan varrella. Taktiset päätökset ohjasivat toimintaa haun aikana enemmän kuin ennalta päätetty suuri linjaus. Helsingin puolustuksena on, että KOK:n joutuminen kriisiin romutti taktisia ydinkohtia, kuten KOK:n jäsenten vierailut.

Talvikisojen pitämättömyys on yhä puuttuva ja ehkä myös pysyvästi puuttuva lenkki suomalaisessa urheilussa.

LÄHDELUETTELO

I PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Anderson, Benedict: Kuvitellut yhteisöt. Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua. Vastapaino. Tampere 2007.

Antiolympiakomitean periaateohjelma

Agnew, John: Geopolitics. Routledge. London and New York. 1998.

Arendt, Hannah: The Human Condition. Chicago and London. The University of Chicago Press. 1958.

Aristoteles: Runousoppi. Otava. Keuruu 2007.

Basics facts about the UN 2004

Boulton, Guy: SLOC Gets Blindsided By Scandal. The Salt Lake Tribune, 13.12. 1998.

Burke, Kenneth: A Grammar of Motives. Berkeley. University of California Press. 1969.

Christie, James: Special consideration for IOC spouse denied. Th Global Mail, 15.11. 1999.

Frye, Northrop: Anatomy of Chriticism. Princeton and Oxford. Princeton University Press. 10. painos 1990 (ilmestynyt 1957).

Galbraith, Kenneth: Vallan anatomia. WSOY. Porvoo 1984.

IOC: International Olympic Committee 100 years. Lausanne 1994.

IOC: KOK:n peruskirjat. Lausanne 1994.

Haapavaara, Heikki: Iso-Masa, laivanrakentaja. Ajatus-kirjat. Gummerrus. 2002.

Helsinki 2006: Candidate City. Kisahakemus. Painotalo Miktor. Helsinki 1998.

Hula, Ed: Who is set to get glory games? Sport Business, 4/1998

Hyvärinen, Matti: Viimeiset taistot. Vastapaino. Tampere 1994.

Hughes, Rob: Corruption must not claim Olympic ideal again. The Times 13.1. 1999

Jennings, Andrew: The Lords of the Rings. Simon & Schuster. London. 1992

- Jordan, Mary ja Sullivan, Kevin: Nagano Burned 1998 Olympic Bid Documents. Washington Post, 21.1. 1999.
- Kaakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.): Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vaikuttamisen taidot. Gaudeamus, Tampere-Paino, 1999.
- Kanerva, Juha: Talviurheilumaa ei saa talvikisoja, teoksessa Sadan vuoden olympiadi. WSOY. Porvoo. 1997
- Klemm, Kari: Helsingin ja Lillehammerin välimatka on mittava haaste. Turun Sanomat, 18.11. 1998.
- Klemm, Kari: Takauspäätös mahdollisesti uuteen harkintaan. Turun Sanomat, 14.1. 1999.
- Kokkonen Jouko: Kansakunta kilpasilla: Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. Suomalainen kirjallisuuden seura. Helsinki 2008.
- Kujanpää, Timo: Tapaus Häggman vai jäävuoren huippu. Turun Sanomat, 20.1. 1999.
- LaCapra, Dominic: History in Transit: Experience, Identity, Critical Theory. Cornell University Press, 2004.
- Laitinen, Vesa: Jennings on piikki Samaranchin lihassa. Aamulehti, 26.11. 1998
- Lappalainen, Tuomo: Matikainen varoittaa olympiahankkeen riskeistä. Suomen Kuvalehti 47/1997.
- Lautsi, Veikko: Aika kypsynyt Helsingin puolelle. Helsingin Sanomat, 18. 6 1998
- Lautsi, Veikko: Pettymys mykisti olympiahakijat. Helsingin Sanomat, 20.6. 1999
- Lemström, Paul: Trasporter, boende intrresserade. Hufvudstadsbladet 18.11. 1998.
- Nieminen, Risto: Olympialiikkeen puuttuvat renkaat. Helsingin Sanomat, 28.12. 1998.
- Nurmi, Esko: Östersundin viimeinen toivo hiipui. Helsingin Sanomat, 28.11. 1997.
- Palonen, Kari: Kootut Retoriikat. Jyväskylän yliopistopaino 1997.
- Palonen Kari: Sanan saivartelua: JYY, Julkaisusarja. Jyväskylä 1988.

- Pekonen, Kyösti: Byrokratia politiikan näkökulmasta. Jyväskylän yliopisto 1983.
- Peterson, Torbjörn: Dags att bolagisera IOK. Dagens Nyheter, 21.1.1999.
- Pusa, Ari: Samaranchin haastattelu. Helsingin Sanomat, 6.12.1996
- Pusa, Ari: Helsingin kannattaisi luopua kisoista, Helsingin Sanomat, 1.3. 1998
- Pusa, Ari: Sionin laakso houkuttelee olympiavieraita, Helsingin Sanomat, 18.4. 1998
- Pusa, Ari: Kehu, kehu, kehu. Helsingin Sanomat, 6.6.1998
- Pusa, Ari: Helsingin Sanomat, 15.12.1998; 23.11. 1999
- Pusa, Ari: KOK on muutosten edessä. Helsingin Sanomat, 23.1.1999.
- Reponen, Jussi-Pekka: Ahtisaari haluaa lobata Helsingin kisahanketta. Helsingin Sanomat, 18.2.1998.
- Rosanvallon, Pierre: Vastademokratia. Poliitikka epäluulon aikakaudella. Vastapaino. Tampere 2008.
- Searle, John R.: Speech acts. An Essay in the Philosophy of Language. Cambridge University Press. 30. painos 2008.
- Second report of IOC
- Sionin hakemusasiakirja
- Sjöholm: Autonominen olympiamaa, 10–40
- Sopimus markkinointioikeudesta, 1998
- Suomen Gallup, 6.-15. 10. 1998
- Suomen asetuskokoelma
- Syvänen, Juhani: Samaranch nyökytteli Ahtisaarelle, 17.2. 1998
- Ympäristökeskuksen raportti 1998.
- Walle'n, Göran: Krav på oligarki. Hufvudstadsbladet, 22.12. 998
- Wallen, Göran: Erfarenhet Europas trumf. Hufvudstadsbladet, 1.9. 1997
- Weber, Max: Politik som yrke. Teoksessa M. Weber. Vetenskap och Politik. Göteborg 1977.
- Width, Terhi: Lillahammer kiinnostunut Helsingin olympiatarjouksesta. Helsingin Sanomat, 18.10.1997

II SÄHKÖISET LÄHTEET:

http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1014.pdf

<http://www.la84foundation.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/2003/OREXXVIII47/OREXXVIII47ad.pdf>

http://en.wikipedia.org/wiki/2002_WinterOlympic_bid_scandal

Olympic Review, 2003

Samaranchin ura: olympic.org/organisation/ioc/members

Wikipedia/Roosevelt Family

www.olympic.org

www.ykliitto.fi

III MUUT SANOMALALEHTIARTIKKELIT

Aftonbladet, 20.1.1999

Helsingin Sanomat, 18.6.1997

Helsingin Sanomat, 5.8.1997

Helsingin Sanomat, 18.9.1997

Helsingin Sanomat 23.10.1997

Helsingin Sanomat, 15.1.1998

Helsingin Sanomat, 17.2.1998

Helsingin Sanomat, 18.2.1998

Helsingin Sanomat, 11.9.1998

Helsingin Sanomat, 5.10.1998

Helsingin Sanomat, 12.11.1998

Helsingin Sanomat, 12.12.1998

Helsingin Sanomat, 15.12.1998

Helsingin Sanomat, 26.3.1998

Helsingin Sanomat, 20.1.1999

Helsingin Sanomat, 19.6.1999

Helsingin Sanomat 20.6.1999

Helsingin Sanomat, 28.5.2000

Helsingin Sanomat, 24.2.2008).

Hufvudstadsbladet, 15.11.1997

Hufvudstadsbladet, 11.12.1997
 Iltalehti, 22.1.1999
 Ilta-Sanomat, 15.12.1998
 Karjalainen, 6.5.1998
 Keski-suomalainen, 6.5.1998
 Keski-suomalainen/STT, 5.6.1998
 Keski-suomalainen/STT, 20.3.1999
 Le Matin: 21.12.1998
 Suomen Urheilulehti 21.5.1921
 Svensk Idrott, 10/97
 The Salt Lake Tribune, 13.12.1998
 Time, 25.1.1999
 Turun Sanomat, 5.6.1998
 Turun Sanomat, 16.11.1998
 Turun Sanomat, 14.10.1998
 Turun Sanomat, 15.1.1999
 Urheilu Plus, 2/98

IV HAASTATTELUT

Ilkka, Tapani: Suomen olympiakomitean puheenjohtaja 1988–2004, 23.4.2009
 Kuutsa, Immo: Entinen hiihtovalmentaja, 24.2.2009
 Myrmäl, Marit: Norjan olympiakomitean kansainvälisten asioiden päällikkö, 22.4.2009
 Piirainen, Jari: Helsingin hakukomitean projektipäällikkö, 3.3.2009
 Purontakanen, Jouko: Suomen olympiakomitean pääsihteeri, 19.3.2009
 Chaker, Andre: Helsingin hakukomitean kansainvälinen pr-päällikkö, 25.3. ja 15.4.2009
 Saarikangas, Martin: Helsingin hakukomitean puheenjohtaja, 24.3.2009
 Siitonen, Eva-Riitta: Helsingin ylipormestari, 24.4.2009
 Tallberg, Peter: KOK:n jäsen Suomessa, 31.3.2009
 Wilmi-Rokkanen, Pirjo (ent. Häggman): KOK:n entinen jäsen Suomessa, 6.4.2009

V ARKISTOLÄHTEET

Helsingin kaupungin arkisto, Helsinki (HKA): Helsinki 2006 –yhdistyksen hakupaperit

Suomen Urheilumuseon arkisto, Helsinki: Helsingin hakemuksen asiapaperit

CITIUS · ALTIUS · FORTIUS

COMITÉ OLÍMPICO INTERNACIONAL

PRESIDENTE

Sr. D. Immo KUUTSA
Asevelikatu 12

FIN - 74100 ISALMI
Finlandia

Lausanne, 15 de marzo de 1999

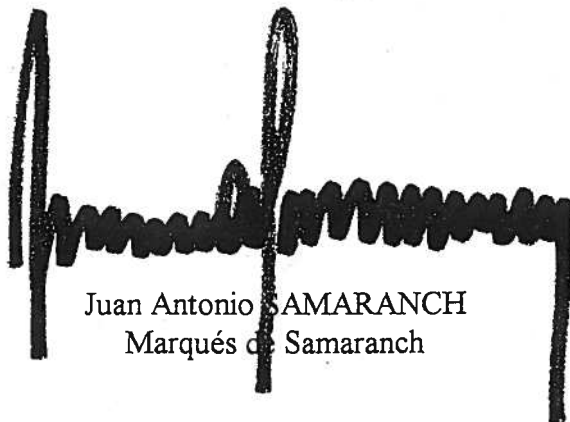
Querido amigo:

Con estas líneas le doy las gracias por las fotografías tomadas durante los Juegos de Albertville'92, que pasarán a engrosar nuestra Fototeca.

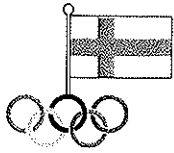
Respecto a la candidatura de Helsinki, sabe bien que cambiamos la Carta Olímpica para permitir que países como el suyo, Finlandia, pudiesen optar a la organización de los Juegos Olímpicos a pesar de que algunas disciplinas tuvieran que celebrarse en países vecinos.

En cuanto a la elección, lo que le puedo manifestar es que son los Miembros del Comité Olímpico Internacional los que deciden cuál debe ser la ciudad que tenga el honor y la responsabilidad de organizar los Juegos Olímpicos. Yo personalmente, como Presidente, nunca tomo parte en estas votaciones.

Reciba un cordial saludo.

Juan Antonio SAMARANCH
Marqués de Samaranch

SUOMEN
OLYMPIAKOMITEA

Helsinki, 22 January 1999

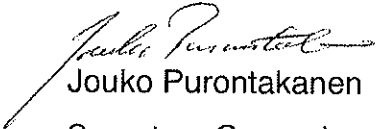
International Olympic Committee
Mr. François Carrard, Director General
Lausanne

Allegations pertaining to IOC Members' actions regarding the selection of Salt
Lake City for the 2002 Olympic Winter Games,
The case of Ms. Pirjo Häggman, IOC Member in Finland

The Executive Board of the Finnish Olympic Committee, after its meeting on
21 January 1999, hereby kindly, and in accordance with the express wish of
Ms. Pirjo Häggman, request that the case of Ms. Häggman, IOC Member in
Finland, be processed by the IOC Investigative Commission in Lausanne the
coming week-end on the basis of the defence submitted by Ms. Häggman to
the IOC on Tuesday 19 January 1999.

Yours sincerely,

FINNISH OLYMPIC COMMITTEE

Jouko Purontakanen
Secretary General